

ארחות ישרים

ארחות יושר
 ש"ת תשס"ח
 בנשיאות הגאון רבי אי"ש קניבסקי שליט"א

ספר לימוד יומי

קובץ

ארחות ישרים

מוסר | הלכה | חידוד ועיון

י'

סדר לימוד יומי
לימי בין הזמנים
אב תשפ"ד

ת.ד: 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק
טל': 077-9230219
נייד: 052-7167812
פקס: 077-4230219
דוא"ל: oy7812@gmail.com

מוסדות, שיעורי תורה ופרטיים
המעוניינים בחוברות
יפנו לארגון "ארחות ישר"
במייל

© כל הזכויות שמורות

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, לתרגם
חלק כלשהו מתוכן הספר,
בין אם לשימוש פנימי ו/או מסחרי
ללא אישור מפורש
מארגון "ארחות ישר".

עימוד, עיצוב והפקה:
אפקטיב
03-5796812

נדפס על נייר שאין בו חילול שבת ח"ו.

ארחות ישרים

יוצא לאור ע"י ארגון "ארחות יושר"
מיסודו של מרן שר התורה זצוק"ל
בנשיאות הגאון רבי אי"ש קניבסקי שליט"א

יו"ר הארגון:

הרב אריה קניבסקי

עורך ראשי:

הרב ליפא פלמן

חברי מערכת:

הרב אשר לבי

הרב יחיאל חסידה

הרב רפאל נוסבוים

הרב ישראל מאיר וולך

הלימוד בחוברת זו
הוקדש ע"י ידידינו

מר **אפרים עופר** בן **דפנה** שיחי'
לרפואתו השלימה

ולזכות רעותו
חמוטל בת **מתנה** ע"ה
למשפחת **טולדו**
לנחת מרובה בעזרת השם יתברך

ולזכות ילדיהם:
אדר אליהו, **שגיא מתני-ה**, **ירדן יהונתן**

ולזכות אחיו
יעקב ^(קובי) **טולדו**
שיזכה בבריאות איתנה ופרנסה טובה
לזכות ולעילוי נשמת האישה היקרה והחשובה אמם
מתנה גבאי ע"ה

ולזכות גיסו היקר אוהב הבריות ומלא בנתינה
שאוול גבאי

שיזכה בבריאות איתנה ונחת מרובה
זכות החזקת התורה תעמוד להם להצלחה מרובה
בכל מעשה ידיהם ולבריאות איתנה ושפע ברכה
והצלחה

תוכן הענינים

12..... נבואה שעריך

58 יום ראשון כ"א מנ"א 14 יום רביעי י' מנ"א

62 יום שני כ"ב מנ"א 18 יום חמישי י"א מנ"א

66 יום שלישי כ"ג מנ"א 22 יום שישי י"ב מנ"א

70 יום רביעי כ"ד מנ"א 26 **שבת ואתחנן** י"ג מנ"א

74 יום חמישי כ"ה מנ"א 30 יום ראשון י"ד מנ"א

78 יום שישי כ"ו מנ"א 34 יום שני ט"ו מנ"א

82 **שבת ראה** כ"ז מנ"א 38 יום שלישי ט"ז מנ"א

86 יום ראשון כ"ח מנ"א 42 יום רביעי י"ז מנ"א

90 יום שני כ"ט מנ"א 46 יום חמישי י"ח מנ"א

94 יום שלישי ל' מנ"א 50 יום שישי י"ט מנ"א

94..... **שבת עקב** כ' מנ"א

99..... תפילות נוסח אשכנז

117 תפילות עדות המזרח

147 פעילות הארגון

לידיעת הלומדים

- 1 **מדור חרוד**
יש לענות (לפחות) על עשר שאלות.
- 2 **ועיון**
את התשובות יש לשלוח לא יאחר מיום ו' י' אלול תשפ"ד.
- 3 **הינו נושא**
יש לציין בכתב ברור, שם השולח, כתובת, ומס' טלפון.
- 4 **פרסים**
יש לציין בתחילת התשובה את מספר השאלה עליה באה התשובה.
- 5 **התשובות ייבדקו ע"י צוות תלמידי חכמים, ובין כל העונים כהלכה תתקיים הגרלה בנוכחות צוות הנהלת הארגון**
את התשובות יש לשלוח לת"ד מס' 596 סניף רבי עקיבא בני ברק, או לכתובת אימייל - oy7812@gmail.com
- 6 **תשובות שיגיעו בכתב או שם לא ברור, או לאחר התאריך הנ"ל, לא ישתתפו בהגרלה.**
ואלו הן הוראות להשתתפות בהגרלה:

בהצלחה

הפרסים שיחולקו בין הזוכים בהגרלה

פרס רביעי
(10 זוכים)
100 ₪

פרס שלישי
(10 זוכים)
250 ₪

פרס שני
(5 זוכים)
500 ₪

פרס ראשון
(5 זוכים)
1000 ₪

הודעה תשלוח לזוכים

מבנה הקובץ

הקובץ הנוכחי כקודמיו, מחולק לפי ימי בין הזמנים מיום רביעי י' מנחם אב, עד יום שלישי ל' מנחם אב. בכל יום סידרנו שלשה מדורים, מדור מוסר, מדור הלכה, ומדור לעיון וחיידוד בתורה.

קיבצנו בכל יום כמה קושיות עצומות ומאתגרות מגדולי האחרונים, במגוון רחב של נושאים, מכל חלקי התורה, בכדי להעשיר את הידע, ולחדד את המח התורני.

הבאנו בימי שבת קודש שאלות מיוחדות על נוסח התפילות, התשובות לשאלות אלו נמצאות בעמוד 145.

מדור
חידוד ועיון

בחרנו השנה להביא בקצרה הלכות ברכות ותפילה, בעיקר ברכות התורה והשחר וכדו'. הגאון רבי מרדכי קרליץ שליט"א ראש כולל חוט שני עבר על ההלכות ונתן את הסכמתו לפרסם, ותשו"ח לו על המאור פנים שנהג בנו.

מדור
הלכה

הבאנו בכל יום קטע מוסר יומי, מספר "ארחות צדיקים" מתוך הוצאת "ארחות יושר" עם ביאורי ענינים. בחרנו הפעם בפרק "לשון הרע", דברים הנוגעים לכל אחד ואחד בכל עת ובכל שעה.

מדור
מוסר

זמני היום שהבאנו הם ע"פ הלוחות הקיימים
נא לא לסמוך עליהם לחומרא

בגמרא (ביצה ט"ו ע"ב) מובא מעשה ברבי אליעזר שה' יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב. יצתה כת ראשונה, אמר הללו בעלי פססין. כת שניה, אמר הללו בעלי חביות. כת שלישית, אמר הללו בעלי כדין. כת רביעית, אמר הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת, אמר הללו בעלי מארה, נתן עיניו בתלמידים, התחילו פניהם משתנין. אמר להם בני, לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו, שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה.

והדברים תמוהים, תמה מרן בעל ה"קהילות יעקב" צוק"ל, הרי כת הששית שקדו על תלמודם יותר מחמש כתות הקודמין, ולמה כעס עליהם יותר מהראשונים וקיללם ואמר עליהם "הללו בעלי מארה", דהיינו בעלי קללה? אלא, ביאר רבינו הסטייפלער, למדנו מכאן שאלו שיצאו בתחילה המה בעלי תאוה ולכך קראם רבי אליעזר בעלי פססין ובעלי חביות וכו' שנמשכין אחר הנאות הגוף "ואינם יגיעים לשמוע תורה" - כלשון רש"י שם, הללו לא נקלטו עדיין בתורה ולא טעמו את נופת צוף מתיקותה. לא כן מי שכבר שקוע בעולמה של תורה וכבר יודע טעמה וחיוניותה, על אלו התביעה גדולה מאד, בעזבם תורת חיים שהוא חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. ומכאן, אמר רבינו, כל מה שהתלמיד נמצא יותר בישיבה וכל מי שלומד יותר שנים יש עליו תביעה גדולה יותר כשח"ו עוזב מקור מים חיים והולך לעסוק בחיי שעה [תולדות יעקב עמ' קה].

בעומדינו בימי בין הזמנים, בתקופה אשר ארץ געשה, וקולות שבר ומלחמה נשמעים בעולם, רבים נתונים בצרה ובשביה, חובה עלינו לשאת בעול עמם ולסבול בסבלותם, להתחזק בתורה ובתפילה, וק"ו בבני תורה המסיימים שנת לימודים ארוכה ופוריה של לימוד מותוך עמל ויגיעה, שככל שנתעלו וחשו את מתיקות נופת צוף מתיקותה, בוודאי יש לשמור בימי בין הזמנים לא לאבד את שנקנה בעמל.

...

קובץ זה - "ארחות ישרים" השנים עשר במספר, יוצא לאור ברציפות כבר י"ב שנים. ראשיתו נוצר מן הצורך להגיש בפני הלומדים הקבועים הלומדים בכל יום את לימוד המוסר היומי שע"י "ארחות יושר" במאות שיעורי התורה והיכלי הישיבות והכוללים. ובכדי שלא למנוע את רצף הלימוד בימי בין הזמנים מחד, ומאידך לאפשר ללימוד כל אחד לבדו לימוד יומי באופן עצמאי, לשם כך יוצא לאור קובץ מיוחד זה לימי בין הזמנים.

בשנים הקודמות זכינו להוציא חוברות "ארחות ישרים" לימי בין הזמנים במתכונת הנוכחית, והקב"ה נתן את חן החוברות בעיני התלמידי חכמים החשובים, המבוגרים עם הצעירים, ובסייעתא דשמיא קיבלנו אלפי תגובות נרגשות, מעוצם התועלת שמצאו בה הצורבים שליט"א. וכמעשינו בקודמים כן מעשינו עתה, לא שינינו ממתכונת הקובץ

כמעט כלום, ובעזה"ת בזכות דברי התורה שליפטנו, ההלכות, ודברי המוסר, הקושיות וחיודי התורה המתוקה, נזכה לגאולה השלמה בביאת גוא'צ' ובבנין בית המקדש בקרוב במהרה בימנו, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אכ"ר.

קובץ זה שאנו מגישים לפניכם, אינו מתיימר להוות תחליף ללימוד תורה, ולקביעת עתים לתורה, מטרתו להוסיף תבלין וטעם, בימי בין הזמנים, לאוהבי התורה והמוסר, ולתת מענה לנופשים, אשר אינם נמצאים בסביבתם הטבעית, בין כתלי בית המדרש, ורחוקים מארון הספרים האהוב.

את הקובץ חילקנו לפי ימי בין הזמנים מ"ב באב ועד א' אלול הבעל"ט, דבר יום ביומו, לכל יום שלשה מדורים. במדור ההלכה ליקטנו בקצרה השנה נושאים הלכתיים השייכים להלכות תפילה וברכות, כגון ברכות התורה וברכות השחר וכדומה, בכל יום פרט אחר, טעימה קטנה מים ההלכה, והחפץ להרחיב ידיעותיו יעיין בספרי ההלכה.

במדור המוסר הבאנו השנה פרקי מוסר מעוררים מספר "ארחות צדיקים", מהמהדורה שבהוצאתנו עם 'ביאורים', לבאר הדברים הצריכים ביאור והנגשתם לכל צורב ולומד. בחרנו הפעם להכניס את פרק 'לשון הרע', ענין הנוגע לכל אחד ואחד בחיי היום - יום.

במדור החידוד ועיון קיבצנו קושיות מגדולי האחרונים, קושיות עצומות המצריכות עיון רב ודיבוק חברים כדי ליישבם, השתדלנו לבחור קושיות שאינם מצריכות עיון בספרים, רק התעמקות במחשבה וצלילות דעת. כמובן שאיננו מתיימרים ליישב את קושיות האחרונים בלא עיון הראוי בסוגיות, אך מטרתנו היא להביא לריתחא דאורייתא, בשבת אחים יחד במקומות נופשם, ובטוילם בחיק הטבע, וכמאמר חז"ל בירושלמי ברכות, כל פטפוטיא בישין, ופטפוטיא דאורייתא טבין, למען יוכלו לקיים בהידור את מצוות ובלכתך בדרך.

כדי להשלים את הקובץ, ציינו בכל יום את זמני היום האקטואליים, שיהיה נגיש ומצוי תחת ידינו, כמו"כ הדפסנו תפילות מנחה ומעריב, וברכת המזון, למען יוכלו יראי ה' להתפלל מתוך הסיפור בכוונה, ואנו תקוה כי עבודתנו תתקבל בשמחה ואהדה בקרב הציבור, ואם יהיו הדברים לתועלת וחיוק לרבות כבוד שמים, והיה זה שכרינו לעד.

כאן המקום להודות לאברך יקר מופלג בתורה הרה"ג ר' מנחם ישראל שליט"א, שאסף וליקט בתבונה את הקושיות שהבאנו כאן אף הוסיף נופך משלו להשלים המלאכה, יתברך ממקור הברכות להצלחה ברוחניות ובגשמיות.

בברכת וקויו ה' יחליפו כח, והצלחה בכל אשר תפנו, לטובה וברכה
"ארחות ישר"

שער לשון הרע

לְשׁוֹן הָרַע מַה הוּא? ¹הַמַּסְפֵּר ²בִּנְגֻתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶף-עַל-
פִּי שְׂאוֹמֵר אֶמֶת, אֲבָל הָאוֹמֵר שָׁקֶר, ³נִקְרָא מוֹצִיא
שֵׁם רָע. ⁴בְּעַל לְשׁוֹן הָרַע - זֶה שִׁיּוֹשֵׁב וְאוֹמֵר: כֵּךְ וְכֵךְ עָשָׂה
פְּלוֹנִי, כֵּךְ וְכֵךְ הָיוּ אֲבוֹתָיו, כֵּךְ וְכֵךְ שָׂמַעְתִּי עָלָיו, וְאוֹמֵר
דְּבָרִים שֶׁל גֵּנְאִי - עָלָיו חֲתוּב אוֹמֵר: "יְכָרְתָּ ה' כָּל שִׁפְתֵי
חֲלָקוֹת, ⁵לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדִלוֹת" (תהלים יב, ד).

וְאוֹמְרוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּה (ערכין טו, ט): ⁶כָּל הַמַּסְפֵּר
לְשׁוֹן הָרַע, כְּאֵלוֹ כֹּפֵר ⁷בַּעֲקָר, שְׁנֵאָמַר: ⁸"אִישׁ

ביאורים

- המספר.** ואין חילוק בין אם מספר עליו בפיו ממש, או שהוא כותב עליו דבר זה במכתב, וכן אם מספר בפירוש או בדרך רמז, בכל האופנים בכלל לשה"ר הוא. (ח"ח ה' לשה"ר ח).
- בנגותו של חברו.** ואיסור זה הוא אף אם לא הורגל תמיד לספר לשה"ר אלא במקרה ספר כן, (כס"מ דעות ז א).
- נקרא מוציא שם רע.** ועוונות גדול הרבה יותר.
- בעל לשון הרע.** היינו אדם המורגל בדיבור לשון הרע. (שם).
- לשון מדברת גדולות.** על רעהו לגנותו או להזיקו.
- כל המספר לשה"ר זכר.** ה'חפץ חיים' (שמה"ל ב, ט) מפרש שמאמר זה והמאמרים הנוספים שבהמשך מתייחסים לבעל לשון הרע, דהיינו אדם המורגל בדיבור לשון הרע ואינו מקבל על עצמו להישמר ממנו מפני שנעשה הדבר אצלו כהיתר. אף על פי שגם המדבר לשון הרע פעם אחת עובר על לאו (וייתכן שעובר אף על כמה לאוין ועשיו), עדיין אין הוא בכלל כופר בעיקר ואינו שקול כעובר על שלש העבירות החמורות.
- בעיקר.** בהקב"ה.
- אשר אמרו וגו'.** היינו, אלו האומרים: "בלשונו נתגבר, כי שפתינו ברשותנו, ונספר לשון הרע כאוות

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אָמרו לְשִׁנְנוּ נִגְבִּיר, שְׁפָתֵינוּ אֶתְנֵנוּ, מִי אָדוֹן לָנוּ" (תהלים יב, ה).
וּלְכֹךְ לְשׁוֹן הָרַע ⁹הוא חָטָא, כִּי הוּא עוֹשֶׂה רָעָה גְדוֹלָה
לְחִבְרוֹ, שֶׁהוּא ¹⁰מִכָּאִישׁ רִיחוֹ בְּעֵינֵי הָעָם ¹¹וְשֹׂאֵר הַפְּסָדוֹת,
¹²וְאֵין רוּחַ לְבַעַל חֻשׁוֹן. וּבִדְאִי הָרָגִיל בְּלִשׁוֹן הָרַע, פּוֹרֵק
עַל שָׁמַיִם מַעֲלִיו, כִּי הוּא חוֹטֵא בְּלִי הִנָּאָה, וְהוּא רַע יוֹתֵר
מִגֵּנֵב וְנוֹאֵף, שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחֵר הַנָּאֲתָם, וְאֵין פְּרִיקָתָה עַל
כִּמּוֹ לְשׁוֹן הָרַע (שוחר טוב קב).

ביאורים

נפשנו" - נחשבים כאילו אמרו "מי אדון לנו" וכפרו בעיקר. (רש"י ערכין טו:). 9. הוא
חטא. מפרש את הקשר בין לשון הרע ובין כפירה בעיקר. 10. מכאיש ריחו. משניאו
ועושה אותו מאוס בעיני העם כדי שיתרחקו ממנו כמו שמתרחקים מריח רע.
11. ושאר הפסדות. בדיבורו עליו גורם לו נזקים נוספים, כהפסד ממון (כגון שמפסיד
מכך את מקום עבודתו) או נזקי הגוף. 12. ואין רווח לבעל הלשון. אינו מרוויח שום
תועלת, הנאה גופנית או ממונית מדיבור לשון הרע.

הזמן והמקום שיברך על נטילת ידים

- א. יש נוהגים להמתין מלברך 'על נטילת ידים' בבוקר עד בואם לבית הכנסת ומסדרים אותו עם שאר הברכות. ודווקא אם הולך מיד לבית הכנסת, אמנם אם לומד אחר הנטילה בביתו, וכל שכן כשמפסיק בשיחה בטלה, ואחר זה הולך לבית הכנסת ומברך שם 'על נטילת ידים', לכולי עלמא לא עושים טוב, שיש הפסק גדול בין הברכה לנטילה (שו"ע סימן י'; מ"ב ס"ק ח').
- ב. אותם שאומרים תהלים קודם ברכת 'על נטילת ידים', לא יפה הם עושים כי זה הפסק גדול (מ"ב ס"ק ח').
- ג. בני ספרד לא נהגו כיש נוהגין הנ"ל האומרים שיש להמתין לברך על נטילת ידים עד בואם לבית הכנסת. והסכמת האחרונים לנהוג כאנשי ספרד שלא להפסיק לכתחילה בין ברכת על נטילת ידים והנטילה, אלא מיד כשנוטל ידיו יש לברך על נטילת ידים (שערי תשובה; מ"ב ס"ק ט').
- ד. אם בעת שנוטל ידים צריך לנקביו, אף שיכול להעמיד עצמו עד פרסה, אין לו לברך על נטילת ידים עד שיעשה צרכיו ויברך על נטילת ידים ואשר יצר (שם).
- ה. כתב החיי אדם שלכתחילה יותר טוב להמתין מלברך על נטילת ידים עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל, שאז יוצא לכולי עלמא. וטוב שאז יסדר אחר ברכת נטילת ידים ואשר יצר, גם שאר ברכות השחר. ובמעשה רב כתב גם כן כהחיי אדם, ומכל מקום העושה כהשערי תשובה (שלא להפסיק לכתחילה בין ברכת על נטילת ידים והנטילה, ומיד כשנוטל ידיו מברך על נטילת ידים) יש לו גם כן על מי לסמוך (שם).

חידוד ועיון

א. חצי שיעור

קיימא לן (יומא ע"ג) "חצי שיעור אסור מן התורה".
וצ"ע, הא נפסק להלכה שמותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה,
והרי חצי שיעור אסור מן התורה ואמאי התירו לכתחילה אכילת פחות
מכשיעור חוץ לסוכה.
[ואין לומר שפחות משיעור אין זו 'אכילת קבע', ולכן אין בזה שם של איסור,
דאם כן גם ביו"כ נימא הכי, שהרי גם ביו"כ האיסור הוא ענין של 'יתובי
דעתא', ובפחות מזה אין כלל איסור, ומדוע אסור 'חצי שיעור' ביום כיפור].

ב. באים כאחת בעדות

הסתפק המנחת חינוך (מצוה י'): קטן שנעשה בר מצוה בראש חודש, האם
יכול להעיד באותו יום שנעשה י"ג, שראה את הלבנה בלילה, בעודו קטן, וע"י
שבי"ד יקדשו את החודש, אזי 'באים כאחת' ומתברר שהיה בשעת הראייה
גדול, או שמא אינו יכול להעיד, כי למעשה כעת בשעת עדותו קטן הוא, ואי
אפשר לקבל עדותו.

והנה ביד רמ"ה (סנהדרין י) מבואר, שלפי ההו"א בגמ' בסנהדרין שם שאשה
שעשתה איסור שמחמתו נאסרה על בעלה וחייב לגרשה, כשר להעיד
עליה כיון שאינה חשובה 'קרובה' שלו, כל אדם יהא נאמן על אשתו להעיד
שנאסרה עליו, משום 'באים כאחת'.

ויש לעיין, האם יש מדברי היד רמ"ה ראייה לפשוט שמועיל עדות ב'באים
כאחת'.

זמן
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:04	6:05	6:03	6:01	6:04	הנץ החמה
8:34	8:35	8:34	8:31	8:37	סזק"ש מג"א
9:23	9:25	9:23	9:21	9:26	סזק"ש גר"א
9:57	9:59	9:57	9:55	10:00	סזק"פ מג"א
10:30	10:31	10:30	10:28	10:33	סזק"פ גר"א
7:28	7:25	7:25	7:24	7:25	שקיעה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

וְעוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָהּ, שִׁשְׁקוּלָהּ לְשׁוֹן הָרַע
בְּנֶגֶד עֲבוּדָה-זָרָה וְגִלּוּי-עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכַת-דָּמִים (עריבין
ס). וְדָבָר זֶה תַּמָּה מְאֹד שִׁשְׁקוּלָהּ לְשׁוֹן הָרַע בְּנֶגֶד אֱלֹהֵי
הָעֵבְרֹת, וְעַל כָּל אַחַת מֵהֶן יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר (פנהרין עה, א).
וְאָמְרוּ: חֲמוּרָה עֲבוּדָה-זָרָה, שֶׁכָּל הַכּוֹפֵר בָּהּ כְּמוֹדָה בְּכָל
הַתּוֹרָה בְּלָהּ (תולין ה, א). וְאָמְרוּ עוֹד: ¹³מוֹמֵר לְעֲבוּדָה-זָרָה -
¹⁴מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה בְּלָהּ (תולין ד, ב).

¹⁵וַיֵּשׁ לִיתֵן טַעַם בְּדָבָר, כִּי בַעַל הַלְשׁוֹן שׁוֹנֶה בְּאַוִּלְתּוֹ עֲשֶׂר
פְּעָמִים וְיֹתֵר, בְּכָל יוֹם מִכָּלִים וּמִכֵּי־נֶגִי-אָדָם,
מִלֵּבֵד מַה שֶּׁמִּזִּיק לְמִי שֶׁאֹמֵר עָלָיו; וְאִפְּלוּ עֲבָרָה קָלָה,
כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עָלֶיהָ בְּמַה פְּעָמִים, הִיא ¹⁶נַעֲשִׂית גְּדוּלָה, כִּי
אִפְּלוּ שֶׁעַר אֶחָד, שֶׁהוּא רֶךְ וְחֻלְשׁ מְאֹד, כְּשֶׁתִּקְבֹּץ הָרַבָּה
שֶׁעֲרֹת יַחַד תַּעֲשֶׂה מֵהֶם חָפֶל חֶזֶק. וּמֵה שֶׁאָמְרוּ שִׁשְׁקוּלָהּ

ביאורים

13. מוֹמֵר לְעֲבוּדָה זָרָה. שִׁבַּח מִרְצוֹנוּ לַעֲבוֹד עֲבוּדָה זָרָה בְּשֵׂאֵט נֶפֶשׁ וּמִתּוֹךְ
זְלוּל בְּחֹמֶרֶת הָעֵבִירָה עַד שֶׁהוֹרֵג בָּכָּ. 14. מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה. הִיא
הוּא מוֹחֶזֶק לַעֲבוֹר עַל כָּל שֶׁאֵר עֲבִירֹת, וְגַם אִם בְּפוּעַל הוּא נִשְׁמֵר מֵהֶם אֵין לֶכֶךְ
מִשְׁמַעוֹת, הִיּוֹת וְהוּא כּוֹפֵר בַּעֲקֵר וּדְיִנו כַּעֲכוּ"ם לְכָל דְּבַר. 15. וַיֵּשׁ לִיתֵן טַעַם בְּדָבָר.
מִדּוּעַ חֲמוּר כָּל כֵּךְ עוֹוֹן לְשׁוֹן הָרַע שֶׁהוּא שְׁקוּל כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ הָעֲבִירֹת הַחֲמוּרוֹת.
16. נַעֲשִׂית גְּדוּלָה. כָּל שֶׁכֵּן לְשׁוֹן הָרַע שֶׁהִיא עֲבִירָה חֲמוּרָה מִעִיקָרָה, אֵזִי בַּהֲשׁוֹנָתָהּ
פְּעָמִים רַבּוֹת נַעֲשִׂית עוֹד יוֹתֵר גְּדוּלָה.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

לְשׁוֹן הָרֹעַ נִגַּד אוֹתָן שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת, הַפְּרוֹשׁ - שֶׁעֲזָבָר עַל אוֹתָן שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת¹⁷ פֶּעַם אַחַת מִחֲמַת רַב הַיֵּצֵר,¹⁸ וְלֹא כִנְגַד הַמְשֻׁמֵּד הַיֵּצֵא מִן הַכָּלָל לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּכָל עֵת. וְעוֹד, בַּעַל לְשׁוֹן הָרֹעַ קָנְשָׁה לוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, בִּיּוֹן שֶׁהוּא רָגִיל בְּכָךְ¹⁹ לִמְדָּ לְשׁוֹנוֹ²⁰ לְדַבֵּר רָע.

ביאורים

17. פֶּעַם אַחַת מִחֲמַת רַב הַיֵּצֵר. שתקפו יצרו והתגבר עליו באופן חד פעמי.
18. וְלֹא כִנְגַד הַמְשֻׁמֵּד. כלומר, אינו שקול כנגד המומר שהוציא עצמו מן הכלל ועובר על שלש העבירות תמיד, דהוא בודאי חמור יותר. 19. לִמְדָּ לְשׁוֹנוֹ. הרגיל לשונו. 20. לְדַבֵּר רָע. כי מרוב הרגלו נעשה הלשון הרע כחלק מטבעו, וכבר אינו שולט על היוצא מפיו (כי ההרגל על כל דבר שלטון, והרי נעשה הלשון השליט) ולכן תשובתו קשה, ובכך שקול הוא לעובר על העבירות החמורות שגם בהן תשובתו קשה כיון שנמשך אחריהן תמיד והן קשים לפרוש מהן (כלשון הרמב"ם הל' תשובה, ד, ה).

הלכה

דיני ברכת השחר

א. כשיעור משנתו יאמר 'אלהי נשמה', ודוקא בסוף שנתו ולא בכל זמן שיקיץ (שו"ע סי' מ"ו ס"א; מ"ב שם ס"ק ב).

המשכים אחר חצות הלילה לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון לאחר מכן שינת קבע, כתב המשנה ברורה (סימן מז ס"ק ל) שייכול לברך את כל הברכות האלו [ושוב לא יצטרך לברכן בבוקר], חוץ מ'אלקי נשמה' שיאמר בלי חתימה וחוץ מ'המעביר שינה' שיאמר בלי הזכרת השם. ובדיעבד אם בירך אותן בחתימה והזכרת השם, מסיק הביאור הלכה שם (סי"ג ד"ה המשכים) שלא יחזור לברכן בבוקר.

ב. ברכת 'אלהי נשמה' אינה פותחת בברוך (שו"ע סי' ו' ס"ג), והיא אינה ברכה הסמוכה לחברתה, ולכן רשאי לומר בבוקר בקומו עד 'אלהי נשמה', ובבית הכנסת יתחיל 'אלהי נשמה'.

ומכל מקום יש לעשות על צד היותר טוב להסמיך 'אלהי נשמה' לברכת 'אשר יצר'. וראה בביאור הגר"א שדעתו גם כן שברכת אלהי נשמה סמוכה לברכת אשר יצר, על כן נכון ליזהר בזה לכתחילה (מ"ב ס"ק י"ב).

ג. המברך שתי ברכות שהשניה סמוכה לחברתה ועל כן אינה פותחת ב'ברוך', וכשגמר את הברכה הראשונה לפני שהתחיל את הברכה השניה שומע ברכה מאדם אחר, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' פא) שמותר לו להפסיק ביניהן בעניית אמן, ועדיין תישאר לברכה השניה מעלת 'סמוכה לחברתה'.

ד. אם לא בירך 'אלהי נשמה' עד אחר שהתפלל שמונה עשרה, לדעת הפרי חדש אינו מברך עוד אחר התפילה, שכיון שאמר 'מחיה המתים' הוא דומה למחזיר נשמות, ובשערי תשובה מפקפק מאד בדין זה, ומסיק שעל כל פנים אם בעת שאמר ברכת 'מחיה המתים' היה בדעתו לברך 'אלהי נשמה' אחר התפילה רשאי אחר כך לברך (מ"ב ס"ק י"ב).

חידוד ועיון

ג. שמא יעבירונו

הנה בשבת חול המועד סוכות ופסח נהגו לקרות מגילת שיר השירים וקהלת כמבואר ברמ"א (סי' ת"צ סעי' ט').
ויש לעיין, מדוע לא חששו בקריאת שיר השירים וקהלת בשבת שמא יעבירונו ד' אמות, כמו שחששו בקריאת מגילת אסתר בשבת (כמבואר בגמרא במגילה ד' ע"ב).

ד. דברי הרב

הנה קיי"ל "אין שליח לדבר עבירה" (קידושין מ"ב ע"ב ועוד), והטעם מבואר בגמרא משום שאומרים "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". וביאר בזה הסמ"ע (בסימן קפ"ב ב') דיכול המשלח לומר הייתי סבור שלא ישמע לי, ולולא זה יש שליח לדבר עבירה.
וצ"ע, מדוע שלא ישמע לו, והרי עד כמה שיש שליח לדבר עבירה, רק המשלח יעבור על העבירה ולא השליח.

ה. איסור בנס

נפסק להלכה: "לוחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו, ואין בכך משום צידה" (אורח סי' שכ"ח סמ"ה), וביאר המשנ"ב שאע"ג שע"י הלחש אינו יכול לזוז ממקומו, מכל מקום מותר דאין זו צידה טבעית.
וצ"ע, דמבואר בעירובין מ"ג ע"א שהקופץ בשבת בנס על ידי שם, עובר על איסור תחומין, הרי שגם באופן לא טבעי עוברים על איסור ומ"ש.

זמני
היום

הנץ החמה	6:05	6:06	6:04	צפת	6:02	מודיעין - עילית	6:05	נתיבות	6:08
סזק"ש מג"א	8:35	8:36	8:34	8:32	8:35	8:38			
סזק"ש גר"א	9:23	9:25	9:24	9:21	9:24	9:26			
סזת"פ מג"א	9:57	9:59	9:57	9:55	9:58	10:00			
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33			
שקיעה	7:27	7:24	7:24	7:23	7:26	7:24			

יום ה' ו"א מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

²¹ ועוד, החטא קל בעיניו, כי אמר: לא עשיתי רק דבור בעלמא, ואינו נתן לב לשוב ²² לרוב הנזק שעשה; ואפלו אם ישוב - אין תשובתו שלמה, כי אינו מכיר גדל החטא ²³ אשר עשה. והוא צריך מחילה מאותם שדבר עליהם, והוא אינו זוכר מי הם כלם. ועוד, יש שדבר עליו ועשה לו רעה ²⁴ והזיק לו לאותו אדם, ושכח מה דבר עליו, כי לשון הרע ²⁵ מכסה ומכה בסתר, הוא בכאן ומכה בלשונו אחר שרחוק ממנו (ערכין טו, ב), וזה החוטא מתביש ממנו ²⁶ להודיע שגמלו רעה. ופעמים ידבר על פגם משפחה, ²⁸ ויזיק לדורות הבאים אחריו, ²⁹ ואין לו מחילה לזה, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה: המדבר בפגם משפחה, ³⁰ אין

ביאורים

21. ועוד. סיבה נוספת מדוע תשובתו קשה. 22. לרוב הנזק שעשה. כלומר, לא יביט אל הנזק הרב שגרם בדיבוריו רק יביט אל הסיבה, והסיבה - שהיא דיבור בעלמא - נקלה מאד בעיניו. 23. אשר עשה. ויעשה תשובה הראויה לחטא קל ולא לחטא חמור, וחרטנו לא תהיה לפי גודל חטאו והרי זה חסר בעיקרי התשובה. 24. והזיק לו לאותו אדם, ושכח מה דבר עליו. בכת"י הגירסא: "והזיק לו, והוא אינו יודע מי דבר עליו". 25. מכוסה ומכה בסתר. שמדבר לשון הרע על חבירו 'בסתר' ללא שידוע מזה, ונמצא כאילו מכה שלא בנוכחותו (עפ"י רש"י דברים כז, כד. ופירוש העקידה). 26. להודיע שגמלו רעה. לספר לו שדיבר עליו ולבקש מחילתו. 27. פגם משפחה. שלימה, כגון שאומר על משפחה שהם בחזקת ממזרות או שאר פסולי קהל, או שאומר עליהם שהם בעלי מדות רעות או חולים וכדו'. 28. ויזיק לדורות הבאים אחריו. שעדיין לא נולדו, כי לא ירצו להנשא להם. 29. ואין לו מחילה לזה. כי אין לו ממי לבקש מחילה מאחר ועדיין לא נולדו, ואין לבקש מחילה מכל הדורות העתידים. 30. אין לו מחילה עולמית. אין לו כפרה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

לו מחילה עולמית (ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ז), ועוד, מי שהיה רגיל בלשון הרע פעמים ידבר דברים ³¹ כלפי מעלה, וכתוב: ³² "שתו בשמים פיהם, ולשונם תהלך בארץ" (תהלים עג, ט), ואין בכל העברות עניש כמו למי ³³ שמטיח דברים כלפי מעלה, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערכין נו, א): ³⁴ "עשרה נסיונות נסו אבותינו, ובכלם לא נהתם ³⁵ גזר-דינם אלא על לשון הרע, שנאמר: "אם לא ³⁷ כאשר דברתם באוזני בן אעשה לכם" (במדבר יד, כח), ואומר: "וישמע ה' את קול דבריכם ³⁸ ויקצף וישבע" (דברים א, לד).

ביאורים

לעולם כי נשאר בלי מחילה. ³¹ כלפי מעלה. לדבר סרה גם על ה' הרמב"ם (סוף הלכות טומאת צרעת) כותב, שהמדבר לשון הרע מגיע לבסוף באופן טבעי לכלל כפירה בעיקר. וכך מתאר הוא את מהלך הדברים: וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבים בדברי הבאי... ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר. ועיין גם במהרש"א שמבאר שלשון הרע מביאה לעבירות גדולות אלו - לדבר בצדיקים ובנביאים עד שלבסוף מדברים באלקים וכופרין בעיקר. ³² שתו בשמים וגו'. מספרי לשון הרע (שלשונם מתהלכת בארץ, ומספרת רע על רעיהם) כופרים בעיקר, ופיהם מדבר על היושב בשמים (רש"י לפסוק ח שם ד"ה ממרום). ³³ שמטיח דברים כלפי מעלה. שמדבר עזות ודברים קשים כלפי ה'. ³⁴ עשרה נסיונות נסו אבותינו. את הקב"ה לראות אם יש בכחו להצילם מאויביהם ולפרנסם במדבר. פירוש אחר: הכעיסו את ה' בעשרה מאורעות. ³⁵ גזר דינם. שלא יכנסו לארץ ישראל. ³⁶ על לשון הרע. בגלל עוון לשון הרע שדיברו. ³⁷ כאשר דברתם באוזני. שאמרו: "לו מתנו (הלאו שהיינו מתים) בארץ מצרים... ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב..." (במדבר יד, ב-ג), ויש בזה הטחת דברים כלפי מעלה. ³⁸ ויקצף וישבע. שלא יכנסו לארץ, ומכל זה מוכח שעונש המטיח דברים כלפי מעלה גדול מכל העונשים.

אמירת ברכת השחר בקול

א. יש נוהגים שאחר שבירך אחד ברכת השחר וענו אחריו אמן, חוזר אחד מהעונים אמן ומברך, ועונין אחריו אמן, וכסדר הזה עושים כל אותם שענו אמן תחילה, וכוונתם כדי שישלים כל אחד תשעים אמונים ליום.

לשיטת השולחן ערוך אין לערער ולומר עליהם שכבר יצאו ב'אמן' שענו תחילה, מפני שהמברך אינו מכוין להוציא אחרים, ואפילו אם היה המברך מכוין להוציא אחרים, הם מכוונים שלא לצאת בברכתו. אמנם בשערי תשובה הביא שיש שמפקקים בזה.

לדין שנוהגים שלא לצאת בברכת השליח-ציבור, לכולי עלמא מותר לעשות כן, ובפרי מגדים כתב שראוי עתה שלא לומר בקול רם כי אם השליח ציבור. על כן כל מקום יעשה כפי מנהגו, שכל אחד יש לו על מי לסמוך (שו"ע ס"ו ס"ד; מ"ב ס"ק י"א).

ב. שליח ציבור המוציא בברכות השחר, אם השומע בקי לברך בעצמו, כתב הלבוש שאין מוציא אותו השליח-ציבור בפחות מעשרה אנשים. ואם השומע אינו בקי לברך בעצמו, מצדד הפרי מגדים שאין צריך עשרה אנשים אף להלבוש (מ"ב ס"ק י"ד).

ג. אמנם למעשה בברכות השחר המנהג הוא שכל אחד מברך לעצמו, ואין השליח-ציבור מוציא אחרים ידי חובתו, כנ"ל.

והנה כתב המשנה ברורה (סימן מו ס"ק כ ו-כד) לענין מי שהיה ער בלילה, כיון שנחלקו הפוסקים אם יכול לברך בעצמו את ברכת התורה, אלוך נשמה והמעביר שינה, [וכן לענין המסופק אם יכול לברך איזה ברכה מברכות השחר], שישמע את הברכה מאחר ויצא ידי חובה, וביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד ס"א ג) כיון שאין עצה אחרת סומכים על הפוסקים שחולקים על הלבוש, וסוברים שאפשר לצאת גם כשאין עשרה אנשים.

חידוד ועיון

1. הפסק בברכות תפילין

כתב המג"א (או"ח סי' כ"ז סק"ח) שאם מניח תפילין של יד עם חציצה לא יברך, והקשה רעק"א על דבריו, מדוע לא יברך, והרי יכול לברך וגם אם לא יחולו על של יד, מכל מקום יחולו על של ראש, כדין מי שאין לו רק תפילין של ראש שמברך שתיים. ותיירץ וז"ל "ואולי י"ל דלהרא"ש דחציצה פוסל, הוי הנחתה דיד וקשירתה הפסק בין ברכת להניח להנחת תפילין דהראש", ע"כ. הרי מבואר בדבריו ש'מעשה' נחשב כ'הפסק'.

וצ"ע, דהשו"ע (סי' ל"ד סי"ג) כתב וז"ל [לגבי תפילין דרש"י ור"ת]: "אם אינו יודע לכיון המקום ולהניח שניהם יחד, יניח כדברי האחד של יד ושל ראש, ויסלקם מיד, ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה". הרי שמעשה אינו הפסק, וצ"ע מ"ש.

2. מילה בשנים

הגמ' בעבודה זרה (כ"ז ע"א) מקשה כיצד צפורה אשת משה מלה את בנה, ואיתא שם בגמ' ליישב שהתחילה למול את בנה ומשה גמר למול [לחד תירוץ שם].

וצ"ע מ"ש משחיטה, שגוי פסול לשחוט, ואיתא בשו"ע (י"ד סי' ב' ס"י) שאם התחיל לשחוט פסול וישראל גמר, השחיטה פסולה.

3. ברכות הנהנין

צ"ע בשינוי נוסח ברכות הנהנין, שבכל הברכות [מזונות, עץ, אדמה], מברכים בלשון 'בורא', ואילו בברכת שהכל, הנוסח 'שהכל נהיה', ולא 'שהכל ברא בדברו', ומ"ש.

זמן
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:05	6:06	6:05	6:08	הנץ החמה
8:35	8:36	8:34	8:38	סזק"ש מג"א
9:24	9:25	9:24	9:26	סזק"ש גר"א
9:58	9:59	9:58	10:00	סזק"פ מג"א
10:30	10:32	10:30	10:33	סזק"פ גר"א
7:26	7:23	7:23	7:23	שקיעה
6:46	7:01	6:53	6:55	הדלקת נרות

יום ו' ב' מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

וְאִין הַתּוֹרָה מְגַנָּה עַל בְּעָלֵי לְשׁוֹן הָרַע.³⁹ דּוֹאגַּ הָאֲדוּמִי, בֵּינָן⁴⁰ שְׂסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע, לֹא עֲמָדָה לִי חֲכָמָתוֹ⁴¹ וְלֹא הִגְנָה עָלָיו תּוֹרָתוֹ (סוּטָה כֹּא, א). וְכֵּן שְׂאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה (סוּטָה שֵׁם):⁴² עֲבִירָה מְכַבֵּה מִצְוָה, וְאִין עֲבִירָה⁴³ מְכַבֵּה תּוֹרָה, שְׂנַאָמַר: ⁴⁴כִּי נִרְמָזָה וְתוֹרָה אִיר" (בִּשְׁלִי ו, כג) - עַל הָעוֹבֵר⁴⁵ דְּרַךְ מִקְרָה אֲמָרוּ, וְלֹא עַל הַפּוֹרֵק עַל אֲזָהָרֵת עֲבִירָה.

אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה (שׁוּחַר טוֹב לט, א): כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל אֲהוּבָה⁴⁷ בְּקוֹלָהּ, שְׂנַאָמַר: "הַשְּׂמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ, כִּי קוֹלְךָ עֶרֶב" (שֹׁה"ש ב, יד), וּשְׂנוּאָה בְּקוֹלָהּ, שְׂנַאָמַר:

ביאורים

39. דּוֹאגַּ הָאֲדוּמִי. הִיָּה תַלְמִיד חֹכֶם מוֹפֵלַג (רֹאה סְנֵהדְרִין קו: חֲגִינָה טו), וְהִיָּה יוֹעֲצוֹ שֶׁל שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ. 40. שְׂסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע. שֶׁהִלְשִׁין לִפְנֵי שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ עַל אֲנָשֵׁי נוֹב עִיר הַכּהֲנִים שִׁסִּיעוּ לְדוֹד לְהִמְלֹט מִפְּנֵיו, וְגֵרָם בְּכָךְ לְחֹרְבַנָּה שֶׁל נוֹב (רֹאה שְׂמוּאֵל-א כב, ט-כג). 41. וְלֹא הִגְנָה עָלָיו תּוֹרָתוֹ. וּמֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ. 42. עֲבִירָה מְכַבֵּה מִצְוָה. מִבְּטַלֵּת שְׂכַר מִצְוָה שֶׁנַּעֲשִׂתָה קוֹדֵם לָכֵן. 43. מְכַבֵּה תּוֹרָה. מִבְּטַלֵּת שְׂכַר תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁנִּלְמַד קוֹדֵם לָכֵן. 44. כִּי נִרְמָזָה וְתוֹרָה אִיר. תַּלְהָה כֶּתוּבַת אֶת הַמִּצְוָה ב"נִרְמָזָה", וְאֵת הַתּוֹרָה ב"אִיר". אֶת הַמִּצְוָה ב"נִרְמָזָה", לֹאמַר לָךְ: מִה נִרְמָזָה מִגִּינָה (יֵשׁ גּוֹרִסִים: מֵאִירָה) אֵלֹא לִפִּי שְׂעָה (דִּהִינּוּ כָל זְמַן שֶׁהוּא דוֹלֵק), אִפֹּךְ מִצְוָה אֵינָה מִגִּינָה אֵלֹא לִפִּי שְׂעָה. וְאֵת הַתּוֹרָה ב"אִיר", לֹאמַר לָךְ: מִה אִיר מִגִּין (יֵשׁ גּוֹרִסִים: מֵאִיר) לְעוֹלָם (שֶׁהִי דִבֵּר קְבוּעַ הוּא), אִפֹּךְ תּוֹרָה מִגִּינָה לְעוֹלָם (סוּטָה כֹּא). 45. דְּרַךְ מִקְרָה. שֶׁנִּכְשַׁל בְּאוֹפֵן חָד פַּעַמִּי. 46. וְלֹא עַל הַפּוֹרֵק עוֹל אֲזָהָרֵת עֲבִירָה. וְדוֹאגַּ הָאֲדוּמִי, מִכִּיּוֹן שֶׁפָּרַק עוֹל אֲזָהָרֵת לְשׁוֹן הָרַע מִעֲלָיו לָכֵן לֹא הִגְנָה עָלָיו הַתּוֹרָה שֶׁלֹּאמַד. 47. בְּקוֹלָהּ. עַל יְדֵי קוֹלָהּ. 48. כִּי קוֹלְךָ עֶרֶב. זֶהוּ קוֹל הַתּוֹרָה.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

"נִתְּנָה עָלַי בְּקוּלָּהּ עַל-בֶּן שָׁנָא תִּיהָ" (ירמיה יב, ח); אָמַר מַעֲתָנָה:
 "מָוֶת וַחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן, וְאַתְּכִיָּהּ⁵⁰ יֹאכַל פְּרִיָּהּ" (משלי יח, כא).
 פְּרוּשׁ: אוֹהֵב הַלְשׁוֹן, אָדָם הַחֲפִיץ לְדַבֵּר תָּמִיד, עֲצָה הַגּוֹנָה
 וְנִכְזָנָה⁵¹ אֲצִלוֹ שִׂיאֲכַל פְּרִיָּהּ - פְּרוּשׁ, שֶׁלֹּא יִדְבֵּר דְּבָרִים
 בְּטִלִּים, רַק יִדְבֵּר בְּדִבְרֵי-תוֹרָה וְהַכָּאֵת שְׁלוֹם, וְלִלְמַד לְרַבִּים
 לַעֲשׂוֹת טוֹבָה, וְלַהּוֹרוֹת לָהֶם הַטּוֹב וְלַחֲרִיקָם מִן הָרָע,
⁵² וְלִקְנֹת הָאֱמֶת, כִּי אֵין קִץ לַמַּצּוֹת שִׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת בַּלְשׁוֹן,
⁵³ וְזֶהוּ מָוֶת וַחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן.

ביאורים

49. נתנה עלי בקולה. זהו קול לשון הרע. 50. יאכל פריה. פרי הלשון. כלומר, ישתדל לדבר בה דברי תורה מוסר ושלוש שעל ידם יאכל פירות דהיינו שכר טוב. 51. אצלו. אליו. 52. ולקנות האמת. ולקנא אל האמת (כת"י). 53. וזהו וחיים ביד הלשון. כ"ה בכת"י. כלומר, דברים אלו יביאוהו להחיים הנצחיים.

פרשת ואתחנן

"אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן" (ג, כה)

אמרו חז"ל (סוטה יד, א): "מפני מה נתאווה משה ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך" וכו'. ידועים דברי הב"ח (או"ח סימן רח, ד"ה וכתב) שכתב, כי אכילת פירות ארץ ישראל מסוגלת היא מאוד, וניזונים באכילת פירות אלו מקדושת השכינה וטהרתה.

ואמר האמרי אמת, שמכאן יש להביא ראיה, שפירות ארץ ישראל שמוציאים אותם לחוץ לארץ מאבדים את חשיבותם.

כי אם לא כן, מה מקשה הגמרא "וכי לאכול מפריה הוא צריך"? הלא ניתן לקיים זאת בנקל, כאשר יביאו אליו לעבר הירדן מפירותיה של ארץ ישראל, ומדוע צריך משה להיכנס בשביל לאכול את הפירות לארץ ישראל?

אלא על כרחך, שכאשר מוציאים את פירות ארץ ישראל לחו"ל, הם כבר מאבדים את סגולתם המיוחדת.

"כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו פֶּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו" (ד, יז)

הפסוק מלמד שהקב"ה קרוב לעמו ישראל יותר מכל שאר האומות, בעת שקוראים אליו. אך יש להבין, במה מתבטאת קרבה מופלאה זו?

ביאר ה'כתב סופר', כי הפסוק עצמו משיב על כך. כי הנה מודרך העולם, כאשר פונה אדם לבקש מחבירו דבר פעם אחת, והוא מתרצה לו, ולאחר מכן חוזר ומבקש ממנו דבר זה פעם אחר פעם, זה גורם לכך שהוא לא יאבה לו, וימנע מלסייע לו!

ואילו אנו, מתפללים ופונים להקב"ה בכל יום ויום, מרבים בתחינות ובקשות פעם אחר פעם, והקב"ה נענה ומקבל תפילותינו.

האם יש הוכחה גדולה מזו שאנו קרובים להקב"ה?!

הוא שאמר הכתוב: "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו פֶּה' אֱלֹקֵינוּ" - וכיצד מוכח שהוא כל כך קרוב לעמו ישראל?

"בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו" - אין ההכוונה רק לאותו הזמן, אלא בעצם העובדה שאנו חוזרים ומבקשים ממנו ללא הרף, ולמרות הכל הוא קרוב אלינו ומקבל תפילותינו ברחמים.

חידוד ועיון

שאלות אשר התשובות עליהם נמצאות בנוסח התפילות,
לעורר הכוונה ושימת הלב לפירוש המילות

א.

נאמר בתורה הקדושה (שמות י"ב י"ב): "וְעַבְדֵי בָאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הָזֶה וְהִכִּיתִי
כָּל בְּכוֹר בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְגו'."
האם מכה זו, מכת בכורות, נעשתה בעת כעסו של הקב"ה או לא?

ב.

נאמר בתורה הקדושה (שמות י"ד ט"ו): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּעֲשֶׂק אֵלַי דָּבָר
אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּסְעוּ."
האם בני ישראל זכו לקריעת ים סוף גם ללא תפילה או רק לאחר
שהתפללו?

ג.

מה הכוונה במה שאנו אומרים בקדושה: "הַמְשִׁלְשִׁים לָךְ קֹדֶשׁהּ, כְּפָתוּב
עַל יַד גְּבִי'אָךְ 'יִקְרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר, קֹדֶשׁ, קֹדֶשׁ, קֹדֶשׁ", ומדוע נאמר ג'
פעמים?

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:06	6:07	6:05	6:03	6:06	הנץ החמה
8:35	8:36	8:35	8:33	8:36	סזק"ש מג"א
9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	סזק"ש גר"א
9:58	9:59	9:58	9:56	9:58	סזת"פ מג"א
10:30	10:32	10:31	10:28	10:31	סזת"פ גר"א
7:25	7:22	7:22	7:20	7:24	שקיעה
7:59	8:01	8:02	8:00	8:01	צאת השבת
8:38	8:35	8:35	8:33	8:37	לר"ת

שבת ואתחנן י"ג מנחם אב

בת מספרי לשון הרע נחלקת לששה חלקים:

האחד - מי שהוא אומר⁵⁴ רע על בני-אדם, ⁵⁵שכן עשו לו ולא עשו. ⁵⁶ולפעמים יאמר ⁵⁷דפי על אדם כשר ונקי, אז הוא ⁵⁸משקר וגם מספר לשון הרע. והזרנו מן התורה ⁵⁹שלא לקבל לשון הרע אולי הוא שקר. ומי שמספר לשון הרע ⁶⁰גם הוא מקבל לשון הרע, ורע. כאשר ⁶¹יודה השומע על לשון הרע אז הוא ⁶²כמו המספר, כי כל השומעים שהוא מודה, יאמרו: כיון שהוא מודה, אם-כן

ביאורים

54. רע. דברים רעים. 55. שכן עשו לו ולא עשו. שמספר עליהם שעשו לו כך וכך רעות והאמת שהם לא עשו לו. 56. ולפעמים. כלומר, ישנו אופן גרוע יותר. 57. דופי. דברי גנות, פגם וחסרון. בשע"ת (ג ריא) הגירסא: "פעמים תחת יופי יתן דופי", כלומר, לא רק שמספר עליו דבר לא נכון אלא אדוּבא יש לאותו אדם (שעליו הוא מדבר) גם מעלה ויתרון, ובמקום לשבח אותו על כך - ידבר עליו דברי גנות, כגון שאומר עליו שהוא קמצן ובאמת הוא בעל צדקה גדול. 58. משקר. מוציא שם רע. 59. שלא לקבל לשון הרע. כלומר, לתחילה אסור לשמוע כלל לשון הרע, אמנם אם שמע אין לו לקבל ולהחליט בלבו שאכן הדברים ששמע הינם אמיתיים. 60. גם הוא מקבל לשון הרע. בכת"י הגירסא: "גם הוא ימהר לקבל לשון הרע". כלומר, מאחר והוא עצמו מדבר על אחרים דברי גנאי ולשון הרע, מראה בכך שאין כבודם של הבריות חשוב בעיניו, "ואוהב למצוא פגם ואשם על חברו וקלון על כבודו, והיה כשמעו כי יגיד עליו רעו לשון הרע, זדון לבו השיאו להאמין כי הדברים כנים" (לשון שע"ת), כלומר, ממילא ימהר לקבל ולהאמין לדברי לשון הרע ששומע מהזולת. 61. יודה. יסכים בפיו. 62. כמו המספר. כלומר, מדת ענשו שוה לעונש המספר לשון הרע.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אֵמֶת הוּא הַדְּבָר. וְאֶפְלוּ אִם ⁶³לֹא יוֹדָה, אֲלֵא שׁוֹמֵעַ וּמֵרָאָה
עֲצָמוֹ בְּמִקְשֵׁיב אֶל הַדְּבָרִים ⁶⁴וּמֵאֲמִין בְּדְבָרִים בְּפָנֵי בְנֵי-
אָדָם, בְּזֶה יֵאֱמִינוּ גַם אַחֲרֵיכֶם, וְהוּא מְסִיעַ לְמִסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע,
כִּי אִם הָיָה גּוֹעֵר בְּמִסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע, הָיָה מוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִלְּסַפֵּר
לוֹ יוֹתֵר, אֲבָל עֲתָה, שֶׁהוּא מִקְשֵׁיב ⁶⁵וּמֵרָאָה לוֹ פָּנִים, אִזּוֹ
גּוֹרֵם לוֹ לְדַבֵּר יוֹתֵר. וְהוֹחִירָנוּ בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה: ⁶⁶לֹא
תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׁוֹא" (שמות כג, א), ⁶⁷שֶׁלֹּא נֵאֱמִין סִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע
בְּלִבֵּנּוּ, לְהַחֲזִיק בְּמַחֲשַׁבּוֹתֵינוּ שֶׁהַדְּבָרִים אֱמֶת, וּלְהַבְזוֹת
בְּעֵינֵינוּ אֶת מִי שֶׁנֶּאֱמָרוּ עָלָיו.

ביאורים

63. לא יודעה. ממש בפיו שהוא מקבל ומאמין. 64. ומאמין בדברים בפני בני אדם.
מראה לאחרים כאילו הוא מאמין לדברים אלו. 65. ומראה לו פנים. שנוח לו מה
שהוא שומע. 66. לא תשא שמע שוא. לא תקבל שמועה של שוא ושקר. 67. שלא
נאמין וכו'. "הוזהרנו מן התורה שלא לקבל לשון הרע, אולי הנה הוא שוא ודבר
כזב" (שע"ת ג, ריא).

הלכה

ברכת אשר יצר

א. כל היום כשעושה צרכיו בין קטנים בין גדולים מברך 'אשר יצר' ולא על 'נטילת ידים'.

ואף אם לא בירך זמן גדול אחר עשיית הצרכים, חייב לברך. אבל לכתחילה, נכון להיזהר לברך 'אשר יצר' תיכף אחר שעשה צרכיו, שמא יצטרך שוב לעשות צרכיו (שו"ע סימן ז' ס"א; מ"ב ס"ק א' ו').

הרוצה לאכול פת לאחר שעשה צרכיו, כתב המשנה ברורה (סימן קסה ס"ק ב') שלא יניח מלברך ברכת 'אשר יצר' עד אחר נטילת ידים וברכת המוציא, משום שחיוב ברכת 'אשר יצר' חל עליו מיד כשעשה צרכיו, ואין לאחרת אחר כך.

ב. מי שעשה צרכיו כשהוא אונן ופטור מברכות, כתב הביאור הלכה (סי' עא ס"א ד"ה מי') שחייב לברך 'אשר יצר' אחר הקבורה אפילו בסוף היום.

ג. אם לא בירך אשר יצר ונזכר לאחר שהתחיל לו תאוה להטיל מים שנית, דעת הפרי מגדים שמקודם שיטיל יברך אשר יצר על ההטלה הראשונה. אבל בשערי תשובה הסכים ששוב לא יברך על ההטלה הראשונה. (מ"ב ס"ק א'). ובסימן ד' ס"ק ג' נקט המשנה ברורה בפשיטות כדעה זו. ובטעם הדבר כתב בשו"ת שאלת יעבץ (ח"א סי' טו), שמשעה שהוצרך להטיל מים שנית שוב אינו מרגיש בהנאה של עשיית צרכיו הראשונה ולכן אינו יכול לברך עליה, ובדומה למי שלא בירך ברכת המזון ואחר שנתעכל המזון חזר להיות רעב, שכתב השולחן ערוך לקמן (סי' קפד ס"ה) שאינו יכול לברך.

ד. מי שאכל דבר שחייב ברכה אחרונה ושכח לברך והטיל מים, יברך 'אשר יצר' קודם ברכה אחרונה, כי ברכת 'אשר יצר' נחשב לתדיר ותדיר קודם. (מ"ב ס"ק ב'). ואף על פי שיש בני אדם שאכילתם תדירה יותר (ראה במור וקציעה), כתב הגר"ח קניבסקי (הגהות מאיר עוז על המשנ"ב) שמכל מקום תדירות נקבעת לפי רוב העולם, ולא על פי כל אדם ואדם. ובברכת המזון שהיא מדאורייתא, הסתפק הרעק"א (ס"ק א) אם יש להקדימה.

חידוד ועיון

ט. מזוזה בבית חבירו

נחלקו רבותינו אם מצות מזוזה היא על הבית שהוא 'היה עם מזוזה', או שהמצוה היא על הדייר 'לדור בבית עם מזוזה'. שיטת המג"א (סי' י"ט סק"א) שהוא דין על הדר, וכן פסק רעק"א (שו"ת סי' ט), שההולך מביתו כמה שעות וחוזר לכאורה יש לו לברך שוב [והשאיר שוב בצ"ע למעשה]. ואילו המאמר מרדכי בסימן י"ט ועוד אחרונים כתבו שהוא דין על הבית. וצ"ע לשיטת המג"א ורעק"א וסייעתם, שהוא דין על הדר, מדוע א"כ הקובע מזוזה בבית חבירו מברך (רמב"ם ברכות פ"א ה"ג), ומאי שנא ממניח תפילין לחבירו על זרועו, שהמברך הוא 'זה שמניחים עליו' ולא 'המניח'.

י. דן לכף זכות

בגמרא בשבת (קכ"ז ע"ב) איתא גבי כמה מעשים שדנו לכף זכות, שבירכו את אלו שדנו לכף זכות: "כשם שדנתי לזכות, המקום ידין אותך לזכות". וצ"ע, מה שייך דבר זה אצל הקב"ה, הרי הקב"ה יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, וכיצד אפשר לומר כלפיו "לדון לכף זכות".

יא. מברך או עונה אמן?

אמרו בגמרא בברכות (נ"ג ע"ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך". וצ"ע, לפי"ז מדוע החייב להתפלל לע"נ אביו ואמו וכדו', ניגש להיות שליח ציבור בתפילה, ולא נוהגים להיפך, שיתפלל עם הציבור ויענה אמן שמעלתו גדולה יותר.

זמני
היום

הנץ החמה	6:07	6:08	6:06	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
סזק"ש מג"א	8:36	8:37	8:35	8:33	8:36	8:39
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:25	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:56	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:24	7:21	7:21	7:19	7:23	7:21

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

ה'שני - כשאומר לשון הרע שהוא אמת. אם יזכר לו⁶⁸ כינו ובינו מעשה אבותיו הרעים, עובר על מה שכתוב בתורה: "לא תזנו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז)⁶⁹ באונאת דברים הפתוב מדבר (ב"מ נח, ב).

ה'שלישי - אם יכלים אותו בפני אחרים על מעשה אבותיו, על זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"ג מ"א):
"כל המלכין פני חברו ברבים⁷⁰ אין לו חלק לעולם הבא".

ה'רביעי - אם הוא מודיע תועבות אבותיו בפני בני-אדם שלא בפניו, לבישו בעיני בני-אדם, על זה אמרו: "71
 מספרי לשון הרע⁷² אין מקבלים פני השכינה" (מוטה מה, א).

ביאורים

68. כינו ובינו. אפילו רק בין שניהם לבד ואין אחר שומע. 69. לא תזנו איש את עמיתו. לא יצער את חברו בדיבורים. 70. באונאת דברים הכתוב מדבר. שאסור לאדם לומר לחברו דברים שיש בהם להכעיסו או לצערו [אונאה' הוא לשון צער ומצוק (שע"ת ג כד)]. 71. כל המלכין פני חברו ברבים. המבייש את חברו ברבים, שפניו מלבינות מחמת הבושה. וכתב המאירי: שאף שבני אדם חושבים שהיא עבירה קלה, זה מורה על פחיתות העושה כן. 72. אין לו חלק לעולם הבא. ואף אם מת מתוך יסורים, אין היסורים והמיתה מכפרים לו. אמנם כל זה אם לא חזר בתשובה, אבל אם חזר בתשובה קודם מותו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה (רמב"ם). 73. כת מספרי לשון הרע. קבוצת החוטאים באיסור סיפור לשון הרע. 74. אין מקבלים פני השכינה. אינם זוכים לקבל פני שכינה ונדחים מן המחיצה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

הַחֲמִישִׁי - אִם הוּא בַּעַל-תְּשׁוּבָה וּמִסְפָּר עָלָיו ⁷⁵עֲוֹנוֹת
 ראשונים, בָּזָה יֵשׁ לוֹ עֵנֶשׂ גָּדוֹל (ב"מ נח, ב), כִּי
 הֵשֵׁב ⁷⁶מֵעֲוֹנוֹתָיו - עֲוֹנוֹת שְׁלוֹ ⁷⁷נַעֲשִׂים בְּזָכוֹיֹת (ירושלמי פאה
 פ"א ה"א), וְזֶה מְכִישׁוֹ בַּעֲבֻרוֹת ⁷⁸שֶׁחֵן זְכוּיֹת. וְעוֹד, הוּא נוֹתֵן
 מְכִשׁוֹל לַפְּגָיו, כִּי מְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ: כִּמּוֹ שֶׁמְכִישְׁנִי, גַּם אֲנִי
 אֲכִישְׁנִי, וַיִּפְּנֵם עִמּוֹ בְּמַחֲלָקָתוֹ, וּבְמִתּוֹךְ כֵּךְ ⁷⁹יִתְקַלְקַל
 בַּתְּשׁוּבָתוֹ, וַיַּחְזֹר לַעֲנִין הָרִאשׁוֹן.

ביאורים

- העליונה ('יד הקטנה'). ⁷⁵ עוונות ראשונים. שעשה קודם ששב בתשובה.
⁷⁶ מעוונותיו. תשובה מאהבה. ⁷⁷ נעשים בזכויות. נחשבים לו עתה זכויות.
⁷⁸ שהן זכויות. שכבר נהפכו לזכויות. ⁷⁹ יתקלקל בתשובתו. ירד מדרגתו.

אם שכח לברך אשר יצר ועוד בענין ברכה זו

א. לכתחילה נכון ליזהר לברך תיכף אשר יצר אחר תלת מים, דשמא יצטרך אחר כך להטיל עוד מים. והוא הדין בגדולים.

ב. הטיל מים ולא בירך והסיח דעתו מלהטיל מים, ואחר כך נמלך והטיל מים פעם אחרת, לענין ברכה: לדעת השו"ע צריך לברך ב' פעמים אשר יצר.

ואם שכח לברך שתי פעמים או יותר, כתב המאמר מרדכי (ס"ק א) שגם לדעת השו"ע אין לו לברך אלא פעם אחת על כל הפעמים ששכח. מאידך, בפרי מגדים (משב"ז ס"ק ב) מבואר שצריך לברך על כל פעם ופעם.

ולענין בעל תשובה אשר לא בירך מעולם ברכת 'אשר יצר', כתב הגרש"ז אויערבך ('שיח הלכה', הערה ט'), שאף לדעת הפמ"ג לא יברך ברכת 'אשר יצר' כמספר הפעמים שנתחייב בברכה זו, לפי שאין לברך ברכת הודאה זו אלא על הפעמים אותם זוכר ומרגיש המברך בשעת ברכה.

אבל הרבה מהאחרונים חולקים על פסק השו"ע וסוברים שבהטיל מים ולא בירך והסיח דעתו מלהטיל מים, ואחר כך נמלך והטיל מים פעם אחרת אין מברכים אלא פעם אחת. וכתב המ"ב (ס"ק ו'): ויש להקל בספק ברכות, ויברך פעם אחת.

ג. מי ששותה סם המשלשל, שיש בדעתו מתחילה לפנות הבני מעיים עד שתכלה הזוהמה מהם, המונהג לענין ברכה שיברך בכל פעם. אמנם אם השלשול חזק, שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית, אסור לברך, שאפילו בדברי תורה אסור (מ"ב ס"ק ב').

חידוד ועיון

יב. טבילת כלים

כתב הביאור הלכה (סי' שכ"ג) דאע"ג דקיימ"ל 'טבילת כלים' דאורייתא, מ"מ איסור השימוש בכלי קודם הטבילה, ודאי מדרבנן, וכן נראה בסתימת פוסקים רבים.

וצ"ע טובא, דהנה הגמרא בע"ז (ע"ה ע"ב) דורשת מפסוק שטבילת כלים אין לה דין 'הערב שמש' מהנאמר 'וטהר', משמע שמיד טהור. ואי נימא שאיסור השימוש אינו מן התורה, אם כן דין 'הערב שמש' למאי נפק"מ, והלא הכלי כבר טבול, וצ"ע.

יג. דינא דגרמי

כתבו התוספות (בב"ק ק' ע"א) והביא דבריהם להלכה ה'נתיבות' (סי' רל"ד), שאדם שמכר לחבירו בשר טרף בחזקת כשר, או דיין שפסק על בשר טרף שהוא כשר, והלך הלוקח או השואל ובישלו עם אוכל כשר, והכל נטרף, המוכר והדיין חייבים לשלם על הכל מ'דינא דגרמי'.

וצ"ע מאי שנא מהמבואר בגמ' (ב"ק מ"ז ע"ב) שהנותן סם המות לפני בהמת חבירו והבהמה אכלה, פטור משום ש'הוה לה שלא תאכל'. הרי שאם הניזוק הזיק את עצמו, המזיק פטור. וגם כאן נימא, שהוה ליה שלא יבשל, ומ"ש.

זמני
היום

ירושלים	בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:07	6:08	6:07	6:04	6:08	6:10
8:36	8:37	8:36	8:33	8:37	8:39
9:24	9:26	9:25	9:22	9:25	9:27
9:58	9:59	9:58	9:56	9:59	10:01
10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
7:23	7:20	7:20	7:18	7:22	7:20
הנץ החמה					
סזק"ש מג"א					
סזק"ש גר"א					
סזק"ש מג"א					
סזק"ש גר"א					
שקיעה					

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

ועוד, אחרים השומעים⁸⁰ חבשת של זה ומנעו ולא יעשו תשובה, נמצא⁸¹ שזה⁸² נועל דלתי התשובה. ודע, שאם יראה איש שחברו עבר על⁸³ דבר תורה בפסל, והוא⁸⁴ גלה לרבים, יש לו⁸⁵ חטא בזה, כי אולי החוטא⁸⁶ שב מדרכו הרעה, ולא היה לו לגלות אלא⁸⁷ לחכם צנוע, שלא יביישנו, כפי⁸⁸ שיחזור בתשובתו. רק⁸⁹ הרחק ירחיק מחברתו עד⁹⁰ שיודע כי שב מדרכו הרעה. ואם החוטא תלמיד-חכם איש ירא-חטא, ראוי לחשב עליו⁹¹ ככרור שעשה תשובה, ואם תקפו יצרו פעם אחת -⁹² נתחרט אחר-כן. המספר

ביאורים

80. חבשת של זה. שמזכירים לבעל תשובה את חטאיו הראשונים. 81. שזה. המספר. 82. נועל. משאר החוטאים. 83. דבר תורה. שנתפשט ידיעת איסורן בישראל, והוא הדין בעבירה שאינה מפורסמת והתרה אותו מקודם (ח"ח כלל ד, סעיף ד, במ"ח אות יד). 84. גלה לרבים. אפילו שלא בפניו (שם ב'מקור חיים'). 85. חטא בזה. עבר על איסור לשון הרע. 86. שב מדרכו הרעה. וכשהוא מספר עליו הוא מגנה אדם צדיק. 87. לחכם צנוע. חכם היועד את ההלכות, וצנוע השומר סוד, אשר לא יצאו הדברים מפיו ויגיעו להמון העם ויביישנו. 88. שיחזור בתשובתו. בכת"ה הגירסא: "כדי שיחזיר [אולי צ"ל שיחזיק] בתשובתו". כלומר, החכם שיש לו השפעה על החוטא ידבר על לבו עד שיחזירו בתשובה, ואף אם כבר שב החוטא מדרכו הרעה יחזקו בתשובתו שלא יפול שוב. 89. הרחק ירחיק. ואפילו מספק. 90. שיודע. אליו בבירור. 91. ככרור שעשה תשובה. גמורה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יט.) "אם ראתי תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום - ודאי עשה תשובה", ולכן אסור לו לגלות אפילו לחכם צנוע, כיון שהוא בחזקת שודאי עשה תשובה, והינו צדיק גמור כבתחילה. 92. נתחרט אחר-כן. ו'נפשו

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

לְשׁוֹן הָרַע נֶעֱנֵשׁ מִן חֲנֻק שְׁהוּיָק לְחֻבְרוֹ, וְעוֹד יֵשׁ עֲנֵשׁ
שִׁשְׁמִת בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ, וּבְתִיב: "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא
יב, יח), וּכְמוֹ שְׁאוּחֵב בְּכְבוֹד עֲצָמוֹ ⁹⁴בֶּן יֵאָהֵב בְּכְבוֹד חֲבֵרוֹ,
וּבְתִיב: "שְׁמִיחַ לְאִיד לֹא יִנָּקֶה" (משלי יז, ח), וְיֵשׁ צַד שִׁיחִיָּה
עוֹיֵן גָּדוֹל עַל הַמַּסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע שֶׁהוּא אִמְתָּ, יוֹתֵר מִן
הַמַּסְפֵּר עַל דֶּרֶךְ שֶׁהוּא שָׁקֵר, כִּי כְּשֶׁאֲדָם מְסַפֵּר דְּבָרִים
בְּנִים עַל חֲבֵרוֹ, ⁹⁶יֵאֱמִינוּ לוֹ ⁹⁷וְיִחְיֶה לְבַשֶּׁת בְּעֵינֵיהֶם ⁹⁸אַחֵר
שֶׁנִּתְחַרֵּט ⁹⁹וְעֵשָׂה תְּשׁוּבָה עַל חַטָּאתוֹ, אָבֵל לְשׁוֹן הָרַע עַל
דֶּרֶךְ שָׁקֵר יְכִינֹה כָּל הָעוֹלָם שֶׁהוּא שָׁקֵר וְלֹא יֵאֱמִינוּ. אָבֵל
לְעוֹלָם רַב עֲנִינֵי הַשָּׁקֵר יֵשׁ בּוֹ עֲנֵשׁ ¹⁰⁰יוֹתֵר מִן הָאִמְתָּ.

ביאורים

מרה לו אחרי כן" (שע"ת ג' רטו), ולפיכך לא יוסיף לחטוא עוד ולשנות באולתו.
93. ואהבת לרעך כמוך. כלומר, הוא עובר על מצות עשה זו, וכפי שדרשו חז"ל
(שבת לא): "דעלך סני, לחברך לא תעביד [-מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך!]
- זו היא כל התורה כולה". וביאר המהרש"א שדברים אלה מבוססים על הפסוק
"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), מאחר ופסוק זה בא מיד לאחר "לא תקום ולא
תטור", כלומר, עיקר "ואהבת לרעך כמוך" הוא מה שאסור לעשות לחברך. 94.
כן יאהב בכבוד חברו. וכמו ששינו (אבות ב י'): "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך".
כלומר, הזהר בכבוד חברך שלא לזלזל בו כשם שהנך זהיר בכבוד עצמך. 95. שמח
לאיד לא ינקה. השמח בצרת חברו ובתקלתו, לא ימלט מעונש [מן התקלה ההיא
כי תבוא גם עליו. (מצו"ד)]. 96. יאמינו לו. שהרי ניכרים דברי אמת. 97. ויחיה. חברו.
98. אחר. אף לאחר. 99. ועשה תשובה על חטאתו. ונסלח לו, ובעיני השומעים
עדיין יהיה לבזו. 100. יותר מן האמת. כי מלבד לשון הרע שדיבר עליו, גם הוציא
עליו שם רע בחינם.

הלכה

הזוהרות בברכת התורה

- א. ברכת התורה צריך לזהר בה מאוד שלא ללמוד עד שיברך, ויברך אותה בשמחה גדולה, ויתן הודאה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדתו (ש"ע מז, א. ומ"ב סק"ב).
- ב. מצינו שאבדה הארץ מפני זה שלא נזהרו בברכת התורה, אף על פי שהיו עוסקים בתורה, כי לא היו עוסקים לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדים שאר חכמות, ולכן לא בירכו ברכת התורה, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם - לכן לא הגינה. גם אמרו חז"ל שאינו זוכה חס ושלוש שיהיה לו בן תלמיד חכם עבור זה (מ"ב שם).
- ג. לגבי אמירת פסוקים דרך תחנונים לפני ברכת התורה, כתב המשנה ברורה (סימן נו, ס"ק כז) שאף שנחלקו בזה השו"ע והרמ"א (שם ס"ט), מכל מקום המנהג לברך תחילה ברכות התורה.
- ד. הנכנס לבית הכנסת בשעה שהציבור קורא שמע, שכתב השו"ע (סימן סה ס"ג) שצריך לקרוא עמהם פסוק ראשון, יכול לקרותו אף קודם ברכת התורה (מ"ב שם סק"ח).
- ה. העומד לפני סוף זמן קריאת שמע וחושש שאם יקדים לברך ברכות התורה לפני שיקרא קריאת שמע, יעבור זמנה, הורה החזון איש (ארחות רבנו ח"ג עמוד רג) שיקרא קריאת שמע בלא שיברך תחילה ברכות התורה. והגר"ח קניבסקי כתב שאם יספיק לקרוא קריאת שמע בזמן הגר"א, יברך תחילה ברכות התורה (דעת נוטה עמוד קצה).
- ו. לענין אמירת י"ג מידות קודם ברכת התורה, הורה הגר"ח קניבסקי שלפי דעת הגר"א (הובא בשעה"צ ס"ק כג) יש להקל (אשר ישראל בסוף הספר תשובה כא).
- ז. הנוהגים לומר קודם התפילה 'מה טובו' וגו', ואני ברוב חסדך' וגו', כתב החיד"א (אומץ יוסף סימן סז) וכן כתב הגר"ח קניבסקי (עלי שיח עמוד נז) שיש לומר תחילה ברכת התורה. אבל 'אדון עולם' וגו', כתב הגר"ח קניבסקי (שם) שמותר לומר קודם ברכות התורה.

חידוד ועיון

יד. ביטול ברוב

מפורסמת מחלוקת הראשונים בגדר דין 'ביטול ברוב' יבש ביבש [חתיכת נבלה בשתי חתיכות, ללא נתינת טעם]: לדעת הרא"ש (חולין פ"ז סי' לו) הרי זו גזירת הכתוב שהאיסור בטל. ולדעת הרשב"א (תוה"ק ב"ד ש"א יב) הוא מדין 'הלך אחר הרוב', כלומר שכל חתיכה שלוקחים מהתערובת תולים שהיא מהרוב [כך ביאר הבית יוסף יו"ד סי' קט].

וצ"ע להרשב"א, מאי שייכא למימר שיש דברים שמדרבנן אינם בטלים וכגון 'בריה', 'דבר שבמנין' וכד', והרי ודאי יש כאן דין 'הלך אחר הרוב' ששייך גם בדין זה.

טו. הידור מצווה

בגמרא בבבא קמא (ט"ז ע"ב) איתא בהידור מצווה עד שלישי. בעי רב אשי, שלישי מלגיו או שלישי מלבר, תיקו. ולהלכה כתב הרא"ש (סימן ז) "עד שלישי מלגיו כיון דלא איפשיטא הבעיא", ופירש הפלפולא חריפתא שם "וטעמא דהידור מצווה מדרבנן ולקולא". והיינו כיון שלא נפשט הספק האם שלישי מלגיו או מלבר, והידור מצווה הוא רק מדרבנן, הרי ספיקא דרבנן לקולא, וצריך להוסיף רק את השלישי הקטן, דהיינו מלגיו. וכן פסק השולחן ערוך (או"ח סי' תרנ"ז). וצ"ע, שהרי מבואר בגמרא בשבת (קל"ט ע"ב) שדין הידור מצווה נלמד מקרא ד"זה קלי ואנוהו", וא"כ הוא דין דאורייתא, ואמאי פסק הרא"ש לקולא כדין ספק דרבנן לקולא.

זמני
היום

הנץ החמה	6:08	6:09	6:07	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
סזק"ש מג"א	8:36	8:38	8:36	8:34	8:37	8:39
סזק"ש גר"א	9:24	9:26	9:25	9:23	9:25	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	10:00	9:58	9:56	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:21	7:19	7:19	7:17	7:20	7:19

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

הַשְׁמַיִם - הַמִּסְפָּר לְשׁוֹן הָרַע עַל ¹⁰¹הַגִּבְאִים, שֶׁהֵם ¹⁰²כְּשֵׁרִים וְגִזְבִּים בְּאִמּוּנָה ¹⁰³וּמַחֲלָקִים לִירָאִי-שָׁמַיִם. הַמִּסְפָּרִים לְשׁוֹן הָרַע עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם גִּזְבִּים הַצִּדִּיקָה וְנוֹשְׂאִים פָּנִים וְנוֹתְנִים ¹⁰⁴לְמִי שֶׁהֵם רוֹצִים וְלִקְרוֹבִיָּהֶן, זֶהוּ לְשׁוֹן הָרַע אֵין עֶרֶךְ לְעֲנָשׁוֹ, כִּי גִזְרֵם ¹⁰⁵שְׁאוֹתָם גִּבְאִים יִסְתַּלְקוּ וְיִתְמְנוּ אַחֲרֵי רָעִים בְּמִקְוָמָן, וְנִמְצָא שְׁמוֹנֶע טוֹב מִן הַנוֹתְנִים צִדִּיקָה, ¹⁰⁶וְגִזְלֵם הָעֲנִיִּים הַטּוֹבִים, כִּי אוֹתָן אַחֲרֵי הָרָעִים לֹא יַחְמְלוּ עַל הַטּוֹבִים, וְנִמְצָא שָׁזָה ¹⁰⁷בִּטֵּל עֲבוֹדַת הַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבִישׁ עֲבָדֵי הַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּבְנֵיהֶם וּקְרוֹבֵיהֶם, כִּי תַחַת אֲשֶׁר הָיָה לוֹ לְכַבֵּדָם - לֹא הָיָה שְׂלֵא כְּבֹדָם אֲלָא גַם הָרַע לָהֶם. וּמוֹנֶע שֶׁאֵר יִרְאִי-שָׁמַיִם שְׂלֵא לְהִיּוֹת גִּבְאִים, כִּי יַחְשְׁבוּ: לְמַה נַּעֲשֶׂה דְּבַר שְׂאֲחֵר-כֶּךָ יַחְשְׁדוּ אוֹתָנוּ כְּאֲשֶׁר נַחְשְׁדוּ פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי יִרְאִי-שָׁמַיִם.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָם לְבִרְכָּה (עֵינֵין טו, ב): לְשׁוֹן הָרַע

ביאורים

101. הגבאים. גבאי צדקה הפועלים ללא לאות כדי לגבות ולחלק צדקה לעניים.
102. כשרים. ישרים ונאמנים. 103. ומחלקים ליראי שמים. בכת"י הגירסא: "וגם מחלקים באמונה לתת ליראי שמים". 104. למי שהם רוצים. כלומר, לא למי שזקוק באמת. 105. שאותם גבאים. הכשרים. 106. וגזל העניים הטובים. מונע מהעניים האמיתיים לקבל עזרה. 107. ביטל עבודת הקב"ה. לפרנס העניים על ידי אותם

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

¹⁰⁸ הוֹרֶגֶת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי-אָדָם: הָאוֹמֵרוֹ, וְהַמִּקְבֵּל, וְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו. וְהַמִּקְבֵּל לְשׁוֹן הָרֵעַ עַל חֲבֵרוֹ, ¹⁰⁹ נֶעֱנֵשׁ יוֹתֵר מִמִּי שֶׁאוֹמְרוֹ. מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הָרֵעַ ¹¹⁰ אֶסּוּר לְדוֹר בְּשִׁכּוֹנֵתָם, כָּל-יֹשֵׁב לֵישֵׁב אֶצְלָם לְשִׁמְעַ דְּבָרֵיהֶם.

ביאורים

גבאים נאמנים. **108.** הורגת שלשה וכו'. לפי שמחמת לשון הרע שקיבל השומע, יתקוטט עם אותו אדם שאמרו עליו לשון הרע, ויהרגו זה את זה, ואז הורגים גואלי הדם את הרכיל שסיפר, כיון שההרג בא על ידו. **109.** נענש יותר ממי שאומר. כי מלבד שעבר איסור בעצם שמיעתו לשון הרע, עוד הכשיל בכך גם את האומר, כי לולי שהיה מאזין לו, לא היה לו למי לספר, ועל ידי המקבל נכשל המספר באיסור לשון הרע. (ועוד שמלבד האיסור בשמיעת לשון הרע, עבר עוד איסור בכך שהאמין וקיבל לשון הרע). ויש מבארים, כי המספר עצמו ניתן להצדיקו ולומר שקיימת סיבה הגורמת לו לדבר סרה, יתכן שהוא נפגע מהאדם שעליו הוא מדבר ולכן נותן בטוי לשנאה שהיא לפחות בחלקה מבוססת. לעומת זאת, האדם שמקשיב ללשון הרע, אין לו כל סיבה ליהנות מהדברים, הוא אינו קשור באופן ישיר לאדם שמדברים עליו, לכן, הנאתו היא מהרע עצמו, הנאה מהשפלת אדם אחר וגרימת נזק, במובן זה המקבל הוא הגורע בשלושת האנשים. **110.** אסור לדור בשכונתם. כי גם הוא יענש עמהם, שהרי "אוי לרשע ואוי לשכנו" (נגעים פ"ב מ"ז), ונגעים באים על לשון הרע.

המסתפק אם בירך ברכת התורה

- א. השאגת אריה מסיק שברכת התורה היא מן התורה, ולכן אם נסתפק לו אם בירך ברכת התורה, חוזר ומברך. ומכל מקום מכיון שהוא מסופק אם בירך, לא יברך אלא ברכת 'אשר בחר בנו', שהיא המעולה שבברכות. (מ"ב סק"א). וביום שיש בו קריאת התורה, כתב הערוך השלחן (ס"ו) שיראה לעלות לתורה ויפטור ספיקו.
- ב. אם יכול לבקש מאחר שיוציאו בברכת התורה, או שיכוין לכתחילה בברכת 'אהבה רבה' לפטור בברכת התורה וללמוד תיכף אחר התפילה - מה טוב. ובפרט לסוברים שברכת התורה מזרבנן בודאי צריך ליזהר לכתחילה לעשות כן.
- הרוצה לצאת ידי חובת ברכת התורה כששומע ברכת 'אהבה רבה' מאחר, כתב הגר"ח קניבסקי שאינו יוצא בכך, ורק ברכת התורה יכול אחר להוציא ידי חובה (אשי ישראל פ"ו הערה לג).
- ג. אם נזכר לאחר התפילה שכבר בירך ברכת 'אהבה רבה', אפשר שיש להקל בזה שלא לברך, אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפילה. ואם יכול לבקש מאחר שיוציאו בברכת התורה מה טוב (מ"ב סק"א).
- ד. מי שעדיין לא בירך ברכות התורה ושומע את הברכה מהעולה לתורה ומכוון לצאת בזה ידי חובה, דעת הגרי"ש אלישיב (פניני תפילה עמוד נא) שיוצא בזה, ואף אין צריך להודיע למברך שיכוון להוציא. אכן הגר"ח קניבסקי (שיח השדה ברכות יא, ב) כתב שיתכן שיוצא בזה, ולכן צריך עיון אם אחר כך יכול לברך בעצמו.
- ה. ברכת התורה בציבור (-בעלייה לתורה), לכולי עלמא מזרבנן, משום כבוד ציבור, שהרי כבר בירך בשחרית (מ"ב סק"א). ובשלא בירך עדיין וקראוהו לעלות לתורה, כתב המשנה ברורה (סימן קלט ס"ק לב) שיברך אחר כך רק 'לעסוק בדברי תורה' ו'העריב נא', ולא יברך 'אשר בחר בנו', כיון שכבר בירך ברכה זו כשעלה לתורה.

חידוד ועיון

טז. כוונה להוציא

קיי"ל (או"ח סי' תקפ"ט סעי' ט) דבתקיעת שופר צריך כוונת התוקע להוציא יד"ח את השומעים.

וצ"ע, מאי טעמא דמילתא, בשלמא כל הברכות שיוצאים מדין 'שומע כעונה', צריך לייחס את המשמיע לשומע על ידי כוונה להוציא. אך בשופר הלא לכאורה אין השומע יוצא מדין 'שומע כעונה' אלא משום שבפועל שמע קול שופר, והתוקע התכוין לשם מצוה [להוציא עצמו, או את חברו האחר], וכוונה זו, 'להוציא', מה עניינה.

יז. אנה ה'

הנה, האומר "מודים מודים" משתקין אותו (ברכות ל"ג ע"ב), וזהו משום שנראה כשתי רשויות ח"ו.

וצ"ע, לפי"ז מה שכופלים בהלל אמירת "אנה ה' הושיעה נא" וכו', מ"ש ואמאי לא חיישינן משום דנראה כשתי רשויות ח"ו.

יח. קדימה בברכות

קיי"ל (או"ח סי' רי"א סעי' ד') כל המוקדם בפסוק ארץ חיטה של שבעת המינים, קודם לברכה ומברכים עליו קודם. ובפשטות ההבנה בזה שלומדים זאת מכך שהקדימה התורה זה על פני זה, ולא יזה צורך הקדימתו, אלא ע"כ בשביל הברכה.

וצ"ע, שהרי ברכות מדרבנן הן [מלבד ברכת המזון], וא"כ שוב צ"ב לשם מה הוקדם זה על פני זה, ועד כמה שיש בזה איזה ענין שוב אין מקור לקדימה בברכות.

זמני
היום

הנץ החמה	6:08	6:10	6:08	6:06	6:09	מודיעין - עילית	נתיבות
סזק"ש מג"א	8:37	8:38	8:36	8:34	8:37		
סזק"ש גר"א	9:25	9:26	9:25	9:23	9:25		
סזק"פ מג"א	9:58	10:00	9:58	9:56	9:59		
סזק"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31		
שקיעה	7:20	7:17	7:18	7:16	7:19		

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

עוֹד יֵשׁ רָעָה בְּלִשׁוֹן הָרָע, בִּי הַמְסַפֵּר לִשְׁוֹן הָרָע עַל חֲבֵרוֹ
אִז הוּא מִתְנַגֵּף, וְיִרְאֶה עֲצָמוֹ צָדִיק בְּעֵינָיו, בִּי יִחְשַׁב:
פְּלוֹנִי עָשָׂה כֵךְ וְכך, ¹¹¹וְאֵנִי לֹא עָשִׂיתִי! נִמְצָא שֶׁהוּא מִתְנַגֵּף
¹¹²וּמְחִיזִיק טוֹבָה לְעֲצָמוֹ. וְאֵלּוּ יַעֲשֶׂה מִצְוָה וְחֲחִיזִיק טוֹבָה
לְעֲצָמוֹ ¹¹³הִיָּה רַע מְאֹד, כָּל-שָׂכֵן וְכָל-שָׂכֵן שֶׁעוֹשֶׂה עֲבָרָה
גְּדוֹלָה בְּלִשׁוֹן הָרָע וּמְחִיזִיק טוֹבָה לְעֲצָמוֹ. וְאִם אָדָם מְסַפֵּר
לִשְׁוֹן הָרָע עַל הִיתוּמִים וְעַל הָאֱלֻמְנוֹת, ¹¹⁴אִז עֲנִשׁוֹ עוֹד
יֹתֵר, בִּי בְּלֹא הֶכִי הֵם ¹¹⁵מְצַטְעָרִים, וְהוּא מְצַעֵר אוֹתָם
יֹתֵר.

¹¹⁶מִי שֶׁאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: ¹¹⁷הֵיכֵן יֵשׁ אִשׁ? ¹¹⁸אֵלָּא בְּבֵית

ביאורים

111. ואני לא עשיתי. וזהו נקרא "מתכבד בקלון חברו", כפי שביאר הרמב"ם (הל' תשובה ד, ד): ש"ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללן שהוא מכובד וחבירו בזוי". 112. ומחזיק טובה לעצמו. להתגאות בלבו ולחשוב כמה גדול אני ונשוא חן לפני הקב"ה שהרי אינני עושה כמותו. 113. היה רע מאד. כמו ששינו (אבות ב, ח): "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת". ועוד שמדת הגאווה מאוסה מאד, וכל שכן כשהאדם לוקח את מצוות ה' ועושה אותם כגורם לגאווה (עלי אורח). 114. אז ענשו עוד יותר. ועובר על לאו "כל אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב כא), שהזהירה התורה בזה שלא להקניטן או להכאיב ליבן בשום מין צער, וענשו מפורש בתורה (שם כג) "וחרה אפי והרגתי אתכם" וגו'. 115. מצטערים. חיים בצער מחמת היותם יתומים ואלמנות. 116. מי שאומר לחברו. בצורה של גנאי וזלזול. 117. היכן יש איש. היכן ניתן עדיין למצוא איש. 118. אלא. רק.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

פְּלוֹנִי¹¹⁹ דִּשְׁכַּיִּח בִּיה בֶּשֶׁר וְדָגִים - ¹²⁰אֶפְלוּ זֶה הוּא לְשׁוֹן
הָרַע (ערכין טו, ב). ¹²²בּוֹא וּרְאֵה אֵיךְ צָרִיךְ אָדָם לְזַהֵר בְּלְשׁוֹן
הָרַע! וְעוֹד יֵשׁ ¹²³אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: תִּשְׁתַּקֵּן
מִפְּלוֹנִי, אֵינִי רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ ¹²⁴מָה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בוֹ; וְכֵן כָּל
כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ביאורים

119. דִּשְׁכַּיִּח בִּיה בֶּשֶׁר וְדָגִים. כלומר, שמדגיש שבביתו של פלוני מצויה תמיד אש מפני שהם צולים שם תמיד בשר ודגים. 120. אֶפְלוּ זֶה הוּא לְשׁוֹן הָרַע. משום שמוכן מדבריו שפלוני רדוף ביותר אחר תאוות אכילתו, דבר שמגונה בעיני הבריות. 121. לְשׁוֹן הָרַע. בשע"ת (ג, רכו) כתב שזה הוא אבק לשון הרע. 122. בּוֹא וּרְאֵה אֵיךְ צָרִיךְ אָדָם לְזַהֵר בְּלְשׁוֹן הָרַע. כי הרי יתכן לפרש דבריו גם לצד החיוב - שפלוני מכניס אורחים ותמיד נמצאים בביתו אורחים רבים שעליו להאכילם והוא מארחם בכבוד - וגם לצד השלילה שהוא בעל תאוה, מכל מקום דבריו הם לשון הרע מאחר ומתוך הצורה שבה הוא מביע את הדברים, בקולו ובתנועותיו, נכרת כוונתו לגנאי שפלוני מרבה באכילה יותר מדאי. 123. אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע. "ענין אבק לשון הרע - כאשר יסבב האדם בדבריו שיספרו בני אדם לשון הרע" (שע"ת ג, רכו). כל דבר שאינו עיקר האיסור, אלא איסור בדרגה קלה יותר, קרוי בלשון חכמים "אבק", כמו אבק העולה מדבר הנכתש במכתשת, שאינו עיקר הדבר וממשו (רש"י, וכן מצינו שחז"ל קראו לריבית האסורה מדרבנן "אבק ריבית". ב"מ סא:). 124. מָה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בוֹ. וגורם שיחקרו מעשיו ויספרו בגנותו. (באמ"ח, לשה"ר ט' סק"א)

על מה צריך לברך ברכת התורה

א. צריך לברך ברכת התורה, בין למקרא בין למשנה בין לגמרא בין למדרש (שו"ע ורמ"א ס"ב).

לגבי לימוד אגדה - כמדרש רבה ולימוד חכמות הקבלה - הסתפק הערוך השולחן (ס"ח) אם צריך לברך קודם הלימוד בהם, שיתכן שהחיוב לברך הוא דוקא בספרים שמפרשים את דיני התורה, מה שאין כן אלו שאין עיקרם לדינים והלכות, או כיון שהכל ניתן למשה בסיני צריך לברך גם עליהם. ובכך החיים (ס"ק ג) כתב לברך, שהכל בכלל תורה.

והלומד ספר דקדוק שנצרך ללימוד התורה ונעשה על ידי צדיקים, כתב בשו"ת שלמות חיים (סימן שנו) שצריך לברך, שהכל בכלל תלמוד תורה.

ב. דעת השו"ע (ס"ג) שהכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב, אף על פי שאינו קורא בפיו, צריך לברך.

ולענין מעשה, הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת השו"ע לברך על הכתיבה לבדה בכל גוון, אלא ראוי לכל כותב בדברי תורה שיוציא מפיו קצת מילים להינצל מברכה לבטלה, אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או ברייתא 'אלו דברים' אחר הברכה כמו שנוהגים. ואם אמרם, אין צריך להוציא מפיו מילים.

אבל סופר המעתיק ואינו מבקש להבין, אין צריך לברך, שאין זה לימוד. וכל שכן אם כותב איזה פסוק באיגרת ברשות לדבר צחות, שאין צריך לברך. (מ"ב ס"ק ד).

ג. אם הוא כותב ומעתיק רק כדי להרויח ממון, אפשר שאפילו אם הוא קורא המילים גם כן אינו צריך לברך, שאין זה בכלל לימוד. ולפי זה אפילו אם הוא שכיר לכתוב סת"ם, שמן הדין הוא צריך לקרות בפיו הדברים שכותב, מצד הלכות סת"ם, אפשר שאין לו לברך על זה ברכת התורה.

ולענין מעשה, יש להחמיר אם השכים בבוקר לכתוב סת"ם, לברך ברכת התורה מתחילה, ולומר אחר כך הפסוקים שנוהגים (בה"ל ד"ה אע"פ).

חידוד ועיון

יט. כהן שפיגל

בגיטין (נ"ג ע"א) מבואר, שכהן שפיגל בקרבן חייב לשלם לבעלים דמי הקרבן. וכתב רש"י שאפילו אם היה זה בקרבן 'נדבה' והבעלים אינם צריכים להביא אחר תחתיו, מכל מקום חייב משום "שקשה בעיניו שלא הקריב קרבנו, שהרי להביא דורון היה מבקש".

וצ"ע, שהרי מבואר בגמרא בב"ק (ע"ח ע"ב) "הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנב, פטר גנב נפשיה בכבש", ומדוע לא נאמר ש"להביא שור היה מבקש".

כ. מזיק חפץ ששווה רק לבעלים

חידוש גדול כתב ה'נתיבות המשפט' (סי' קמ"ח) וז"ל: "אלא ודאי המזיק דבר שאי אפשר ליקח דמים בעדו, פטור", ע"כ. כלומר, כל חפץ של אדם שאינו יכול למוכרו, אף שלו עצמו שווה הרבה, המזיקו פטור. ומדבריו דנו רבותינו [עיי' מנח"ש ח"ב סי' קל"ה ועוד] למזיק משקפים וכיוצ"ב של חבירו, שפטור כיון שאינו יכול למוכרו לאף אדם.

וצ"ע, דמבואר ברש"י בגיטין הנ"ל [בשאלה הקודמת], שכהן שפיגל חייב, כיון שלבעלים עצמם הוא שווה הרבה. הרי מפורש שהולכים לפי הבעלים.

כא. פותח בור

איתא בב"ב (כ"ו ע"ב) אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן, או קדם הוא עצמו וסילקן, פטור. וצ"ע, מדוע המסלק אינו חייב מדין פותח בור, והרי הקרקע שתחתיו הוא בור גמור לגבי הכלי הנופל.

זמני
היום

ירושלים	בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
הנץ החמה	6:09	6:10	6:09	6:10	6:12
סזק"ש מג"א	8:37	8:38	8:37	8:38	8:40
סזק"ש גר"א	9:25	9:26	9:25	9:26	9:28
סזק"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:59	10:01
סזק"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:31	10:33
שקיעה	7:19	7:16	7:16	7:18	7:16

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערכין מז, א): אל יספר אדם¹²⁵ בטובתו של חברו, שמתוך טובתו¹²⁶ בא לידי רעתו. פרוש, אם תספר טובתו בפני שונאו, אז הוא ישיב: איך תשבחהו, והוא עושה כך וכך? ועל זה נאמר: "מברך רעהו בקול גדול"¹²⁸ בבקר השכים,¹²⁹ קללה תחשב לו" (משלי ב, יד). אבל בפני אהביו - ¹³⁰מותר, דתנן (אבות פ"ב מ"ח): כמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי,¹³¹ והוא היה מונה שבתן וכו'.¹³² וכן המספר לשון הרע דרך שחוק וקלות-ראש, כלומר,¹³³ שאינו מדבר בשנאה, הוא שאומר הפסוק:¹³⁴ "כמתלהלה הירה זקים חצים ומות, בן איש רמה את

ביאורים

125. בטובתו. בשבחו של חברו בפני שונאיו. 126. בא לידי רעתו. גורם שידברו עליו רעה. 127. מברך רעהו בקול גדול. המשבח את חברו ברבים בקול גדול שכולם ישמעו, ומסתבר שביניהם נמצאים גם אנשים השונאים אותו. 128. בבוקר השכם. מדי בוקר ובהתמדה. 129. קללה תחשב לו. שמתוך ששונאו ישמע שבחיו הוא יזכיר את חסרונותיו. 130. מותר. אך לא ירבה מדי בשבחו, כי אז יכול הדבר לגרום למספר לסיים: "חוץ ממדה רעה שבו". או אחרים השומעים שזה משבחו, אומרים: "הלא מדת כך וכך בידו!" (רש"י), כלומר, רבוי השבחים עלול לגרום שהשומעים ינסו להמעיט בשבחו על-ידי הזכרת חסרונותיו של האיש. 131. והוא היה מונה שבתן. ז"ל הרמב"ם (פיהמ"ש אבות א, יז): "מחלקי הדיבור האהוב לשבח החשובים במעלתם, כדי שיטבו מנהגיהם בעיני בני אדם". 132. וכן המספר לשון הרע דרך שחוק. זהו עוד אופן של אבק לשון הרע. 133. שאינו מדבר בשנאה. שאינו מתכוון לבזותו ולהשפילו. 134. כמתלהלה וגו'. כמו המשתעשע ומשתטה, והוא משליך זיקי אש וחיצים מסוכנים.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

רַעְהוּ וְאָמַר הֲלֹא מְשַׁחֵק אֲנִי" (משלי כו, יח-יט). וְכֵן הַמִּסְפָּר לְשׁוֹן
הָרַע ¹³⁵ דֶּרֶךְ רַמְיּוּזוֹת, וְהוּא שְׁמִסְפָּר לְתַמּוֹ כָּאֵלּוּ אֵינּוּ יוֹדַע
שֶׁדָּבָר זֶה לְשׁוֹן הָרַע, אֶלָּא כְּשִׁמוּכִיחִים בּוֹ אוֹמְרִי: ¹³⁶ אֵינִי
יוֹדַע שְׂאֵלּוּ מַעֲשֵׂיו שֶׁל פְּלוֹנִי, אוֹ (אֵינִי יוֹדַע) שֶׁזֶּהוּ לְשׁוֹן הָרַע.

ביאורים

135. דרך רמיוזות. בכת"י: דרך רמאות. 136. איני יודע שאלו מעשיו של פלוני.
כגון שסיפר ששמע על אדם שעשה דבר רע, ואינו מזכיר את שמו, אלא עושה
עצמו כאילו אינו יודע מי המדובר, אמנם השומעים יודעים מי הוא. וכשמוכיחים
אותו שדבריו הם לשון הרע על פלוני, עונה לתומו שלא ידע שאלו מעשיו של פלוני.

ברכת התורה על ההרהור בדברי תורה

א. דעת השולחן ערוך (ס"ד) שהמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך. וכן הסכים הרמ"א.

אמנם הגר"א חולק ומחמיר שלא להרהר כל זמן שלא בירך ברכת התורה (מ"ב סק"ז וביה"ל).

ב. השומע דברי תורה, לא הוזכר במשנה ברורה האם לדעת השו"ע והרמ"א צריך לברך. והשערי תשובה (ס"ק א) כתב בשם שו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן קנט) שיברך, ששמיעה עדיפה מהרהור משום ש'שומע כעונה'. מאידך, בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סימן לה) סובר שדינו כהרהור, ואין לברך.

הגר"ח קניבסקי (במכתב לעליון ד'רשו' גליון 3) כתב שכל השומע שיעור בדברי תורה ואפילו בקלטת או בטלפון, צריך לברך, להגר"א משום שצריך לברך על כל הרהור. ואף לחלוקים על הגר"א, בשמיעה צריך לברך, וכמו שמוכח מדברי התוספות (ברכות כ, ב ד"ה כדאשכחן) ששמיעת דברי תורה היא מצוה בפני עצמה, ואין צריך שומע ומשמיע. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ס"ה) שעל שמיעת דברי תורה צריך לברך, אך אם שומע דברי תורה מהקלטה יש להסתפק אם צריך לברך.

ג. לדעת השו"ע והרמ"א הלומד בעיון מתוך הספר, יזהר להוציא קצת דברי תורה בפה אחר הברכה, כדי שיהיה לברכה על מה לחול, אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר דברי תורה אחר הברכה כמו שנוהגים (מ"ב סק"ה).

ללמוד דין בספר בלא נתינת טעם, מברך, אם מוציא בשפתיו, דלא גרע מכותב (שם סק"ו).

לדעת הרמ"א יכול לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו, ואין צריך לברך. והגר"א חולק וסובר שצריך לברך, שלא גרע זה מהקורא מקרא בלבד (שם סק"ז).

עוד הוסיף המשנה ברורה, שלכולי עלמא מותר לעשות איזה פעולת מצוה לפני ברכת התורה, אף על פי שבשעת מעשה בודאי מהרהר בדין זה, אף על פי כן מותר, שכל שאינו מתכוון ללימוד אין צריך ברכה.

חידוד ועיון

כב. שהחיינו במילה

התוספות בסוכה (מ"ו ע"א ד"ה העושה) כתבו שאין מברכים 'שהחיינו' על מצוות מילה כיון דתיקנו שהחיינו רק במצוות שיש בהם שמחה. וצ"ע דבגמרא בשבת (ק"ל ע"א) איתא "רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה, עדיין עושין אותה בשמחה", וא"כ אמאי אין מברכים שהחיינו במילה לדעת התוס'.

כג. יוצא לחירות

עבד כנעני יוצא בשן ועין, ואיתא בגמרא (קדושין כ"ד ע"ב), שאם הכהו האדון כנגד עינו וסימאהו, אין העבד יוצא לחירות, וכפי שמבואר בברייתא, שהמבעית את חברו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והקשו האחרונים, א"כ אמאי בעבד אין צריך להוציאו לחירות לצאת ידי שמים כמו במבעית. וביותר, לדעת רש"י (ב"מ צ"א ע"א) שכל מקום שבדיני שמים חייב, אם תפס הניזק אין מוציאים ממנו, הכא הרי העבד תפוס בעצמו וא"כ ממילא יוצא לחירות.

כד. תרומה בברירה

ביומא (נ"ה ע"ב) איתא: "הלוקח יין מבין הכותים ערב שבת עם חשכה, עומד ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה", והיינו שהוא שותה את היין והשני לוגין שנשארו בסוף הם תרומה. וצ"ע, שהרי אם כן התברר ששני לוגין אלו היו תרומה למפרע, וממילא כל מה ששתה היה יין עם בליעות של תרומה, ועבר על איסור אכילת תרומה.

זמן
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:10	6:09	6:07	6:10	6:13
8:37	8:37	8:35	8:38	8:40
9:25	9:25	9:23	9:26	9:28
10:00	9:59	9:57	9:59	10:01
10:30	10:32	10:29	10:31	10:33
7:18	7:15	7:13	7:17	7:15
6:38	6:53	6:45	6:47	6:45

הדלקת נרות

יום ו' ט מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

הַמְסַפֵּר דְּבָרִים שְׁגוּרִים הֵזֵק לַחֲבֵרוֹ, ¹³⁸ הֵן בְּגוּפוֹ
¹³⁹ וְהֵן בְּמִמּוֹנֵוּ, אֶפְלוֹ ¹⁴⁰ לְהַצֵּר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ,
 הָרִי זֶה לְשׁוֹן הָרָע. ¹⁴¹ וְהַאֲמִיר דְּבָר לַחֲבֵרוֹ, אִסּוּר לְגַלּוֹתוֹ
¹⁴² בְּלֹא רְשׁוּתוֹ (יִזְמַא ד, ב). ¹⁴³ כָּל הַנֶּאֱמָר בְּפִנֵּי שְׁלֹשָׁה, ¹⁴⁴ אִזּוֹ
 הוּא כְּמוֹ יָדוּעַ לְכָל, וְאִם סֵפֶר אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה אֵין בּוֹ מְשׁוּם
 לְשׁוֹן הָרָע (עֲרִיכִין טז, א); אֲבָל אִם ¹⁴⁵ הוּא מְתַבָּיֵן ¹⁴⁶ לְגַלּוֹתוֹ יוֹתֵר,

ביאורים

137. שגורמים. "אם נשמעו איש מפי איש" (כת"י). כלומר, אם הדבר שמתפרסם גורם לאדם פלוני נזק כל שהוא, הרי זה בכלל לשון הרע ('עלי אורח'). **138. הן בגופו.** כגון: לספר על מקום המצאו של אדם המסתתר מפני רודפיו, שמא ימצאוהו הרודפים אחריו (ירושלמי פאה א, א). **139. והן בממונו.** כגון: לומר על פועל שאינו חזק כפי שהוא נראה, שמא לא ישכרוהו למלאכה. או לומר על אדם שאינו עשיר כפי שחושבים, שמא לא ימכרו לו בהקפה (ח"ח ח"א כלל ה ס"ה). וכן לומר על סוחר שסחורתיו אינן טובות, שמא לא יקנו אותן (ח"ח שם ס"ו, ע"פ היראים השלם סי' קצא). **140. להצר לו.** דברים שיגרמו לו צער או דאגה אף בלא נזק. **141. והאומר דבר לחברו.** אף סתם ידיעה, שאומר לו באופן שנראה כי רצונו שתשמר בסוד (ח"ח ח"א כלל ב במ"ח אות כז). **142. בלא רשותו.** אף שלא בקשו במפורש לשמור את דבריו בסוד, כל עוד לא קיבל מחבירו רשות מפורשת לכך (ח"ח שם). **143. כל הנאמר בפני שלשה.** לדעת רש"י (ערכין טז) מדובר, כגון סוחר שבדרך כלל אינו רוצה שסוחרים אחרים או לקוחותיו ידעו היכן הוא רוכש את סחורתיו, המחיר שמשלם, וכו'. אם יגלה איזה אדם דברים אלו, וכתוצאה מכך יפסיד הסוחר בעסקיו - יעבור המגלה על איסור לשון הרע כיון שגרם הִזֵק לחבירו, אך אם סיפר הסוחר דברים אלו בפני שלשה אין איסור על השומעים לספר זאת כי יודע הסוחר שזה יתגלה ואינו מקפיד על כך (ח"ח באמ"ח ב, ג). **144. אז הוא כמו ידוע לכל.** משום ש"חברך חבא אית ליה, וחברא דחברך חבא אית ליה" (ערכין טז), כלומר, לחברך יש חבר שלו הוא יספר, ולחבירו של חברך יש חבר שלו הוא יספר, וכן הלאה עד שהדבר יתפרסם. **145. הוא.** השומע. **146. לגלותו יותר.** לפרסמו פרסום רב יתר

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

¹⁴⁷יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לְשׁוֹן הָרָע. וְאִם הָאֹמֵר הַזֶּה הִיר הַשּׁוֹמְעִים
שֶׁלֹּא יִגְלוּ, אֶפְלוּ אָמְרוּ בְּפִנֵּי רַבִּים, ¹⁴⁸יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לְשׁוֹן
הָרָע. מַעֲשֵׂה בְּתִלְמִיד אֶחָד, שֶׁגָּלָה דְּבַר שֶׁנֶּאֱמַר בְּבֵית-
הַמֶּדְרֵשׁ ¹⁴⁹אֶחָד עֶשְׂרִים וּשְׁתֵּים שָׁנָה, וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ מִבֵּית-
הַמֶּדְרֵשׁ, וְאָמְרוּ: זֶה מְגַלֵּה סוּדוֹת (סנהדרין לא, א).

ביאורים

על המידה הרגילה. ¹⁴⁷יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לְשׁוֹן הָרָע. שאין הבעלים רוצה שיתפרסם
פרסום רב כל כך, והרי זה כמגלה סוד שנאסר. ¹⁴⁸יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לְשׁוֹן הָרָע. כיון
שסומך על השומעים שלא יספרו ואינו מעוניין שהדבר יתפרסם. ¹⁴⁹אֶחָד וכו'.
כלומר, גילה את הדבר עשרים ושנים שנה לאחר שנאמר בבית המדרש.

פרשת עקב

"פֶּן תֹאכַל וְשָׁבַעְתָּ וּבָתִּים טָבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּת... וְרַם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"
(ח, יב-יד).

לעיל בפסוק י' נאמר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ". ויש לשאול, מדוע ה'שביעה' שבפסוק למעלה מביאה את האדם לידי ברכה, ואילו ה'שביעה' שבפסוק שלפניו מביאה אותו לידי שכחת ה'?

תירץ בעל השבט הלוי: הנה חז"ל אמרו על הפסוק (ויקרא כו, ה): "וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֻקָּם לְשָׁבַע" - "אוכל קימעא (מעט) ומתברך במעיו" (ילקוט שמעוני בחוקותי, תרעב).

ולכאורה צריך ביאור, מה צורך יש בברכה זו, הלא הפסוקים שם מדברים על זמן שיש בו שפע גשמי עצום - "וְהָשִׁיג לָכֶם דְּיִשְׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁגִּי אֶת זֶרַע", אם כן מדוע יש צורך בברכה שיאכל מעט ויתברך במעיו, הלא יש לו לאכול די והותר? אכן נראה, כי כאשר יש שפע גשמי ורוצים לַמְצוֹת ולהנות ממנו הרבה, הרי זו קלקלה גדולה לתורה ועבודת ה', כי ירום לבבו וישכח את ה', וכפי שרואים אנו מעשים בכל יום.

לפיכך הוצרכו לברכה הזאת, כי הגם שתתברך תנובתם למעלה ראש, זה יהיה כדי למכור ולקנות ושתייה ארץ ישראל 'רַכְלַת הָעַמִּים' (יחזקאל כז, ג), וכל העמים יזרימו כספם לארץ ישראל, אבל האיש הישראלי עצמו - יאכל קימעא ויתברך במעיו, כדי שח"ו לא יבעט מתוך ריבוי של אכילה והנאה גשמית.

ומעתה נראה, כי הנה קודם ה'שביעה' הראשונה נאמר בפסוק (פסוק ט): "אֲרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְפָּנָה תֹאכַל לָחֶם לֹא תִתְחַסֵּר כֹּל פֶּה", ופירוש המקרא הוא, כי מדובר במי שבוחר באכילת לחם צר בבחינת "כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל" וכו', וזה "לֹא בְמִסְפָּנָה" לא מחמת עניות, כי אם אדרבה - "לֹא תִתְחַסֵּר כֹּל פֶּה", רק שלמרות זאת אתה אוכל כפי הצורך בלי לרדוף אחר הנאה גשמית, וממילא התוצאה של אותה 'שביעה' היא - "וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ - וּבִרְכַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

אבל בפעם השניה נאמר: "וְשָׁבַעְתָּ וּבָתִּים טָבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַת" - מדובר איפוא במי שאוכל לשבוע כל מה שרק יכול לאכול, ובונה בתים טובים ככל שהוא יכול לבנות, ואינו רוצה לחסר נפשו מאומה מכל אפשרות של מותרות חיי עולם הזה. שביעה כזו, היא דרך של קלקול ומביאה לאבדן התורה והיראה, והתוצאה היא - "וְרַם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

חידוד ועיון

שאלות אשר התשובות עליהם נמצאות בנוסח התפילות,
לעורר הכוונה ושימת הלב לפירוש המילות

ד.

בגמרא בחגיגה (י"ג ע"א): כתוב בספר בן סירא: "במופלא ממך אל תדרוש
ובמכוסה ממך אל תחקור".
האם ראוי לבקש על ידיעת שמותיו של הקב"ה?

ה.

בפתיחת פסוקי דזמרה אנו אומרים: "הַמִּהְלֵל בְּפֶה עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפָאָר בְּלִשׁוֹן
חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו, וּבְשִׁירֵי הָיָד עֲבָדָה וְהַלֵּלָה".
האם כל פסוקי דזמרה הוא מספר התהילים?

ו.

בתפילת שחרית בתחילת ברכת 'יוצר אור' אנו אומרים: "יוצר אור ובורא
חֹשֶׁךְ, עֹשֶׂה שְׁלֹמֹם וּבוֹרֵא אֶת הַלֵּל, הַמַּאֲוִיר לְאֶרֶץ וְלַדָּרִים עֲלֵיהָ בְּרַחֲמִים, וּבְטוֹבוֹ
מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית".
האם יש ראייה מפסוק בתהילים לדבר זה?

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:10	6:12	6:10	6:11	6:13	הנץ החמה
8:38	8:39	8:37	8:35	8:41	סזק"ש מג"א
9:25	9:27	9:26	9:23	9:28	סזק"ש גר"א
9:59	10:00	9:57	9:59	10:02	סזת"פ מג"א
10:30	10:32	10:31	10:29	10:33	סזת"פ גר"א
7:17	7:14	7:14	7:12	7:14	שקיעה
7:50	7:52	7:53	7:51	7:52	צאת השבת
8:30	8:27	8:27	8:25	8:27	לר"ת

שבת עקב כ' מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

150 וְעוֹד יֵשׁ עֲבֵרָה אַחַת הַנִּקְרָאת רְכִילוֹת. אֵיזֶהוּ רְכִיל?
151 זֶה שְׁהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה וְאוֹמֵר: כֵּךְ וְכֵךְ שְׁמַעְתִּי
152 עַל פְּלוֹנִי! אָף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אָמַת, **153** הָרִי הוּא מַחְרִיב
 הָעוֹלָם, וְהוֹחֲרֵנוּ בָּזֶה כְּדִכְתִּיב: **154** "לֹא תֵלֵךְ רְכִיל בְּעַמֶּךָ"
 (ויקרא יט, טז); וְאֵיזֶהוּ רְכִילוֹת? חֲמֻנְגָלָה לַחֲבֵרוֹ דְּבָרִים **155** שֶׁדִּבְּרוּ
 מִמֶּנּוּ בִּסְתֵר. וְתִנָּיֵא: **156** מִנֵּין לְדִין **157** שְׁלֵא יֹאמֵר: **158** אֲנִי
 מִזְכֶּה וְחֹבְרֵי מַחֲבִיבִין, אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה שֶׁחֲבֵרִי **159** רָבוּ עָלַי?
 לֵכֵן נֹאמֵר: **160** "לֹא תֵלֵךְ רְכִיל בְּעַמֶּךָ"; וְאוֹמֵר (משלי יא, יט):

ביאורים

150. ועוד יש עבירה אחת הנקראת רכילות. רכילות ענינה הוא סיפור דברים הגורמים הקפדה או פרוד בין השומע למדובר, ולכן היא אסורה אף כשאין שם ענין גנאי, כגון, המספר לראובן ששמעון תומך ומסייע בידי לוי, שהוא שונאן של ראובן - עבר באיסור רכילות, ואפילו הצדק עם שמעון שסייע ללוי - אסור לספר, שכן גורם להקפדת ראובן השומע על שמעון שאודותיו מדובר. לא כן ב"לשון הרע", שענינו פגיעה בזולת על ידי ספור דברים שיש בהם גנאי או נזק לחברו. **151. זה שהולך מזה והולך ואומר.** הדמיון לרוכל הוא שכשם שהרוכל קונה חפץ מזה ומוכרו לאחר, כך הולך רכיל קונה באמ"ת, הולך לשה"ר א. ד. **152. על פלוני.** שעשה נגדך דבר מה, או רוצה לעשות לך (עפ"י כס"מ דעות ז, ב). **153. הרי הוא מחריב העולם.** מפני שבדבריו הוא מכניס שנאה ופרוד בין אנשים, ובמסכת אבות (א, יח) אמרו: "על שלשה דברים העולם קיים, על האמת ועל הדין ועל השלום". **154. לא תלך רכיל.** הלשון רכיל פירושו: הולך ומרגל, שהכ"ף מתחלפת לפעמים בגימ"ל (רש"י ויקרא יט, טז). **155. שדבריו ממנו.** שדברו עליו אנשים ואף אם אינם דברי גנאי. **156. מנין לדין.** לכשיצא משיבת בית הדין. **157. שלא יאמר.** לבעל הדין שיצא חייב בדין. **158. אני מזכֶּה.** לפי דעתי יש לזכותך. **159. רבו עלי.** ובטלה דעתי ברוב. **160. לא תלך רכיל בעמך.** ובאמירה זו יש משום

"הולך רכיל מַגְלֶה סוֹד" (סנהדרין כט, א).

ביאורים

רכילות, שהרי הדיין גורם שבעל הדין ישנא את הדיינים האחרים. 161. **הולך רכיל מַגְלֶה סוֹד.** גילוי סוד יש בו משום רכילות. דעות הדיינים הן סוד, שהרי מוציאים את כל האדם לחוץ בשעה שנושאים ונותנים בדין (תוספות יו"ט סנהדרין פ"ג, מ"ז). המגלה אלו דיינים חייבו את בעל הדין – עובר על איסור רכילות, כי גורם שתהיה עליהם קפידא של בעל הדין שחוייב [אף שהרמב"ם (דעות ז, ה) קראו "לשון הרע", ראה ח"ח הלכ' לשה"ר בבאמ"ח ג, שבהלכה זו קורא הרמב"ם גם לרכילות "לשון הרע"].

ברכת אהבה רבה במקום ברכת התורה

- א.** בתפלת שחרית ברכת 'אהבה רבה' (או 'אהבת עולם', לנוסח השו"ע) פוטרת ברכת התורה, אם למד מיד בלי הפסק, אפילו לומד מעט לשם מצות לימוד, ואז שוב לא יצטרך לברך כל אותו היום אפילו הפסיק ועמד וחזר ללימודו (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק י"ג ט"ז).
- ב.** שיעור 'מיד' הפוסט בברכת התורה: לשיטת הלבוש, אף אם התפלל וסיים התפילה אינו נקרא בזה הפסק, כיון שאחר כך למד מיד (מ"ב ס"ק ט"ז).
- ולשיטת האור זרוע, כל עניני התפילה וגם מה שהולכים אחר ספריהם להביאם לבית המדרש, אין זה הפסק.
- ונראה לביאור הלכה (ד"ה אם) שדוקא אם לא הפסיק בדיבור, אבל אם הפסיק בדיבור שלא מענינו, גם להאור זרוע יחזור ויברך.
- ובאופן שהפליג בעסקיו בין ברכת 'אהבה רבה' ללימוד, אף להאור זרוע הוא הפסק.
- ג.** מסתימת השו"ע משמע שאפילו אם לא כוון בעת אהבה רבה לפטור בזה את ברכת התורה יצא (מ"ב ס"ק י"ד). אבל מתלמידי רבנו יונה משמע שאם יודע בודאי שלא כיוון, או כגון שנזכר שלא אמר ברכת התורה עד לאחר שאמר אהבה רבה, אין אהבה רבה פוטרת. אבל לדברי הרא"ש לכאורה אין לחלק בזה (בה"ל ד"ה פטרת).
- הפרי מגדים כתב שאם רוצה יוכל לכוין בפירוש בברכת אהבה רבה שלא לפטור את ברכת התורה, ובזה כלולי עלמא אינו יוצא, ויוכל אחר כך לברך ברכת התורה (שם).
- ד.** בתפלת ערבית ברכת 'אהבת עולם' גם כן פוטרת ברכת התורה, שלא יצטרך לברך שוב ברכת התורה אם עבר וישן שינת קבע על מיטתו קודם ערבית, שלדעת השו"ע (בסעיף יא) ששינת קבע הוא הפסק, אין צריך לברך שוב. ואפילו למנהג המקילים שם, מכל מקום טוב יותר שיכוין בברכת 'אהבת עולם' לפטור (מ"ב ס"ק י"ג).

חידוד ועיון

כה. פקוח נפש

פסק המג"א (סי' שכ"ט) שעיר שבאו לצור עליה בשבת בשביל ממון, אסור לחלל על זה שבת, משום שאפשר לתת להם את כל ממוןם ואי"ז פיקוח נפש. וצ"ע, מ"ש מממה שמבואר בגמרא (סנהדרין ע"ב ע"א) ש'בא במחתרת' מותר להורגו אפילו בשבת, אף שבא עבור ממון.

כו. ברית קודש

'ברית מילה', כשמה כן היא – ברית היא, אלא שיש לעיין מי הוא הכורת ברית עם הקב"ה. מצד אחד נוסח הברכה 'להכניסו בבריתו', משמע שהברית היא בין התינוק הנימול והקב"ה, אך א"כ צ"ב מה שייך ברית בקטן שלא בר דעת כלל, וק"ו אם הוא אכן שוטה וגם כשיגדל לא יהא בן ברית.

כז. הכהו על אזנו

כתב הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ב') "יראה לי, שהנחבל שאמר נתחרשתי או נסמית עיני והרי איני רואה או איני שומע, אינו נאמן, שהרי אין אנו מכירין הדבר שמא יערים, ואינו נוטל הנזק עד שיבדק זמן מרובה ויהיה מוחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש ואח"כ ישלם זה".

וצ"ע, דהנה כתב הרמב"ם (הלכות ממרים פרק ה') "מי שהכה את אביו על אזנו וחרשו חייב ונהרג, שאי אפשר שיעשה חרש בלא חבורה אלא יצאת טיפת דם בפנים באוזן ונתחרש". וק' אמאי התם לא חיישנין שמא יערים והו"ל למימר דגם התם ימתינו עד זמן מרובה.

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:11	6:12	6:11	6:14	הנץ החמה
8:38	8:39	8:38	8:41	סזק"ש מג"א
9:27	9:26	9:24	9:28	סזק"ש גר"א
10:00	9:59	9:57	10:02	סזת"פ מג"א
10:31	10:32	10:29	10:33	סזת"פ גר"א
7:13	7:16	7:11	7:13	שקיעה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

הַזֶּהָר בְּךָ מֵאֵד מְלִשׁוֹן הָרַע, כִּי בָּזָה אֶתְּךָ מִבִּישׁ עֲצָמָךְ, כִּי
 162 כָּל הַפּוֹסֵל - 163 פָּסוּל, 164 וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל
 עוֹלָם, 165 וְדַרְבּוֹ לַפֶּסֶל בְּנֵי-אָדָם בְּמוֹמֵי (קְדוּשִׁין ע, א), כִּי הַמוֹם
 שֵׁשׁ בּוֹ הוּא מְנַח כָּל הַיּוֹם בְּלִבּוֹ 166 כִּיּוֹן שֶׁהוּא מוֹצִיאֻ בְּפִיו,
 כִּי כָּל אָדָם נִבְחָן וְנִכָּר 167 בְּמַעֲשָׁיו. כִּיצַד? אִם תִּרְאֶה אָדָם
 שֶׁהוּא רָגִיל לְשַׁבַּח נָשִׁים וּלְדַבֵּר מִתֵּן תִּמְדִּיר - דַּע לֶךְ שֶׁהוּא
 אוֹהֵב נָשִׁים; וְאִם הוּא מְשַׁבַּח מַאֲכָלִים טוֹבִים וַיִּין, וּבָזָה רָגִיל
 - דַּע לֶךְ שֶׁהוּא זוֹלֵל וְסוֹכָא; וְכֵן בְּכָל דָּבָר. וּרְאִיָּה מִהֶפְסוּק:
 "מָה אֶהְיֶה תוֹרְתְּךָ, כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי" (תהלים קיט, צו) -
 168 בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי אוֹהֵב אֶת הַתּוֹרָה, לְעוֹלָם אֲנִי מְדַבֵּר 169 בָּהּ,
 170 כִּי כָּל דָּבָר שֶׁאֲדָם אוֹהֵב בְּלִבּוֹ הוּא מְדַבֵּר בּוֹ תִּמְדִּיר.

ביאורים

162. כל הפוסל. מי שדרכו לפסול אחרים (שמגדף תמיד משפחות אחרות וטוען שפסולות הן רש"י). 163. פסול. בעצמו. כלומר, שיש בו מאותו פגם. 164. ואינו מדבר בשבחו של עולם. אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות. וביאר המהרש"א (קידושין ע) שזהו מאמר אחד, שמה שאמרו כל הפוסל פסול, זהו רק במי שאינו מדבר בשבח הבריות אלא רק בגנותם. 165. ודרכו לפסול בני אדם במומו, כדי לכסות על מומו שלא יהיה יחיד בדבר, ויהיה בגדר צרת רבים. 166. כיון שהוא מוציא בפי. בכת"י הגירסא: "וכיון שהוא בלבו הוא מוציא בפי". וז"ל ספר חסידים (תרלז): "ולמה אמרו במומו הוא פוסל, כי הלב של הפוסל לא יוכל לחשוב מום לחבירו אלא במה שמצוי בו אומר לאחרים". 167. במעשיו. בדבריו (כת"י). 168. בשביל שאני. פירוש: בשביל שאני... (כת"י). 169. בה. בכת"י: ממנה. 170. כי כל דבר וכו'. בחובות הלבבות (שער הבחינה פ"ה) כתב: "הלשון, קולמוס הלב ושליח המצפון". ופירש ב"טוב הלבבון":

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

בעל לשון ¹⁷¹ מחפש מומי בני-אדם, וחוא דומה לזבובים, שהם ינוחו לעולם על מקום הלכלוך; אם יש באדם שחין, הזבובים ¹⁷² מניחים את הגוף וישובו ¹⁷³ על השחין, וכך הוא בעל לשון הרע, ¹⁷⁴ מניח כל הטוב באדם ומדבר מן הרע. מעשה באדם אחר, שהלך עם חכם בשדה וראה נבלה אחת. אמר אותו האדם: כמה מסרחת נבלה זו! אמר החכם: כמה לבנים שניה! החכם הוכיח לאותו אדם ואמר: למה תאמר הגנאי שלה, ¹⁷⁵ תאמר השבח, כי לעולם יספר אדם בשבחו של עולם.

ביאורים

ושליח המצפון, שליח להגיד הצפון והנסתר בלבו. ¹⁷¹. מחפש מומי בני אדם. בכת": מחפש לעולם מומי בני אדם ומדבר בהם. ¹⁷². מניחים את הגוף. עוזבים את העור הבריאי והנקי. ¹⁷³. על השחין. המזוהם. ¹⁷⁴. מניח כל הטוב באדם. אינו מתייחס לדברים הטובים ולמעלותיו של האדם שעליו מדבר. ¹⁷⁵. תאמר השבח. כלומר, החכם לימדו לדעת ולראות תמיד את מעלות זולתו אפילו שהם ביחס מועט לחסרונותיו הרבים.

המפסיק בין ברכת התורה ללימודו

א. יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו, אין בכך כלום, שברכת התורה פוטרת אפילו לא למד עד חצי היום, שמצוה להגות בתורה יומם ולילה, ואם כן לעולם אין היסח הדעת (שו"ע ומ"ב ס"ק י"ט).

אמנם רוב האחרונים חולקים על דעת השו"ע וסוברים שדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצוות או הנהנין, שצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה, אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו.

ולכן יותר טוב אם ארע לו שהפסיק אחר ברכת התורה, שיכוין אחר כך בברכת 'אהבה רבה' לצאת בזה ידי ברכת התורה, וילמד מעט תיכף אחר שייסיים תפילתו (מ"ב שם).

ב. אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, אינו נחשב הפסק, ולכן כשחוזר ללימודו אין צריך לחזור ולברך ברכת התורה (שו"ע ס"ז).

וכתב המגן אברהם שמשמע מהשו"ע שמי שאין דרכו ללמוד ונמלך בדעתו ללמוד, צריך לחזור ולברך. והט"ז כתב להיפך, שמשמע מהשו"ע שבסתמא אומרים דהוי דעתו ללמוד אם יזדמן שיוכל ללמוד, אפילו בשעה שאין רגיל ללמוד. ומסקנת המשנה ברורה שיש להקל בספק ברכות (מ"ב ס"ק כ"ב).

ג. המפסיק ללמוד לשינת ארעי, דהיינו שהתנמנם במישוב על אצילי ידיו, ואפילו בלילה, אינו נחשב הפסק, ואין צריך לחזור ולברך ברכת התורה (שו"ע ומ"ב ס"ק כ"ג).

ד. והוא הדין המפסיק למרחץ ולבית הכסא שאינו נחשב הפסק, ואין צריך לחזור ולברך ברכת התורה (שם).

ה. שנת קבע ביום על מטתו - הוי הפסק. ויש אומרים דלא הוי הפסק וכן נהגו שהישן לא יברך ברכת התורה (שו"ע).

אמנם הלחם חמודות כתב, שהמברך תבוא עליו ברכה, וכן דעת הרבה ראשונים ואחרונים. ואף שבפרי מגדים משמע שנוכל לסמוך על המנהג הזה שלא לברך, על כל פנים נראה פשוט שהמברך לא הפסיד (מ"ב ס"ק כ"ה).

חידוד ועיון

כת. כתיבת ס"ת

כתב הרמב"ם (סוף עשין) שנשים פטורות ממצות כתיבת ספר תורה.
וצ"ע, מה טעמא דמילתא, והלא מצוה זו אין הזמן גרמא וא"כ מדוע נשים
אינן חייבות בה.

כט. עד מתי אתה מכניס ראשך

בגמרא בברכות (ל"ז ע"א) איתא: "כל שהוא משבעת המינים, רבן גמליאל
אומר שלש ברכות, וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש. ומעשה ברבן
גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו, והביאו לפנייהם כותבות ואכלו,
ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך. קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת
מעין שלש. אמר ליה רבן גמליאל, עקיבא, עד מתי אתה מכניס ראשך בין
המחלוקת, אמר לו, רבינו, אף על פי שאתה אומר כן וחברריך אומרים כן,
למדנתו רבינו יחיד ורבים הלכה כרבים".

וצ"ע, והרי ממ"נ מכניס ראשו בין המחלוקת, וגם אם ר"ע היה מברך ג' ברכות כדעת
ר"ג, מ"מ היה מכניס ראשו בין המחלוקת שהרי זה נגד חכמים, וא"כ מה טען עליו ר"ג.

ל. גילוי משקים

בענין "גילוי משקים", נאסר לשתות משקים המגולים, דחשיינן שנחש שתה
ממנו, ועי' בסוגיית הגמ' (ע"ז ל"ז ע"א) סייגים רבים מתי הנחש "אוהב" את היין,
ואלו משקים נאסרים ואלו לא [כגון מבושל, מזוג וכו'], דרק אלו שהנחש
שותה מהן נאסרו.

וצ"ב, שהרי כל טעמו עפר הוא, כמבואר בתורה, ומדוע מבחין בין סוגי היינות.

זמני
היום

הנץ החמה	ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:12	6:13	6:11	6:09	6:12	6:14
8:38	8:40	8:38	8:36	8:39	8:41
9:26	9:27	9:26	9:24	9:26	9:28
9:59	10:00	9:59	9:57	10:00	10:02
10:31	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
7:14	7:12	7:12	7:10	7:13	7:12
שקיעה					

יום ב' כ"ב מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אם תִּרְאֶה אָדָם אֲשֶׁר יִדְבֵּר דְּבַר אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה, וְיֵשׁ לְדוֹן
דְּבָרָיו וּמַעֲשָׂיו לְצַד הַחֹכָה¹⁷⁶ וְלְצַד זְכוּת - אִם הוּא יֵרָא-
אֱלֹהִים,¹⁷⁷ נִתְחַיֵּבֶת לְדוֹנוֹ לְכַף זְכוּת¹⁷⁸ עַל-דֶּרֶךְ אֶמֶת אֲפִלּוּ

ביאורים

176. ולצד זכות. והדבר אצלך בגדר ספק השקול. 177. נתחייבת לדונו לכף זכות. כתב ה'חפץ חיים' (שמה"ל, שער התבונה פ"ד): "והנה, לפי רב הרגלו של אדם במידה זו [של לימוד זכות], כן נגד זה יתמעט ממנו עוון לשון הרע". המושג 'לשון הרע' מתייחס לקביעה, הממעיטה מערך הזולת או גורמת לו נזק או בושה ואינה משרתת מטרה מועילה כלשהי, גם אם קביעה זו עשויה להיות נכונה. מיד לאחר הציווי לדון לכף זכות ממשיכה התורה באזהרה הנוגעת ללשון הרע (ויקרא יט, טו-טז), כדי ללמדנו שלימוד זכות והימנעות מדברי לשון הרע קשורים זה בזה בקשר הדוק. ככל שנרבה לדון לכף זכות, כך תפחת כמות לשון הרע שנוציא מפינו. רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ('שיחות מוסר' מאמר כב, תשל"א), ממחיש את הקשר שבין מציאת כף הזכות ללשון הרע באמצעות סיפור המרגלים: המרגלים נשלחו כדי לתור את ארץ ישראל לפני שהעם כולו נכנס אליה לראשונה. כאשר שבו, דווחו באופן שלילי על מה שנגלה לעיניהם. העם האמין להם, ובעקבות זאת נענשה האומה כולה בנדודים במדבר למשך ארבעים שנים נוספות, כנגד ארבעים הימים בהם עשו המרגלים את מסעם. אנו יודעים שהעונש ניתן מידה כנגד מידה. מדוע אם כן היה על העם לשהות ארבעים שנה במדבר, בזמן שדברי הדיבה נאמרו פעם אחת בלבד? היכן הצדק? היכן ה'מידה כנגד מידה'? מבאר הגר"ח שמואלביץ, שבני ישראל נענשו על שורשו של חטא זה, והיינו, על ארבעים הימים של ראיית היבטים שליליים בארץ. לולי היו רואים את הרע, לא היו מגיעים לידי הוצאת דיבת הארץ. לכן העונש אכן מהווה מידה כנגד מידה. לדברי ה'חפץ חיים' ("ח"ה, הל' לשה"ר ח, א. באמ"ח א'), כמעט כל המקרים המופיעים בתורה הדנים בעוון לשון הרע, מקורם באנשים שלא דנו לכף זכות. למשל: מרים ספרה לאחיה אהרן בגנותו של משה: "הלא גם בנו דיבר ה'" - אף אנו נביאים, ובכל זאת לא פרשנו מבני זוגנו, מדוע עשה זאת משה? אנו למדים, שמרים שגתה בהבנת המצב, משום שלא היה ברשותה המידע כולו: מרים לא ידעה, שאיש לא השתווה לדרגתו של משה בנבואה, ולכן מעשהו היה מוצדק. 178. על דרך

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אם הדבר נוטה לחובה יותר מלזכות; ואם הוא בינוני, ¹⁷⁹אשר נזהר מן החטא ופועמים ופועל בו, יש עליה לחטות הספק ולהכריעו לכף זכות, ¹⁸⁰והמקום יתעלה יכריע אותנו לכף זכות (שבת קכז, ב), והיא מצות עשה מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפוט עמיתך" (ויקרא יט, טו); ¹⁸¹ואם הדבר נוטה לצד חובה - אם האיש רב מעשיו לרעה, ¹⁸²וידעת כי אין וראת-השם יתעלה בלב, ¹⁸³תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה.

ביאורים

אמת. עליו לחשוב כך באמת ולהאמין כן בלב. ¹⁷⁹אשר נזהר מן החטא. בדרך כלל. ¹⁸⁰והמקום יתעלה יכריע אותנו לכף זכות. בכת"י הגירסא: "ואמרו רבותינו ז"ל: הדין את חברו לכף זכות, המקום יתעלה ידינהו לכף זכות". ¹⁸¹ואם הדבר נוטה לצד חובה, אם האיש... בכת"י הגירסא: "ואם הדבר נוטה לצד חובה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק, ואל תכריעהו לכף חובה. ואם האיש..." כלומר, אצל הבינוני אף אם הדבר נוטה לצד חובה, ישאר הדבר אצלך בגדר ספק השקול, וממילא עליך להטות הספק ולהכריעו לכף זכות. אבל האיש שרוב מעשיו וכו'. ¹⁸²וידעת כי אין יראת השם יתעלה בלב. כלומר, שאין מעשיו הרעים נובעים אצלו מתמימות או מחוסר ידיעה אלא ברי לך שאין הוא ירא שמים ואינו חש לדבר ה' (עלי אורח). עוד יש לפרש, שיש כאן שתי בחינות: א. רוב מעשיו הגלויים הם לרעה, ב. הכרת את תוכו ואת פנימיותו אע"פ שאינו מראה עצמו כלפי חוץ כאדם רשע (הרוצה בתשובה). ¹⁸³תכריע מעשיו וכו'. גם בספק השקול, וכ"ש אם נוטה לכף חובה.

הלכה

ברכת התורה בלמוד בלילה

א. אף אם למד בלילה, אינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן שינת קבע על מטתו, ואפילו לא למד כלל ביום, שכל זמן שהוא ער מוטל עליו ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואין ההפסק וההיסח הדעת חשיב הפסק לענין ברכת התורה (שו"ע ומ"ב ס"ק כ"ו כ"ז).

ב. אם ישן שינת קבע על מיטתו אפילו בתחילת הלילה, חשיב הפסק, אפילו לדעת היש אומרים שהביא השו"ע הנ"ל, וצריך לברך.

ואם ישן מזהזמן שמלפני שקיעת החמה עד אחרי צאת הכוכבים, הורה הגרי"ש אלישיב (פניני תפילה עמוד מג) שצריך לברך. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו דבר הלכה הערה ג) שלא יברך, וטוב שיכוון בברכת 'אהבת עולם' של ערבית שתעלה לו לברכת התורה.

ג. אם היה ניעור כל הלילה, יש אומרים שאין צריך לברך בבוקר, ויש אומרים שצריך לברך. וספק ברכות להקל. אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברכת התורה מאחר, ויאמר לו - שיכוין להוציאו בברכות, והוא יכוין לצאת ויענה אמין, ויאמר אחר כך איזה פסוקים, במקום לימוד. או יכוין לצאת בברכת 'אהבה רבה' של שחרית, וילמד תיכף אחר שיסיים תפילתו (מ"ב ס"ק כ"ח).

וכשאינו יכול לשמוע מאחר, משמוע במשנה ברורה שיכול להמשיך ללמוד, שכתב 'אם אפשר לו' ישמע ברכה מאחר, ומשמוע שאם אין שם אחר יכול ללמוד, וכן הורה החזון איש (דינים והנהגות פ"א אות יב) שיכול להמשיך ללמוד, וכן הורה הגר"ח מבריסק (אסופות הגר"ח ברכות סימן ד) שמותר לו ללמוד. מאידך דעת הגרצ"פ פראנק (הובא בשו"ת מנחת שלמה שם) שהברכה מעכבת, ואסור ללמוד בלי ברכות התורה, ולימודו נחשב כעבירה, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן עז אות ב).

חידוד ועיון

לא. הצלת רבים

כתב החזון איש (י"ד ס"ט א'), שאם רואה חץ העומד להרוג אנשים רבים, ויכול להטותו לצד אחר, אלא שאם יטהו יהרוג בידיים אדם אחד ואילו שבצד ינצלו, ומאידיך, אם לא יעשה כלום יהרגו הרבים והאחד ישאר בחיים, מותר להטות את החץ.

וז"ל: "ואפשר דלא דמי למוסרים אחד להריגה. דהתם המסירה היא פעולה האכזרי של הריגת נפש, ובפעולת זה ליכא הצלת אחרים בטבע של הפעולה, אלא המקרה גרם עכשיו הצלה לאחרים. אבל הטיית החץ מצד זה לצד אחר, היא בעיקרה פעולת הצלה, ואינה קשורה כלל בהריגת היחיד, שבצד אחר רק עכשיו במקרה נמצא בצד אחר נפש אחת מישראל וכו'", עכ"ל.

והנה החפץ חיים (לשון הרע - באמ"ח כלל ו' ס"ק ל') כתב לחדש, שגם כשמותר לספר 'לשון הרע' לתועלת, היינו דווקא אם לא יגיע לנידון שום היזק מזה, רק שהשומעים ישמרו את עצמם ממנו, "אבל אם יראה לפי ענין השומעים, שהם יקבלו את הדבר לאמת גמור ויזיקו או יביישו עבור זה להנידון, בודאי אין לו לספר כלל, וכו', משום שכל הטעם לספר לתועלת הוא משום 'ואהבת לרעך כמוך'. אבל אם הם יקבלו את הדבר לאמת גמור, ויגיע מזה היזק להנידון, בודאי אין לגלותו, דכי היכי דאני מצווה לאהוב את זה, כך אני מצווה לאהוב את שכנגדו, ואם כן מאי חזית דדמא דזה סומק טפי דלמא דמא דזה סומק טפי", עיי"ש בהרחבה.

ודנו רבותינו האם מבואר בח"ח דלא כהחוז"א, דלכאו' גם בלשה"ר נימא שהוא מתעסק בהצלת האחד, ומה שהנידון ניזוק, הוא פעולה צדדית ויל"ע.

זמן
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:12	6:13	6:10	6:13	6:15
8:39	8:40	8:38	8:39	8:41
9:26	9:27	9:26	9:26	9:28
9:59	10:00	9:57	10:00	10:02
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33
7:13	7:10	7:09	7:12	7:11

יום ג' כ"ג מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אם ¹⁸⁴גלה אדם חטאתך, אל תאמר: כִּמּוֹ שֶׁגִּלָּה חֲטָאתִי
גַם אֲנִי אֶגְלֶה חֲטָאתִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקֶּם וְלֹא
תִטֹּר" (ויקרא יט, יח). ¹⁸⁵וְגַם לֹא תִתְּפֹאֵר: אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא גִלָּה
עָלַי אֲנִי ¹⁸⁶לֹא אֶגְלֶה עָלָיו - כִּי ¹⁸⁷בֹּזֵה הַדְּבָר גְּלִיתָ הַחֲצִי,
וְזֶה הַדְּבָר ¹⁸⁸עֵקֶר גְּדוֹל בִּירְאָת-שָׁמַיִם. וְאִם חֲחוּטָא אֵינוֹ
יֵרֵא-שָׁמַיִם, כִּמּוֹ הַפּוֹרֵק עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם מַעְלָיו ¹⁸⁹וְאֵינוֹ
נִזְהָר מֵעֲבֵרָה אַחַת, ¹⁹⁰וְכָל בְּנֵי עִירוֹ יוֹדְעִים שֶׁהִיא עֲבֵרָה,
מִצָּה ¹⁹¹לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ, ¹⁹²לְגַלּוֹת חֲטָאֵיו ¹⁹³וְלִהְבֵּאִישׁ
לְבַעְלֵי-עֲבֵרוֹת בְּעֵינֵי בְנֵי-אָדָם, בְּעֵבֹר שִׁישְׁמְעוּ הָעָם
¹⁹⁴וְיִמָּאֲסוּ בּוֹ ¹⁹⁵וְיִרְחִיקוּ עֲצָמָן מִן הָעֲבֵרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר:
¹⁹⁶"תּוֹעֵבֶת צְדִיקִים אִישׁ עוֹל" (משלי כט, כז), וְנֶאֱמַר: ¹⁹⁷"יֵרֵאת

ביאורים

184. אם גילה אדם. לאחרים. 185. וגם לא תתפאר. בפני אותם אחרים ששמעו עליך רעה מאותו אדם. 186. לא אגלה עליו. את המעשה החמור שעשה. 187. בזה הדיבור גלית החצי. כלומר, באמירה זו כבר סיפרת עליו חצי מן הספור, ובכך כבר גינית אותו. 188. עיקר גדול ביראת שמים. כי על זה נאמר "ויראת מאלקיך". 189. ואינו נזהר וכו'. או שאינו נזהר וכו' (ח"ד, ז, ט). והוא נקרא מומר לדבר אחד. 190. וכל בני עירו. אשר כל בני עירו (כת"י). 191. לספר בגנותו. בין בפניו ובין שלא בפניו, דבאיש כזה אין צריך לחשוש שמא עשה תשובה (ח"ח שם, באמ"ח ל'). 192. לגלות חטאיו. הנסתרים. 193. ולהבאיש. ולהשניא. 194. וימאסו בו. ויתרחקו ממנו כדי שלא ילמדו ממעשיו ('עלי אורח'). 195. וירחקו עצמן מן העבירות כשיראו כמה מאוס הוא העבריין בעיני הבריות (שם). 196. תועבת צדיקים. הצדיקים מתעבים. 197. יראת ה' שנאת רע. הירא

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

ה' שְׁנֵאת רָע" (שם ח, יג). וְאָמְרוּ (סנהדרין נב, א): רָשָׁע בֶּן צָדִיק
¹⁹⁸ מָתַר לְקָרוֹתוֹ רָשָׁע בֶּן רָשָׁע, צָדִיק בֶּן רָשָׁע ¹⁹⁹ מָתַר
 לְקָרוֹתוֹ צָדִיק בֶּן צָדִיק. וְדוֹקָא עַל דְּרַךְ זֶה מָתַר לְהַכְלִימוֹ
 לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲבָל מִי ²⁰¹ שְׁמַתְקוּטִיט עֲמֹז וּמִכּוֹן לְחַרְפּוֹ
²⁰² לְהַנָּאתוֹ לְבַד וְלֹא לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין לוֹ לְגִלּוֹת חֲטָאתוֹ. וְכֵן
 אִם הַמְגֻלָּה הַזֶּה ²⁰³ הוּא חוּטֵא, אֵין לוֹ לְגִלּוֹת פְּשָׁע שֶׁל חוּטֵא
 אַחֵר, כִּי בּוֹדֵאי אֵין מְגֻלָּה ²⁰⁴ מִסְתְּרִיו ²⁰⁵ לְטוֹבָה, ²⁰⁶ וְדָבָר
 שְׁפָתַיִם אֵךְ לְמַחְסוֹר" (משלי יד, כג).

ביאורים

את ה' שונא את הרע. ¹⁹⁸ מותר לקרותו רשע בן רשע. מאחר שהוא רשע, מותר
 לביישו ולגנותו כדי להרחיק בני אדם ממנו. [בנוגע לסייגים שנתנו הפוסקים להיתר
 קריאת "רשע בן רשע", ראה 'שבות יעקב' ב, ב. 'שו"ת מבי"ט' ג, רו. 'חות יאיר'
 סה. 'בעי חיי' א, רלד]. ¹⁹⁹ מותר לקרותו צדיק בן צדיק. כדי לקרב על ידי זה
 בני אדם לעבודת השם יתברך. ²⁰⁰ לשם שמים. כשהמניע הוא בשביל להרחיק
 ממנו בני אדם שלא ילמדו ממעשיו, אבל לא כשזה נעשה מתוך נגיעה אישית.
²⁰¹ שמתקוטט עמו. על איזה ענין פרטי שלו. ²⁰² להנאתו לבד. מגלה חטאיו
 לשם נקמה בלבד. ²⁰³ הוא חוטא. בעצמו. ²⁰⁴ מסתריו. את החטאים שעושה
 בסתר. ²⁰⁵ לטובה. לתועלת, כדי להרחיק את העם ממנו, שהרי הוא עצמו גם כן
 חוטא. ²⁰⁶ ודבר שפתים אך למחסור. ריבוי דיבורים מהווה רק חסרון, שעל ידם
 נגרמים חטאים.

הלכה

המשכים קודם אור היום

א. המשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכת התורה, ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת (שו"ע סי"ג).

לדעת ה"ש אומרים' שהביא השו"ע (סי"א) ששינת קבע על מטתו לא הוי הפסק, אז גם אם חזר וישן אחר כך שינת קבע קודם אור היום או ביום, אין צריך לחזור ולברך, כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שינת הלילה שאחריו, אבל אם חזר וישן שינת קבע בתחילת הלילה שאחר זה, צריך לברך.

ולפי מה שכתבנו לעיל שאף בשינת קבע ביום המברך לא הפסיד, כל שכן בזה שהיה ישן שינת קבע קודם אור היום, שהמברך לא הפסיד (מ"ב ס"ק כ"ט ובה"ל ד"ה המשכים).

ב. הישן בתחילת הלילה על דעת לקום ואחר כך לישון עוד פעם, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק נר שבת פ"כ הערה כד) שלא יברך בנוסח בריך רחמנא וכו', שבמקום ספק ברכות יש אחרונים הסוברים שגם בלשון לע"ז עובר משום 'לא תשא'. אלא שדעתו שם (אות ה) שבאופן זה אינו בגדר ספק ברכה, אלא כהסוברים שודאי צריך לברך ברכת התורה אחר השינה שבתחילת הלילה, ויכוון שהברכה תפטור רק עד שישן שוב בלילה, ואז בבוקר יחזור ויברך.

חידוד ועיון

לב. ימי המילואים

כתב רש"י בפרשת פקודי (ויקרא מ' כ"ט), שמשה רבינו שימש בכהונה גדולה גם ביום השמיני למילואים ועשה את כל קרבנות הציבור, ואהרן הכהן עשה רק את הקרבנות שלו שהצטווה.

וצ"ע, שהוא לכאורה דלא כהפסוק בפרשת שמיני "ואת שעיר החטאת", ומבואר בזבחים (ק"א ע"ב) שאהרן עשה את שעיר ראש חודש.

לג. הפסק בין הברכה למצווה

כתב השו"ע (או"ח סי' תר"צ ס"ו), "הקורא את המגילה למפרע לא יצא". וכתב הבה"ל (ד"ה הקורא), שאם התחיל לקרוא המגילה שלא בהתחלה, צריך לחזור ולברך, שהרי בכך שהתחיל שלא במקום, היה הפסק בין הברכה לתחילת המצווה. וצ"ע, שלכאורה סותר דברי עצמו מדבריו במשנ"ב סי' תפ"ט ס"ק ל"ב גבי ספירת העומר, שאם בירך וספר שלא כראוי, כגון ביום 'ארבעה' סיים ב'חמשה', אם נזכר תוך כדי דיבור לספירתו, חוזר וסופר כדין והברכה עולה לו, ע"ש, ומדוע אין זה הפסק.

לד. רוב וקרוב

בגמרא בבבא בתרא (כ"ג ע"ב) אמרינן "אמר רבי חנינא רוב וקרוב, הולכים אחר הרוב".

וצ"ע, הרי הטעם שהולכים אחר 'קרוב', ילפינן התם מקרא 'והיה העיר הקרובה אל החלל', וכיון דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב, א"כ נילף מכאן דין רוב מסברא, דאם מדאורייתא אזלינן בתר קרוב, ורוב עדיף מקרוב, א"כ כ"ש דאזלינן בתר רוב.

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:13	6:14	6:13	6:13	6:16	הנץ החמה
8:39	8:40	8:36	8:39	8:42	סזק"ש מג"א
9:26	9:27	9:24	9:27	9:29	סזק"ש גר"א
10:01	9:59	9:57	10:00	10:02	סזת"פ מג"א
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33	סזת"פ גר"א
7:12	7:09	7:09	7:11	7:09	שקיעה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אך מעוט פֿעמים שְׁלִשֹּׁן הָרַע מִצֹּחַ, כְּגוֹן שְׁנֵי רָשָׁעִים
שֶׁנִּתְּעֶצּוּ לַעֲשׂוֹת רָעָה, מִתֵּר ²⁰⁸לְגִלּוֹת בְּלִשְׁוֹן הָרַע
וְלִגְרֵם שִׁישְׁנָאזִי זֶה אֶת זֶה וַיַּעֲשׂוּ רַע זֶה לְזֶה, ²⁰⁹שְׁלֹא יַעֲשׂוּ
רַע לְטוֹבִים. וְכֵן נִזְאָר ¹¹⁰מִחֲזֹר אַחֵר נִזְאָפֶת, מִצֹּחַ ²¹¹לְדַבֵּר
לְשׁוֹן הָרַע, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ הָעֹבְרִים. וּפְעָמִים אֲפִלּוּ בְּשִׁחְחוּטֵי
רָשָׁע גְּמוּר אֵין לְהַכְלִימוֹ בְּרַבִּים, בְּמָקוֹם שִׁישְׁ לְדֹאג ²¹²שְׂמָא
יֵצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה. וּמִתֵּר לְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל ²¹³בְּעַלִּי
מַחְלֻקָּת, שֶׁנֶּאֱמָר (מַלְכִים א, א, ד): ²¹⁴וְאֲנִי אֲבֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלֵּאתִי

ביאורים

207. שנתעצו לעשות רעה. יחד לאדם אחר. **208.** לגלות בלשון הרע ולגרום שישנאזי זה את זה. כלומר, מותר לספר לאחד מהם לשון הרע ורכילות על חברו הרשע השני (כגון לומר לו חברך דיבר בגנותך או עשה נגדך דבר מה), כדי שיכנס בלבו שנאה עליו ובכך יסכסך ביניהם ויביאם לידי פירוד זה מזה. **209. שלא יעשו רע לטובים.** כדי שזממם להרע לאדם הטוב לא יצא לפועל. [ומדובר באופן שאם יפרדו לא יצליחו לעשות רע לטובים כי כל אחד בפני עצמו לא מסוגל לזה ('עלי אורח')]. **210. מחזור אחר נואפת.** לחטוא עמה. **211. לדבר לשון הרע.** לרכל ביניהם כדי שישנאזי זה את זה ויפרדו ובכך יצילם מן החטא. **212. שמא יצא לתרבות רעה.** כי כל ההיתר להכלימו ברבים הוא בכדי שישוב בתשובה, אבל אם יש חשש שלא יחזור בתשובה אלא יתקלקל יותר אזי אין להכלימו ברבים. ומיהו גם באופן זה צריך למנוע את הבריות מלהתקרב אליו ומללמוד ממעשיו אבל צריך להזהירם על כך בפרטות ולא לביישו להחוטא ברבים ('עלי אורח'). **213. בעלי מחלוקת.** 'בעל מחלוקת' נקרא אדם הגורם למחלוקת ומריבה בין אנשים. ההיתר לדבר לשה"ר על בעל מחלוקת הוא רק כשהדבר מועיל להשקיש את המריבה או המחלוקת, אולם אסור בהחלט לבזותו ללא תועלת (גליון הש"ס, ח"ח הל' לשה"ר ת, ח). **214. ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך.** אדוניו היה בנו של דוד המלך מאשתו חגית. בנביא (מלכים א פוק א)

אַתְּ דְּבָרֶיךָ (ירושלמי פאה פ"א ה"א).

ביאורים

מסופר, שבימי זקנותו של דוד ביקש אדוניה לקחת את המלכות משלמה [שנבחר למלוכה על פי נבואת ה' לדוד (ראה דברי הימים-א כב, ט)]. הוא נהג בעצמו גינוני מלכות בעוד אביו חי, כמפורש בפסוק (ה) שעשה לעצמו "רכב ופרשים וחמישים איש רצים לפניו", ואף גייס את תמיכתם של יואב בן צרויה, שר הצבא, ואביתר הכהן. לפיכך נחשב אדוניה לבעל מחלוקת - שבא לחלוק על מלכותו של שלמה. נתן הנביא שידע מהמתרחש, רצה להודיע על כך לדוד כדי למנוע את המחלוקת לאחר מותו של דוד (ראה רש"י שם פסוק יב). הוא הלך וסיפר על כך לבת שבע ושלמה להודיע את הדבר לדוד, ואמר לה, שבעוד שהיא תדבר עם המלך, יבוא הוא וירחיב את דבריה. ואכן, כאשר שמע על כך דוד המלך, ציוה שיכתירו את שלמה עוד באותו היום ושישב על כסאו בנוכחותו. כשהשמועה על הכתרתו הגיעה לאזני אדוניה ואנשיו, עזבו אותו אנשיו ונשקט הדבר. הרי שנתן הנביא השקיט את המחלוקת על ידי לשון הרע.

אשה וקטן בברכת התורה

א. נשים מברכות ברכת התורה, שהרי חייבות ללמוד הדינים שלהם. ועוד שחייבות לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבות בתפילה, אם כן קאי הברכה על זה. ולהגר"א הטעם שאף שפטורות מתורה, מכל מקום יכולות לומר 'וצונו', כי אינו גרוע מכל מצוות עשה שהזמן גרמא שיכולות לברך עליהם (שו"ע סעיף יד ובה"ל ד"ה נשים).

ועל טעם הגר"א הקשו האחרונים (שו"ת 'חקרי לב' או"ח סימן י') והאב"י עזרי (על הרמב"ם פ"א מהלכות ת"ת ה"ג) והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו דבר הלכה אות י): שהרי דעת השו"ע בסימן תקפט ס"ו שאין הנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא? וכתב הגרש"ז אויערבך שיתכן שכיון שברכות התורה הברכה עצמה היא מצוה דאורייתא להודות לה' יתברך שנתן לנו את תורתו, והברכה היא כגוף המצוה, כמו נטילת לולב ותקיעת שופר, לפיכך יכולות לברך ברכות התורה.

והגר"ז מבריסק (חידושי על הרמב"ם פ"א מהלכות ברכות הט"ז) כתב בשם הגר"ח מבריסק טעם נוסף שמוותר לנשים לברך אף לרמב"ם שסובר שאין מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, משום שברכות התורה הוא דין בפני עצמו שתורה צריכה ברכה. ולכן על אף שנשים פטורות מן המצוה של תלמוד תורה, מכל מקום אינן מופקעות מעצם המהות של תלמוד תורה, ולימודן בכלל תלמוד תורה ולכן יכולות לברך.

ב. אשה המסופקת אם בירכה ברכת התורה, כתב השערי תשובה (ס"ק א, בשם הברכי יוסף) שלא תברך מספק, וכן לטעם הגר"א כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה לב) שלא תברך. ויש לעיין האם גם לדעת הגר"ח מבריסק הנ"ל הדין כך.

ג. האם נשים מוציאות אנשים בברכת התורה. תלוי בטעמים דלעיל: לפי ב' הטעמים הראשונים דלעיל, יכולה להוציא את האיש בברכת התורה. ולפי הגר"א אין יכולות להוציא את האיש (בה"ל ד"ה נשים).

חידוד ועיון

לה. גנב וגזלן

"מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן? זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול, עשה עין של מטה כאילו אינה רואה" (ב"ק ע"ט ע"ב). משמע שההבדל בין גנב לגזלן, שגנב עושה במחשכים, והגזלן ב'אור יום'.

וצ"ע, דמבואר בבא מציעא (כ"ו ע"ב) "ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר בכולן, משום לא תגזול, ומשום השב תשיבים" וכו'. ולפי"ז יש לעיין מדוע אינו עובר על 'לא תגנובו'. וכן שם (מ"א ע"א) "שואל שלא מדעת גזלן הוי", ולא אמרו גנב הוי.

לו. מסירה לאימוץ

הרמב"ן בפרשת יתרו כתב לחדש, שמצוות כיבוד אב הוא המשך לדברות הקודמות לו: 'אנכי ה' ולא יהיה לך' ולא תשא'. והיינו שאסור לכפור באבא, ולהאמין שיש לו אב אחר, ולהשבע לשקר בשמו [וז"ל: "שיודה בו שהוא אביו, ולא יכפור בו לאמר על אדם אחר שהוא אביו, ולא יעבדנו כבן לירושתו, או לענין אחר שיצפה ממנו, ולא ישא שם אביו וישבע בחיי אביו לשוא ולשקר"].

וצ"ע, האם לפי דברי הרמב"ן יש איסור להעביר ילד לאימוץ ואמאי אין בזה משום כפירה באביו.

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:13	6:15	6:13	6:14	6:16	הנץ החמה
8:39	8:40	8:37	8:40	8:42	סזק"ש מג"א
9:27	9:26	9:24	9:27	9:29	סזק"ש גר"א
10:01	9:59	9:57	10:00	10:02	סזק"פ מג"א
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33	סזק"פ גר"א
7:11	7:08	7:06	7:10	7:08	שקיעה

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

עבור אשר הרבה דברים תלויים בלשון, צריך לשמור לשונו מאד, ועל-כן אמר דוד: ²¹⁵נצור לשונך מרע" (תהלים לז, יד). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: מעשה באדם אחד שקרא ברחוב: מי רוצה לקנות ²¹⁶סם חיים? באו ²¹⁷כל העולם לקנות, והוציא ספר תהלים והראה להם מה שכתוב בו: "מי האיש החפץ חיים, אהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע". ²¹⁹וכשראה זה רבי ינאי, הכניסו בביתו והאכילו והשקהו ונתן לו מעות. באו תלמידיו ואמרו לו: עד עתה לא ידעת זה הפסוק? אמר להם: ידעתי, אבל לא שמתי על לבי להזהר בדבר זה, וכשהייתי קורא זה הפסוק עברתי עליו ²²⁰ולא חשתי, ²²¹ובא זה

ביאורים

215. נצור לשונך מרע. שמור לשונך מדבר רע. 216. סם חיים. סם מרפא לחיות חיים ארוכים! 217. כל העולם. כל העם ששמעו הכרזתו. 218. והוציא. מקופתו. 219. וכשראה זה רבי ינאי. כלומר, מה עשה רבי ינאי לאיש הזה - כתשלום עבור "מרכולתו" שהביא לו. 220. ולא חשתי. לא שמתי לב ולא הבחנתי במסר החשוב הטמון בו - ששמירת הלשון היא סם חיים, (שיש שאדם קורא פסוק כל ימיו ואינו עומד על פשוטו משמעו עד שלבו עומד פעם אחת על משמעותו). 221. ובא זה וקיימו ביד. רבי איסור זלמן מלצר זצ"ל (בהסכמתו לספר עיקרי דינים) מיישב את השאלה המפורסמת: מה חידש הרוכל לרבי ינאי? לכאורה, אומר הגרא"ז, רבים חושבים כי לשון-הרע הוא איסור ככל האיסורים, והמונע עצמו מעוון זה שומר נפשו מהילכד באיסור. הם אינן מעלים על דעתם שהימנעותם מעוון זה יכולה להצטרף לקיום מצוות וללימוד תורה אשר ההתעסקות בהם יוצרת זכויות שעל ידן מביטיח לעצמו האדם חיים. ואף על

²²² וְקִיְמוּ בְיָדֵי, וּמַעֲתָה אֶזְהָר יוֹתֵר בְּלִשׁוֹנִי (ויקרא רבה טז, ב).

ביאורים

פי שאמרו חז"ל: "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה" (קידושין לט:), בכל זאת אין זה דומה עדיין לעשיית מצוות בפועל. ולכאורה גם איסור לשון הרע הוא כדין שאר עבירות בענין זה. הרוכל שהכריז "מי רוצה לקנות סם חיים", חידש ששונים הם פני הדברים באשר לאיסור לשון הרע. שהרי אם שמירת הלשון אינה יותר מאשר הימנעות מעבירה - אין הכרזת הרוכל מובנת כלל, כי אי אכילת סם המוות אינה יכולה להחשב סם-חיים, כשם שאין לומר שמי שרוצה לחיות - לא יאכל טריפה, שכן סם-חיים הוא דבר המשפיע באופן חיובי. אלא מאי? חידוש חידש כאן הרוכל ולימד כי מניעת דיבור לשון הרע הוא גופא סם חיים. וכך נאמר בפסוק: "מי האיש החפץ חיים" - מניעת דיבור לשון הרע היא זכות בפועל שמקדשת את האדם על ידי שנעשה פיו קדוש, ונתקדש בעצמו. זוהי הידיעה שנתחדשה לרבי ינאי. ²²² וקיימו בידיו. בירר לי ולמדני כמה חשובה שמירת הלשון.

הלכה

בענין ברכות התורה

א. ברכת התורה, ברכה ראשונה: לנוסח השולחן ערוך (סעיף ה): 'אשר קדשנו במצותיו וציינו על דברי תורה'. לנוסח אשכנז כתב המשנה ברורה (ס"ק ח): ומונהג מדינותינו לומר 'לעסוק בדברי תורה'.

ב. ברכה שניה [ויש סוברים שהיא המשך הראשונה]: 'והערב נא' וכו' (ועיין בהמשך).

ויש מדקדקים להוסיף 'וצאצאי צאצאינו', ואין צריך לכך, כי בכלל 'וצאצאינו' הוא גם בני בנים (שו"ע; מ"ב ס"ק ט).

ואף מי שאין לו ילדים, וגם אינו ראוי להוליד, כתב הליקוטי מהרי"ח (ח"א עמוד ל) שיכול לומר 'ונהיה אנחנו וצאצאינו', כיון שהברכה בלשון רבים, ולא על עצמו לבד אומר לשון זה.

ג. ברכה שלישית [ויש סוברים שהיא ברכה שניה]: 'אשר בחר בנו'. (שו"ע).

ד. תמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה, וצדיקים, ובעלי מידות טובות.

ויכין מאד בברכת 'אהבה רבה', ובברכת התורה בשעה שאומרים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו', וכן כשאומר ב'ובא לציון' "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה" (מ"ב ס"ק י).

וכן בסוף תפילת שמונה עשרה קודם 'יהיו לרצון', כתב המשנה ברורה לקמן (סימן קכב ס"ק ח) בשם החיי אדם (כלל כד ס"ט) שנכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום שלא תמוש התורה מפיו ומזרעו ומזרע זרעו, ושיהיו כל יוצאי חלציו עובדי השם באמת.

ה. בענין ברכת 'והערב נא', נוסח הברכה לדעת השו"ע: אומר 'והערב' עם וי"ו, כיון שברכה אחת היא (שו"ע סעיף ו, ומ"ב ס"ק י"א). לדעת הרמ"א: "יש אומרים בלא וי"ו, וכן נהגו. אבל יותר טוב לומר בוי"ו". וכן נוהגים כיום לומר 'והערב' עם וי"ו (מ"ב ס"ק י"ב).

ו. לענין לענות אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה', יש דעות בין האחרונים, ורוב האחרונים מצדדים שלא לענות אמן. ונכון שיברך המברך ברכה זו בלחש (מ"ב ס"ק י"ב).

חידוד ועיון

לז. חיוב להתגייר

במשנה במכשירין (פ"ב) נאמר שאם מצאו תינוק בעיר שרובו עכו"ם, תינוק זה הרי הוא כגוי לכל דבר, ואפשר להאכילו נבילות. וכתב רש"י (יומא פ"ה ע"ב) וז"ל "עד שיגדל ויקבל עליו גירות", ומדבריו דייקו השפת אמת והמרומי שדה ביומא שם לחדש, שאכן תינוק זה כשיגדל יהא חייב להתגייר. ובטעם הדבר חידש המרומי שדה, שהנה כל מה שתינוק זה נחשב לגוי, הוא משום שהולכים אחר הרוב, והרי התבאר באחרונים [עי' נו"ב (תניינא אבה"ז סי' מ"ב), שו"מ (תליתאה ח"ג סוף סי' ק"ג) ועוד], שאצל גוי אין דין 'רוב'. וממילא אפשר לומר, שכל הדין הוא רק כלפינו שמותר לנו להאכילו נבילות. אך הוא עצמו, ספיקותיו שלו הרי הם כשאר ספיקות שבתורה, שצריך להחמיר בהם, ולכן צריך ממילא להתגייר.

וצ"ע, שהרי ממה נפשך, אם יהודי הוא, הרי הולך אחר הרוב, ואם גוי הוא, ואינו הולך אחר הרוב, הרי מטעם זה גם אינו צריך להתגייר, שהרי גוי הוא, ויש לפלפל.

לח. גזל עכו"ם

בגמרא בבא קמא (ק"ג ע"ב) איכא לחד מ"ד דגזל עכו"ם מותר מן התורה. וצ"ע, והלא מבואר בגמ' (חולין ל"ג ע"א) דסברא פשוטה היא "מי איכא מדי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור", והיינו דלא יתכן דבר שיהיה מותר לישראל ואסור לגוי, ואילו למ"ד גזל עכו"ם מותר א"כ לעכו"ם אסור לגזול שהרי בן נח נצטווה על הגזל, ולישראל מותר.

זמן
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות	
6:14	6:15	6:12	6:15	6:17	הנץ החמה
8:39	8:41	8:37	8:40	8:42	סזק"ש מג"א
9:28	9:28	9:25	9:27	9:29	סזק"ש גר"א
10:01	9:59	9:57	10:00	10:02	סזק"ש מג"א
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33	סזק"ש גר"א
7:10	7:07	7:05	7:09	7:07	שקיעה
6:30	6:45	6:35	6:39	6:37	הדלקת נרות

יום ו' כ"ו מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

לְכֹן אָדָם²²³ שֶׁהֲרָגַל בְּלִשְׁוֹנוֹ לְהַחֲנִיף וּלְהַתְלוּצִין וּלְסַפֵּר
לְשׁוֹן הָרַע וּלְדַבֵּר בְּזָב וּדְבָרִים בְּטָלִים, וְעַתָּה הוּא
רוֹצֶה²²⁴ לְהַכְנִיעַ²²⁵ וּלְמַנֵּעַ²²⁶ מִזֶּה וּלְעֲשׂוֹת גָּדֹל וְחֹזֵק
מְאֹד - יַעֲשֶׂה גָדֵר, שִׁיתְרַחֵק מִחֻבְרָיו²²⁷ הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה
רָגִיל לְדַבֵּר עִמָּהֶם לִיצְנוּת וְחִנִּיפוֹת וּלְשׁוֹן הָרַע וְשִׁקָּר, כִּי אִם
יִתְקַרֵב אֲצֵלָם, לֹא יוּכַל²²⁸ לְמַנֵּעַ, כִּי הֵם יִתְחִילוּ לְדַבֵּר עִמּוֹ
כְּמוֹ שֶׁהֲרָגְלוּ, וְאִזּוֹ לֹא יוּכַל לְהִתְאַפֵּק מִלְּדַבֵּר עִמָּהֶם כְּמוֹ
שֶׁהֲרָגַל.²²⁹ וְצָרִיד לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ בְּשִׁתִּיקָה מְאֹד מְאֹד, כִּדְרֵי
לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ לְמַעַט פְּתִיחַת פִּי, וְיִרְכֶּה לֵישֵׁב בְּחֹדֶר לְבָדוֹ
וּלְעֵסֶק בְּתוֹרָה,²³⁰ וְיִתְחַבֵּר עִם הַחֲסִידִים שְׂאִינָם מְדַבְּרִים כִּי
אֵם מְדַבְּרֵי-תוֹרָה וְיִרְאֵת-שָׁמַיִם, וּבִזְהָ הָעֵנָן יִרְגִיל עֲצָמוֹ

ביאורים

223. שהורגל בלשונו. מתוך גאוה והתנשאות על הזולת. 224. להכניע את
אאותו. 225. ולמנוע מזה. להמנוע מהרגל רע זה. 226. מזה ולעשות גדר גדול...
שיתרחק מחבריו. בכת"י הגירסא: "ולמנוע מזה ולעשות תשובה, צריך לעשות
גדר גדולה וחזקה מאד. ומהו הגדר? שיתרחק מאד מחבריו...". 227. הראשונים.
הקודמים. 228. למנוע. להמנוע. 229. וצריך להרגיל עצמו בשתיקה מאד מאד.
כלומר, כי כדי שיתרגל למעט בדיבור, אחר שהורגל להפקיר פיו בריבוי דיבורים
אסורים, צריך תחילה לעבוד לקצה מדת השתיקה עד שיקנה אותה קנין בנפשו, ואז
יחזור לדרך הממוצע ויתחבר עם אנשים יראי ה'. וזהו על דרך מה שכתב הרמב"ם
(דעות ב, ב): "ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות, אם היה רחוק לקצה האחד ירחיק עצמו
לקצה השני וינהוג בו זמן מרובה עד שיחזור לדרך הטובה והיא מדה בינונית (דוּר)
הממוצע) שבכל דעה ודעה". 230. ויתחבר עם החסידים. כשאינו נמצא יחיד בחדרו

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

ימים רבים, ואז ימצא רפואה למכתו.

כְּתִיב: ²³¹ "מוֹת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן, ²³² וְאוֹהֲבֵיהָ יֹאכַל פְּרִיָּה" (משלי יח, כא). מַעֲשֵׂה הָיָה בְּמִלָּךְ פָּרַס שֶׁחָלָה. אָמְרוּ לוֹ הָרוּפְאִים: אֵין לָךְ רְפוּאָה עַד שֶׁיָּבִיאוּ לָךְ חֶלֶב לְבִיָּאָה, ²³³ וְנַעֲשֶׂה לָךְ רְפוּאָה.

ביאורים

(עלי אורח), ²³¹ מות וחיים ביד לשון. בכוחה של הלשון להביא אסון או להסב אושר. ²³² וְאוֹהֲבֵיהָ יֹאכַל פְּרִיָּה. ושומרי הלשון יהנו מגמול שכרה. ²³³ וְנַעֲשֶׂה לָךְ רְפוּאָה. אמנם מי יכול לחלוב לביאה ולהשאר בחיים? אז ענה אחד...

פרשת ראה

"כִּי פָתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לֹא" (טו, ח)

בגמרא במסכת בבא בתרא (י, א) מובא מעשה: "רב פפא הוה סליק בדרגא, אישתמיט כרעיה, בעי למיפל" [רב פפא היה עולה בסולם, נשמטה רגל מהסולם, וכמעט ונפל רב פפא מהסולם].

והנה דרך החכמים, כאשר אירע להם דבר אשר כמעט נענשו בו, היו מתעוררים לבדוק בעצמם איזה חטא בא לידם ונכשלו בו, ומחמתו אירע להם הדבר הזה. "אמר ליה רב חייא בר רב מדפתי לרב פפא: שמא עני בא לידך ולא פרנסתו"? ע"כ דברי הגמרא.

ויש להבין מדוע תלה רב חייא בר רב מדפתי שעונשו של רב פפא בא עליו מסיבה זו שלא פירנס את העני, ולא תלה זאת בחטא אחר?

השיב על כך הגר"א, כי נראה לבאר שרמזו מצא לדבר ב'טעמי המקרא' בפסוק שלפנינו.

הנה על תיבות 'פתוח תפתח' טעמי הנגינה הם 'דרגא תביר' - 'סולם שבור'. ונראה כי מוכאן הסיק רב חייא בר רב מדפתי, כי מי שנכשל ובא לידו עני ולא פתח לו את ידו, הרי הוא נענש ב'דרגא תביר' - בסולם שנשבר תחתיו! לפיכך כאשר שמע שרב פפא קרוב היה ליפול מהסולם, מיד פתח ואמר לו - "שמא עני בא לידך ולא פרנסתו".

וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר (יב, כו)

הזהירה התורה לבל יהיה האדם להוט ובהול באכילתו את הבשר וישקיע בתאוה זו את גופו ונפשו.

"לא תאכל הנפש עם הבשר" - בשעה שהינך אוכל את "הבשר", השמר והזהר לבל תאכל בזה גם את "הנפש", בהיותך שקוע כל כולך בהנאת אכילתך. (בשם הגר"א).

וזה לשון רבי חיים מוואלאזין: "באמת גנאי גדול הוא לאדם ענין האכילה, כי יקח דבר גשמי ויתנהו במעיו ובזה תלוי חיותו, והלא נשמתו חלק רוחני בודאי בוז תבוז לזה, אך ההכרח לא יגונה. אבל תוספות ומותרות אכילה הוא סכלות, האם תמנו להתבזות, וחכם אמיתי ישמח במיעוט מותרות". (רוח חיים ז, ד).

חידוד ועיון

שאלות אשר התשובות עליהם נמצאות בנוסח התפילות,
לעורר הכוונה ושימת הלב לפירוש המילות

ז.

איתא בגמרא בברכות (ג' ע"ב): "רבי זירא אמר, עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס, מכאן ואילך היה מתגבר כארי".
כאשר דוד המלך כן היה ישן, האם היה ישן על מיטתו או על הרצפה?

ח.

בתפילת שמונה עשרה אנו אומרים: "תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחִירוֹתֵנוּ, וְשָׂא נֶס לְקִבְצֵי גְלִיתֵינוּ".
מה הטעם שאנו מבקשים על קיבוץ הגלויות? מה המטרה?

ט.

דנו הפוסקים האם כשם שאין בישול אחר בישול, כך אין טוחן אחר טוחן. כלומר, האם יש שיעור בדבר הטוחן בגודל מסוים, שממנו כבר אין יותר טחינה, או שבכל מצב חשיב טחינה.
כיצד אפשר להוכיח מהמובא בתפילה, לכאורה כאחד הצדדים?

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:15	6:16	6:12	6:15	6:17
8:40	8:41	8:37	8:40	8:43
9:26	9:28	9:25	9:27	9:29
9:59	10:01	9:57	10:00	10:02
10:31	10:32	10:31	10:29	10:33
7:08	7:05	7:03	7:07	7:06
7:41	7:43	7:42	7:42	7:43
8:21	8:18	8:16	8:20	8:19

שבת ראה כ"ז מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אז ענה אחד ואמר לו: אני אביא לך חלב לביאה, אם רצונך, ותנו לי עשר עזים. אמר המלך לעבדיו, שיתנו לו. נתנו לו. הלך לגב אריות, והיתה שם לביאה אחת מינקת גוריה. יום ראשון עמד מרחוק²³⁴ והשליך עז אחת ואכלתה. יום שני נתקרב אליה מעט, והשליך לה אחרת. וכן היה עושה²³⁵ בכל יום ויום עד שהיה משחק עמה, ולקח מחלבך והלך לו. כשהיה²³⁶ בחצי הדרך²³⁷ ראה בחלום שהיו כל איבריו מריבים זה עם זה. הרגלים אומרות: אין בכל האיברים דומים לנו, לפי שאם לא הלכנו לא היה יכול להביא מן הלביאה חלב; והידיים אומרות: אין כמונו, לפי שאם לא היינו אנו שחלבנו לא היה יכול לעשות שום דבר; העינים אמרו: אנו למעלה מן הכל. שאם לא היינו מראים לו את הדרך לא היה נעשה דבר. ענה חלב ואמר: אין כמוני, אם לא²³⁸ נתתי עצה - מה הועלתם בלכם! ענה הלשון ואמר להם: אין כמוני, לפי²³⁹ שאם לא אמרתי את הדרך - מי היה עושה אותו? השיבו לה כל האיברים: אין לא יראה

ביאורים

234. והשליך. ללביאה. 235. בכל יום ויום. מתקרב אליה עוד ועוד.
235. בחצי הדרך. בדרכו לשוב אל ארמון המלך. 237. ראה בחלום. נדום וחלם.
238. נתתי עצה. כיצד להתקרב אל הלביאה. 239. שאם לא אמרתי. למלך.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

לְהַדְמוּת אֱלֹהֵינוּ, ²⁴⁰הָלֵא אֶת סְגוּרָה וּנְתוּנָה בְּמָקוֹם הַשָּׂדֶה
וְאַפְלָה, ²⁴¹וְאֵין בָּךְ עֵצָם כְּאִשֶּׁר לְשֹׂאֵר אִיכָרִים. אֲמָרָה לָהֶם
הַלְשׁוֹן: ²⁴²הָלֵא תִרְאוּ שְׂאֵנִי שׁוֹלֵטֶת עֲלֵיכֶם. ²⁴³שִׁמְרֵה אִישׁ
אֶת חֲדָכָרִים הָאֵלֶּה. הַלֵּךְ אֶצֶל הַמֶּלֶךְ.

ביאורים

240. הלא את סגורה ונתונה במקום חושך. בכת"י הגירסא: "הלא את שוכבת בין
שני חומות במקום חושך". 241. ואין בך עצם. המראה על חוזק האיבר וחשיבותו.
242. הלא תראו. בעתיד. 243. שמר האיש. בלבו.

אמירת שלום וכדומה משעה שהגיע זמן תפילה

א. כשהגיע זמן תפילה, דהיינו משעלה עמוד השחר, אסור לאדם להקדים לפתח חבירו לתת לו שלום, והוא הדין לפתח אביו או רבו, משום ששמו של הקב"ה 'שלום', ואין ראוי להזכיר שמו של הקב"ה על האדם ולכבדו קודם שמכבד את הקב"ה (שו"ע סימן פט ס"ב; מ"ב ס"ק ח' י"א).

وهוא הדין שאסור ללכת בבית הכנסת ממקום הקבוע לו למקום חבירו לתת לו שלום (מ"ב סק"ט), ואפילו התחיל כבר בברכות, אסור לתת שלום (שם ס"ק י"ד). אם יש לחשוש לשנאת אדם אלים, אם יכול לתת לו ידו בלא אמירת 'שלום', מותר (סק"י).

ב. אמירת 'צפרא דמרי טב' [בוקר טוב]: אם הולך להקביל פני חבירו קודם התפילה, אפילו אמירת 'צפרא דמרי טב', אסור (שו"ע). אם הוצרך ללכת דרך חצר חבירו לראות איזה עסק, מותר לו אגב זה ללכת לפתח חבירו ולומר לו 'צפרא דמרי טב', אבל לתת לו 'שלום', אסור, כיון שעל כל פנים הוא משכים לפתחו לתת לו שלום.

ומה שהותר זה דוקא לראות איזה עסק, אבל להתעסק ממש, אסור קודם התפילה (שו"ע ומ"ב ס"ק י"ב ובה"ל ד"ה ואפילו).

לומר 'שלום' בלשון לע"ז (בכה"ג שמוותר לומר צפרא דמרי טב), יש לעיין אם מותר. (ס"ק י"א). אם משכים והולך לבית חבירו לראות שם איזה עסק, ואגב זה גם נותן לו 'שלום', בלי לגשת לפתחו, לדעת הפרי מגדים - מותר, אבל מהב"ח והגר"א משמע שאסור (בה"ל ד"ה ואפילו).

מסתבר שאם אומר 'הרחום ירחמך' או 'החנן יחנך' וכדומה, דהיינו אמירה בלשון ברכה ללא אמירת 'שלום', מותר (שם ס"ק י"א).

ג. יש אומרים שאפי' במוצא חבירו בשוק לא יאמר אלא צפרא דמרי טב, כדי שיתן לבו שהוא אסור בדברים אחרים (שו"ע), ואם התחיל בברכות אין לחוש (ס"ק ט"ז).

ד. אם חבירו שואל בשלומו, מותר לו לענות בכל אופן. כל שכן מי שכבר התפלל, מותר לו להשכים לפתח חבירו שלא התפלל לתת לו 'שלום', אף על פי שחבירו יצטרך להשיב לו. (מ"ב ס"ק ט"ז).

חידוד ועיון

לנ. ספק לקולא

שיטת הרמב"ם המפורסמת (הלכ' טומאות מת פ"ט הי"ב ועוד) שספק דאורייתא מדאורייתא לקולא. ומזה למדו האחרונים [עי' שו"ת רעק"א סי' ו' ועוד], שלדבריו אם אדם אינו זוכר אם בירך ברכת המזון, מדאורייתא אינו צריך לחזור. וצ"ע גדר הדברים, בשלמא אם יש ספק על מאכל אם הוא אסור או מותר, א"ש דמותר לאכלו מגזירת הכתוב הנלמד מממזר [עי' רשב"א קדושין ע"ד ע"ב] שבספק בחפצא, מותר לאוכלו. אך כיצד נלמד מזה שכשאינו זוכר אם קיים מצוה דאורייתא, פטור, ומאי שייכות יש בין הדברים. ספק על חפץ, הוא ספק בחפצא, אך ספק של חוסר ידיעה אם עשה, מה פוטרתו, וכשיבא למשפט לפני כסא הכבוד, ויתברר שלא בירך ברכת המזון, באיזו טענה יפטור עצמו עד עתה.

מ. לפני עור

בגמרא (פסחים כ"ב ע"ב) מבואר כי הנותן כוס יין לנזיר, עובר ב'לפני עור' שמכשיל את הנזיר באיסור. וצ"ע, אמאי לא מצינו שגם הנזיר המקבל את כוס היין ושותהו עובר ב'לפני עור', על כך שמכשיל את הנותן ב'לפני עור'.

מא. ברכה אחת לכמה בתים

נפסק בשו"ע (או"ח סי' תל"ב ס"ב) לגבי בדיקת חמץ, שאם בירך ברכה על בדיקת חמץ, יכול להמשיך ולבדוק גם בתים אחרים שלו, ואין זה הפסק. וצ"ע, מאי שנה מברכות האכילה, דשם היכא דיצא מביתו לאחר שבירך, חשיב הפסק לברכה וצריך לברך שוב.

זמני
היום

הנץ החמה	6:15	6:17	6:15	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
סזק"ש מג"א	8:40	8:41	8:40	9:27	9:25	8:40	8:43
סזק"ש גר"א	9:27	9:28	9:27	10:00	9:58	9:27	9:29
סזק"ש מג"א	9:59	10:01	10:00	10:31	10:29	10:00	10:02
סזק"ש גר"א	10:31	10:32	10:31	7:04	7:02	10:31	10:33
שקיעה	7:07	7:04	7:04			7:06	7:04

יום א' כ"ח מנחם אב

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

אמר לו: אדוני המלך, הא לך ²⁴⁴חלב כלבתא. ²⁴⁵קצף המלך ואמר לתליתו. בשיהיה הולך להתללות, התחילו האיברים ²⁴⁶לכבות. אמרה להם הלשון: הלא אמרתי לכם שאין בכם ממש. ואמרה הלשון: אם אני מצלת אתכם, תודו לי ²⁴⁷שאני מלך עליכם. מיד אמר הלשון: השיבני אל המלך, אולי אנצל. השיבחו אליו. אמר לו: למה צוית לתלותי? זו תורה וזו שברה? אמר לו: שבהאת לי חלב כלבה. אמר לו: ומה אכפת לך אם יהיה לך רפואה? ועוד, ²⁴⁸לביאה - כלבתא קורין לה. לקחו ממנו ²⁴⁹וניסו אותו, ונמצא חלב לביאה. אמרו לה האיברים: עכשו אנו מודים לך ²⁵⁰שאתה אמרת האמת. וזהו: "מות וחיים ביד לשון" (שחר טוב לב ב-ג). לך אמר דוד: ²⁵¹"אשמרה דרכי מחטוא בלשוני" (תהלים לט, ב). ראה שהלשון טוב מקרבנות, שנאמר: ²⁵²"אהללה שם אלהים

ביאורים

244. חלב כלבתא. חלב של כלבה. 245. קצף המלך. על שהביא חלב כלבה ולא חלב לביאה. 246. לכבות. על מר גורלם. 247. שאני מלך עליכם מיד אמר הלשון השיבני אל... בכת"י הגירסא: "שאני מלך עליכם? אמרו לה: הן! אמרה הלשון לתולים אותו: השיבני אל..." 248. לביאה כלבתא קורין לה. שיש המכנים את הלביאה 'כלבה' ועל כן שגיתי בלשוני, וכשתשתה את החלב תוכח לראות כי אכן חלב לביאה הוא. 249. וניסו אותו. בדקו את החלב. 250. שאתה אמרת האמת. שהלשון רב כוחה יותר מכל שאר האיברים. 251. אשמרה וגו'. אזהר מלחטוא דיבורי. 252. אהללה. אשבח פעולות אלוקים בשיר, ואספר גדלותו בהודיה לו.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

בְּשִׁיר וְאֶגְדָּלָנוּ בְּתוֹדָה, ²⁵³ וְתִיטֵב לָהּ מְשׁוֹר פֶּר מִקֶּרֶן מִפְּרִים
(שם סט, לא-לב).

ביאורים

253. וְתִיטֵב לָהּ. ההלל וההודאה יותר מהקרבת שור פר בעל קרניים ופרסות.

הלכה

אכילה קודם עלות השחר

- א. אסור לאכול ולשתות קודם תפילת שחרית, אמנם יותר מחצי שעה קודם עלות השחר, מותר להתחיל לאכול, מצד הדין (מ"ב ס"י פ"ט ס"ק כ"ז).
- ב. לענין הפסקת האכילה בעלות-השחר: לדעה ראשונה בשו"ע: אם התחיל קודם עלות-השחר, אפילו התחיל בהיתר, דהיינו שהיה יותר מחצי שעה עד עלות-השחר, צריך להפסיק כשעולה עוד-השחר. לדעה שניה בשו"ע: יש אומרים שאפילו אם התחיל באיסור [שהתחיל אחר שעלה עמוד-השחר (מג"א)], אינו צריך להפסיק לתפילה, אלא לקריאת-שמע בלבד, ויקרא קריאת-שמע בלא ברכותיה. וכתב הביאור הלכה שלאחר שיגמור מחוייב גם להניח תפילין לפני שיאכל. ולאחר שיגמור לאכול יקרא קריאת-שמע עם ברכותיה ויתפלל. וכתבו האחרונים שהעיקר כסברא הראשונה שצריך להפסיק. ולכולי עלמא אם בירך ברכת המזון ועוסק בשתיה, לכולי עלמא צריך להפסיק (ש"ע ומ"ב ס"ק כ"ט ובה"ל ד"ה ויש).
- ג. תוך החצי שעה לעלות-השחר, אסור להתחיל לאכול, ודוקא אם הוא אוכל יותר מכביצה, שהוא דרך קבע, או ששותה משקה המשכר כשיעור זה, אבל בפחות מזה מותר להתחיל עד עלות השחר (מ"ב ס"ק כ"ז).
- ד. ולענין הפסקת האכילה דינו כנ"ל בענין התחיל לאכול יותר מחצי שעה לעלות-השחר. ולכאורה צריך להפסיק מיד אפילו קודם עלות השחר (כיון שהתחיל לאכול בתוך החצי שעה שקודם עלות-השחר), ואפשר שלא החמירו כל-כך (בה"ל ד"ה צריך).
- ה. כתבו האחרונים בשם הזהור, שאפילו קם בחצות הלילה אסור לו לטעום קודם שמתפלל. וכתב הפמ"ג שדווקא כשהיה ישן אסור לטעום, ואפשר ששתיה מותרת. אמנם מן הדין - אפילו אם ישן כבר מותר לו לאכול ולשתות, ומכל מקום אם אינו מוכרח - נכון לכתחילה לזיזו בזה.
- ו. בשם סידור האר"י ז"ל הביאו שרבי חיים ויטאל בעצמו כשהיה ליבו חלש אכל או שתה איזה דבר לחזק את גופו, ולא אסר אלא רק לאכול למלא תאוותו.
- ז. ובחיי אדם כתב גם-כן שהקם קודם אור היום וליבו חלש ועל-ידי-זה מתבטל מלימודו, מותר לו לאכול (מ"ב ס"ק כ"ח).

חידוד ועיון

מב. מזיק שעבוד

בגמרא בבא קמא (י"ג ע"א) איתא שאם שור נגח והזיק, ואחר כך הבעלים הפקירו, פטור.
וצ"ע, מדוע פטור, והרי הוי מזיק שעבודו של חברו, כשהפקיר את השור, ואיכא למ"ד המזיק שעבודו של חברו חייב.

מג. מן במדבר

התוספות בביצה (ב' ע"ב) דנו, האם ביום טוב ירד לישראל מן במדבר או לא, והביאו שיש בזה מדרשים חלוקים.
וצ"ע, לשיטת ראשונים רבים שאיסור שימוש בנולד הוא מדאורייתא, אם כן כיצד אכלו את המן, והרי לכאורה אין לך 'נולד' גדול מזה.

מד. בין השמשות

הנה חידשו תוס' במנחות (ס"ו ע"א ד"ה זכר) שאפשר לספור ספירת העומר בבין השמשות, משום ד'ספיקא דרבנן לקולא'.
וצ"ע, שהנה במתניתין ריש ברכות מבואר שאפשר לקרוא קריאת שמע של ערבית "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן", והיינו מצאה"כ. והלא תרומה בזמן הזה הוא דרבנן, ומדוע אינם יכולים לאכול כבר משקיעת החמה.

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:16	6:17	6:14	6:16	6:19
8:40	8:41	8:38	8:41	8:43
9:27	9:28	9:25	9:27	9:29
10:01	10:00	9:58	10:00	10:02
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33
7:06	7:03	7:01	7:05	7:03
הנץ החמה				
סזק"ש מג"א				
סזק"ש גר"א				
סזת"פ מג"א				
סזת"פ גר"א				
שקיעה				

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

צָרִיךְ שֶׁתִּבְנוֹן וְתִבְחִין עֲנֵן הַלְשׁוֹן אֲשֶׁר כָּל עֲנֵנֵי הָאָדָם - לְרָעָה וּלְטוֹבָה - תִּלְוִיִּים בָּהּ. יָכוֹל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת בְּלִשׁוֹן עֲבֵרוֹת גְּדוּלוֹת וְעֲצוּמוֹת אִין מִסְפֵּר, כְּגוֹן מַלְשִׁינוֹת וּרְכִילוֹת וְלִיצְנוֹת וְחִנְפּוֹת וְשִׁקָּר וְכִזְזָא בָּאֱלוֹ, וְכָל אֱלוֹ עֲבֵרוֹת גְּדוּלוֹת, אִין רוּחַ לְבַעַל הַלְשׁוֹן; וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת ²⁵⁴ לְאִין חֶקֶר ²⁵⁵ בְּלִשְׁוֹנוֹ. וַיֵּשׁ כַּמָּה בְּנֵי-אָדָם הָאוֹמְרִים: מַה נוֹכַח לַעֲשׂוֹת מִצְוָה? הֲלֹא אִין בְּיָדֵינוּ מִמּוֹן לַעֲשׂוֹת צְדָקָה לְעֲנִיִּים. וְהֵם אֵינֶם יוֹדְעִים אֲשֶׁר מְקוֹר הַמִּצְוֹת קָרוֹב לָהֶם מְאֹד, מְקוֹר חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, ²⁵⁶ וְהוּא הַלְשׁוֹן. וְכֵן אָמַר ה'ד: מִי רוֹצֵה לְקַנּוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא? אָמְרוּ לוֹ: ²⁵⁷ אִין אָדָם יָכוֹל לַעֲמֹד בְּשִׁנְיָהֶם. אָמַר לָהֶם: ²⁵⁸ בְּזוּל הוּא מְאֹד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "מִי הָאִישׁ" ²⁵⁹ הַחֲפִיץ חַיִּים" (תהלים לז, יג). אָמְרוּ לוֹ: מִי יוֹכַח לְקַנּוֹת חַיִּים? אָמַר לָהֶם: "נָצַר לְשׁוֹנְךָ

ביאורים

254. לאין חקר. לאין סוף. 255. בלשונו. כגון לנחם אבליים ולדבר על לב עניים, ומעל הכל ללמוד תורה אשר בכל תיבה ותיבה שלומד מקיים מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות. 256. והוא הלשון. וכמו שאמרו (ב"ב ט): כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות. 257. אין אדם יכול לעמוד בשנייהם. שישנן הרבה מצוות שאי אפשר לקיימם כי אם על ידי הוצאת ממון ולא לכל אחד ישנה האפשרות להשגת הממון, נמצא שלא כל אדם יכול לקנות שני העולמות. 258. בזול הוא מאד. ללא הוצאות ממון. 259. החפץ חיים. בעוה"ז ובעוה"ב.

ארחות

שער לשון הרע

צדיקים

מִרְע" (שם לה, יד). וַיִּרְגֵּל עֲצָמוֹ בְּלִשׁוֹן לְדַבֵּר דְּבָרֵי-תוֹרָה
וַיֵּרָא-תִשְׁמִים, וַלְהוֹכִיחַ בְּנֵי-אָדָם, וּלְצִוּוֹת בְּנָיו אַחֲרָיו לְשֹׁמֵר
וּלְעֹשֵׂהוּ, וּלְנַחֵם אֲבֵלִים וּלְנַחֵם עֲנִיִּים וּלְדַבֵּר עַל לֵבָם דְּבָרִים
שֶׁל תְּנַחֲמוּם טוֹבִים, וּלְדַבֵּר אֱמֶת, וּלְהַתְרַגֵּל בְּשִׁירוֹת
וּתְשַׁבְּחוֹת, וְאִזּוּ יִהְיֶה אֲהוּב לְמַטָּה וְנִחָמָד לְמַעְלָה, וַיִּהְיֶה
שֹׁכֵר בְּרַב טוֹב הַצִּפּוֹן לְצַדִּיקִים (שוחר טוב לט ד, שם סט, לא, לב).

לימוד תורה משעלה שעלה עמוד השחר

א. קודם שעלה עמוד-השחר מותר אפילו להתחיל ללמוד, ואם התחיל ממילא אינו מפסיק, אפילו אם עלה עמוד-השחר, אלא אם כן ירא שיעבור הזמן של קריאת שמע (מ"ב ס"ק ל"א).

ב. המתחיל ללמוד מעלות-השחר והלאה, אזי זה תלוי: אם רגיל ללכת לבית הכנסת, מותר אפילו להתחיל ללמוד ואף משהגיע זמן תפילה. ואם אינו רגיל ללכת להיות הכנסת, אלא מתפלל בבית מדרשו ביחידות, משיגיע זמן תפילה, דהיינו משעלה עמוד השחר, אסור לו להתחיל ללמוד, שיש לחשוש שיטרד בלימודו ויעבור זמן קריאת שמע ותפילה. ואפילו אם יש לו שיעור קבוע מה שלומד שאין חשש כל כך שמא ימשך בלימודו, אף על פי כן אסור (שו"ע ס"ו וזמ"ב ס"ק ל"ג-ל"ד).

יש מקילים לכתחילה להתחיל ללמוד אפילו אחר שעלה עמוד-השחר, כל זמן שלא הגיע הזמן הסמוך להנץ-החמה (שראוי להתפלל בו לכתחילה) (מ"ב ס"ק ל"א).

ג. האופנים המותרים לכולי עלמא: אם רגילים ציבור להתאסף אליו במקום לימודו, מותר, כי בודאי יזכירו לו להתפלל כשיבואו (ס"ק ל"א). או אם אמר לחבירו שאינו לומד עתה, שאם יטרד בלימודו יזכירנו שלא יעבור הזמן, מותר ללמוד (ס"ק ל"ד). או אם הוא מלמד לאחרים, אפילו אם אינו רגיל ללכת לבית הכנסת, מותר, כיון שהשעה עוברת, וזכות הרבים דבר גדול הוא, ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד (שו"ע). אמנם דוקא אם לא יעבור על ידי זה זמן קריאת שמע, ואם הוא ירא שיעבור זמן קריאת שמע, מחויב לקרותה מקודם, כיון שכבר הגיע הזמן (ס"ק ל"ה).

ד. אם כבר התחיל ללמוד אפילו לאחר שהגיע הזמן, אינו פוסק לענין תפילה, בתנאי שישאר לו שהות להתפלל אחר כך בזמן תפילה. ולענין קריאת שמע, יש אומרים שצריך להפסיק ולקרוא קריאת שמע, כיון שהתחיל אחר שכבר הגיע זמנה. ויש מקילים גם בזה, אלא אם כן ירא שיעבור הזמן (ס"ק ל"ז).

חידוד ועיון

מז. סעודות השבת

כתב הרמ"א (או"ח סי' רצ"א ס"א) דמי שלא אכל בליל שבת, יאכל שלש סעודות ביום השבת. ובמשנ"ב כתב שאם שכח רצה בבהמ"ז בסעודה שניה, מצדדים האחרונים שלא לחזור ולברך.

וצ"ע, שסותר דבריו ממה שכתב לעיל (סי' קפ"ח סקכ"ו) בשם הפמ"ג, שמי שלא אכל סעודה בליל יום טוב, מחויב לאכול ביום שתיים, ואם שכח בסעודה שניה 'יעלה ויבא' בברכת המזון, חוזר, ומ"ש שבת מיו"ט.

מז. לא תונו

מדאורייתא יש לאו של אונאה "לא תונו איש את עמיתו" והוא אונאת דברים (עי' בבא מציעא נ"ח ע"ב), והיינו שכאשר אדם מצער את חברו עובר בלאו. ויש לעיין, הרי ידוע מה שדנו האחרונים בריש ב"ק מהו יסוד האיסור להזיק לחברו והאם יש בזה איסור או רק חיוב תשלומין, וצ"ב אמאי לא הזכירו בזה את האיסור של אונאת דברים.

מח. זימון בפירות

הנה דעת רבן גמליאל (בברכות מ"ד ע"א) דעל פירות משבעת המינים מברכים ג' ברכות, והיינו ברכת המזון. ולפי"ז מבואר שגם צריך לעשות זימון על הכוס לאחר שאכל מפירות משבעת המינים.

וצ"ע, דא"כ לאחר ששתה הכוס של הזימון שוב צריך לברך ג' ברכות ולברך על הכוס, ואין לדבר סוף.

זמני
היום

ירושלים בני ברק	חיפה	צפת	מודיעין - עילית	נתיבות
6:16	6:18	6:14	6:17	6:19
8:40	8:42	8:38	8:41	8:43
9:27	9:28	9:25	9:27	9:29
10:00	10:01	9:58	10:00	10:02
10:31	10:32	10:29	10:31	10:33
7:05	7:02	7:00	7:03	7:02

יום ג' ל' מנחם אב

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול
ברכת המזון | ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח אשכנז

ברכתינו נתונה להר"ר יעקב חלופסקי שליט"א על רשותו להעתיק את התפילות מתוך הסידור
שבהוצאתו "שיח תפילה".

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

**אֲשֵׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יִחְלְלוּךָ סֵלָה: אֲשֵׁרִי הָעַם שֶׁכָּבָה
לוֹ. אֲשֵׁרִי הָעַם שִׁיְהוּהָ אֱלֹהָיו: תִּהְלַח לְדוֹדוֹ.
אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ. וְאֶבְרַכְּךָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

תפילת ערבית

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עֵוֹן וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהָשִׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ: יִהְיֶה
הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנִי כִּיּוֹם קִרְאָנִי:

חזן: בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

קהל וחזן: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בִּדְרָכֶוּ מַעְרִיב
עַרְבִים. בְּחֻקְכָּם פּוֹתַח שְׁעָרִים. וּבִתְבוּנָה מַשְׁנֶה עֵתִים
וּמַחְלִיף אֶת הַיָּמִים. וּמַסְדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרָקִיעַ
בְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אוֹר מִסְּפֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִסְּפֵי אוֹר.
וּמַעְבִּיר יוֹם וּמַבְיֵא לַיְלָה. וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת
שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיִם תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַמַּעְרִיב עַרְבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֶהְבֵּת. תִּזְרֶה וּמַצּוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתֵנוּ
לַמִּדְתָּ. עַל כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁכָּבְדֵנוּ וּבִקְדַמְנוּ נְשִׁיחַ בְּחֻסְךָ. וְנִשְׁמַח בְּרִבְרֵי
תוֹרָתְךָ וּבְמַצּוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְךָ יָמֵינוּ וּבָהֶם נִהְגֶּה יוֹמָם וְלַיְלָה:
וְאֶהְבְּתָךְ אֵל תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יחיד אומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. יְהוָה אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

בְּכֹל יוֹם אֲבָרְכְּךָ. וְאַחֲלִלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גְּדוֹל
יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר: דּוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ. וּגְבוּרָתֶיךָ יִגְדִּי: הָדָר כְּבוֹד הוֹדְךָ. וְדַבְּרִי

תפילת ערבית

וְאַחֲבֵת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל מְאֹדְךָ:
וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ:
וְשִׁנְנָתָם לִבֶּיךָ וּדְבָרָתְךָ בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אִתְּכֶם הַיּוֹם לֹאֲהַבָה אֶת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנִתְּתִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם כַּעֲתוֹ יוֹרֶה
וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפָּת דָּגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבִהֵמָתְךָ וְאִכְלָת
וְשִׁבְעָת: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּח לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וּשְׁכַרְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
לָהֶם: וְחָרָה אַף יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת
יְבוּלָהּ וְאִבְדֶּתֶם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי
אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקִשְׁרָתֶם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם: וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אִתְּם אֶת גְּבוּרַתְךָ בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

לְמַעַן יִרְבוּ וַיִּמְיָךְ וַיְמִי גְבוּרָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָשָׁבַע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר
כִּימִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית
הַכִּנָּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל
מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אִתְּם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

נִפְלְאֲתִיךָ אֱשִׁיחָה: וְעֲזֹז נִזְרָאֲתִיךָ יֹאמְרוּ. וְגִדְלָתְךָ
אֲסַפְּרֶנָּה: זָכַר רַב טוֹבָךָ יִבְיְעוּ. וְצִדְקָתְךָ יִרְנְנוּ: חֲנוּן
וְרַחוּם יְהוָה. אֲרֹךְ אַפִּים וְגִדְל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לִכְלָל.

תפילת ערבית

אֲשֶׁר אַתָּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי
וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן.

החזן חוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אָמֵן:

וְאִמּוֹנָה כָּל זֹאת וְקָנָם עָלֵינוּ. כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין וּזְלָתוֹ. וְאַנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל
עֲמוֹ: הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִּים. מַלְכֵנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעָרִיצִים. הָאֵל
הַנִּפְרָע לָנוּ מִצְרַיִם. וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ: הַעוֹשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר.
וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר: הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בְּחַיִּים. וְלֹא נָתַן לְמוֹט רַגְלֵנוּ: הַמְדְּרִיכֵנוּ עַל
בְּמֹת אוֹיְבֵינוּ. וְיָרֵם קִרְנֵנוּ עַל כָּל שׁוֹנְאֵינוּ: הַעוֹשֶׂה לָנוּ נִסִּים וְנִקְמָה בְּפָרְעָה.
אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. הַמַּעֲבִיר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָם סוּף. אֶת רוּדְפֵיהֶם וְאֶת
שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע. וְרָאוּ בְּנֵי גְבוּרָתוֹ. שֶׁבָּחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ. וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן
קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹךְ עֲנֵנוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה. וְאָמְרוּ בָלֵם:

מִי כְמוֹכָה בָּאֱלִים יְהוָה. מִי כְמוֹכָה גֹּאֲדֵר בְּקִדְשׁ. נִזְרָא
תַּחֲלוֹת עֲשֵׂה פֶלֶא:

מַלְכוּתְךָ רָאוּ בְּנֵיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה זֶה אֱלֹהֵינוּ. וְאָמְרוּ:

יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

וְנֹאמַר. כִּי פָדָה יְהוָה אֶת יַעֲקֹב. וְגֵאֲלוֹ מִיַּד חֹזֵק מִמּוֹנוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גֹּאֲלֵ יִשְׂרָאֵל:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

וּרְחַמֵּיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל מַעֲשֶׂיךָ. וְחֲסִידֶיךָ
יְבָרְכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ. וּגְבוּרַתֶךָ יְדַבְּרוּ:
לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתִי. וּכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים. וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל דּוֹר וָדָר:
סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל הַנִּפְלִים. וְזוֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִים: עֵינֵי כָל
אֱלֹהִים יִשְׁכְּרוּ. וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתֵחַ
אֶת יָדֶךָ. וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: צְדִיק יְהוָה בְּכָל יְרֵכָיו.
וְחֲסִיד כָּל מַעֲשָׂיו: קְרוֹב יְהוָה לְכָל קָרְאִיו. לְכָל אֲשֶׁר
יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת: רִצּוֹן וְרֵאיוֹ יַעֲשֶׂה. וְאֶת שְׁוַעֲתָם יִשְׁמַע
וְיִוְשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲהָבָיו. וְאֶת כָּל הַרְשָׁעִים
יִשְׁמִיד: תַּהֲלֵת יְהוָה יִדְבֵּר פִּי. וַיְבָרֶךְ כָּל בִּשְׁרָ שֵׁם
קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נִבְרָךְ יְהי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.
הַלְלוּיָהּ:

תפילת ערבית

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵנוּ לְחַיִּים. וּפְרוֹשׁ
עֲלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקַּנְנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלִּפְנֶיךָ.
וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהִגֵּן בַּעֲדֵנוּ. וְהַסֵּר מֵעֲלֵינוּ אוֹיֵב דָּבָר וְחֶרֶב
וְרָעָב וְיָגוֹן. וְהַסֵּר שָׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תִּסְתָּרֵנוּ.
כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמוֹצִילָנוּ אַתָּה. כִּי אֵל מִלֶּךָ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה. וְשִׁמּוֹר
צִאתָנוּ וּבִיאָנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

הש"ץ אומר חצי קדיש:

**יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
בְּעָגְלָא וּבְזֶמַן קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְחַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעָלַם מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא דְּאָמְרִין בְּעָלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:**

במנחה אומר: כי שם יהודה אקרא, קבו גדל לאלהינו:

אדני שפתי תפתח ופי גיד תהלתך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אֲבֹרָהָם. אֱלֹהֵי
יִצְחָק. וְאַלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן.
גּוֹמֵל חֲסִדִּים טוֹבִים. וְקוֹנֵה הַכֹּל. וְזוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל
לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מֶגֶן אֲבֹרָהָם:**

**אַתָּה גְּבוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנֵי מַחֲיָה מַתִּיב אַתָּה רַב לְחַיִּיעַ: מוֹדִיר הַטָּל: מַכְלִיֵּל חַיִּים
בְּחֶסֶד. מַחֲיָה מַתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר
אֲסוּרִים. וּמְקִים אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עָפָר. מִי כְמוֹךָ פֹּעֵל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ. מְלַךְ
מַמְיֹת וּמַחֲיָה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: וְנִאֶמֶן אַתָּה לְהַחֲיֹת מַתִּים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מַחֲיָה
הַמַּתִּים:**

בחזרת הש"ץ אומרים כאן קדושה:

**קְדוֹשׁ אֵת שְׁמֶךָ עוֹלָם. כְּשֶׁם שְׁמִקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בְּשְׁמֵי מְרוֹם. כְּכַתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ. וְקָרָא זֶה
אֵל זֶה וְאָמַר: קו"ח: קדוֹשׁ קדוֹשׁ קדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת. מֵאָל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹד: חוּן:
לְעֻמַּתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ: קו"ח: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִקְדָּמוֹ: חוּן: וּבְדַבְּרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר: קו"ח:
מְלַךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלִיכָה:**

לחון: לְדוֹר וָדוֹר נְגִיד מְלַךְ וְלַנְּצַח נְצִיחִים קִדְשָׁתְךָ נְקִדִּישׁ. וְשִׁבְחָךָ אֱלֹהֵינוּ מְפִינֵנו לֹא יִמוּשׁ
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מְלַךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְדוֹשׁ:

**אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לָּךְ סֵלָה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהּ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:**

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמִלְמֵד לְאָנוּשׁ בִּינָה: חֲנֻנוּ מֵאַתָּה דַּעַת בִּינָה וְחֶשְׁבֵּל: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהּ חוֹנֵן הַדַּעַת:

**הַשִּׁיבֵנוּ אֲבוֹנֵינוּ לְתוֹרָתְךָ. וְקַרְבֵּנוּ מִלִּבֵּנוּ לַעֲבוֹדָתְךָ וְהַחְזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה
לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:**

**סֵלָח לָנוּ אֲבוֹנֵינוּ כִּי חָטֵאנוּ. מִחַל לָנוּ מִלִּבֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהּ חוֹנֵן הַמִּרְבֵּה לְסִלַּח:**

**רְאֵה כַּעֲבָדֶינוּ. וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּגְאֹלֵנוּ מִחֶרֶד לְמַעַן שְׁמֶךָ. כִּי גּוֹאֵל חֹזֵק אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהּ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:**

**רַפְּאֵנוּ יְיָהּ וּנְרַפָּא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה כִּי תַחֲלֹתֵנוּ אַתָּה. וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלֵמָה
לְכָל מַכּוֹתֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בָּרַךְ עָלֵינוּ יְיָהּ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשְּׂמִנָּה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאַתָּה לְטוֹבָה. וְתֵן
בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְשִׁבְעֵנוּ מִטוֹבָךְ. וּבָרַךְ שְׁנֵתֵנוּ בְּשָׁנִים טוֹבוֹת: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהּ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:**

**תִּקַּע בְּשׁוּפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ. וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלִיזְתֵּינוּ. וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת הָאֶרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל:**

**הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרָאשׁוֹנָה. וְיִוָּעֲצֵנוּ בְּבִתְחִלָּה. וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ
יָגוֹן וְאַנְחָה. וּמִלֶּךְ עָלֵינוּ אַתָּה יְיָהּ לְבָרֶךְ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.**

וּצְדִיקֵנוּ בְּמִשְׁפָּט: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדִיקָה וּמִשְׁפָּט:

**וּלְמַלְשִׁינִים אֵל תְּחִי תִקְוָה. וְכָל הַרְשָׁעָה כָּרַגַּע תֵּאָכֵר. וְכָל
אוֹיְבֶיךָ מִחֶרֶד יִכְרֹתוּ. וְהַזֵּדִים מִחֶרֶד תַּעֲקֹר וְתִשְׁפֹּר**

**וְתִמְגַּר וְתִכְנִיעַ בְּמִחֶרֶת כִּימִינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ שׁוֹכֵר אוֹיְבִים
וּמִכְנִיעַ יָדִים:**

תפלת מנחה וערבית לימות החול

על הצדיקים ועל החסידים. ועל זקני עמך בית ישראל. ועל פליטת סופריהם.
ועל גרי הצדק. ועלינו. והמו רחמיך יהוה אלהינו. ותן שכר טוב לכל
הבטחים בשמך באמת. ושים חלקנו עמם לעולם. ולא נבוש כי כך בטחנו: ברוך
אתה יהוה מושען ומבטח לצדיקים:

וְלִירוּשָׁלַם עִירךָ בְּרַחֲמִים תִּשׁוּב. וְתִשְׁכַּן בְּתוֹכָהּ כְּאִשֶּׁר דְּבַרְתָּ.
וּבִנְנָה אוֹתָהּ בְּקֶרֶב בְּיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם. וְכִסָּא דְּוִד
מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תִּכְבֵּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם:

אַתָּה צִמַּח דָּוִד עֶבְדְּךָ מִהֶרֶה תַּצְמִיחַ. וְקִרְנֵנוּ תִּרְוֵם בִּישׁוּעָתְךָ. כִּי לִישׁוּעָתְךָ קָרִינוּ כָּל
יָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מַצְמִיחַ קֶרֶן יִשְׁוּעָה:

שִׁמְעֵה קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ חוּם וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְקַבֵּל
בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תַּפְלָתֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ
תַּפְלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה. וּמִלִּפְנֵיךְ מִלִּפְנֵי רִיקָם אֵל
תִּשְׁיָבֵנוּ: כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

רַצֵּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם. וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוּדָה
לְדַבֵּר בֵּיתְךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתַפְלָתָם בְּאַהֲבָה תִּקַּבֵּל בְּרָצוֹן.
וְתַהֵי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ:

בראש חודש אומרים כאן יעלה ויבוא:

אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֵה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ וְיַרְאֵה וְיַרְצֵה וְיִשְׁמַע וְיַשְׁכַּח וְיִזְכֵּר וְיַכְרִיז וְיַפְקִד וְיַפְקִדֵנוּ
וְיַזְכֵּרֵנוּ וְיַזְכֵּרֵנוּ מִשִּׁיחַ בֵּן דָּוִד עֶבְדְּךָ וְיַזְכֵּרֵנוּ וְיַזְכֵּרֵנוּ עִיר קְדֻשָּׁה וְיַזְכֵּרֵנוּ כָּל
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיךְ לִפְלִיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם רִאשׁ
הַחֹדֶשׁ הַזֶּה: וְקִרְנֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וְשָׁכְנוּ בּוֹ לְבָרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדַבֵּר
יִשְׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּם וְחֶנֶן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֲיִנֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

מודים דרבנן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׂאתָהּ הוּא יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
אֱלֹהֵי כָל בְּשָׁר, יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית,
בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקָּדוֹשׁ, עַל שֶׁחַיֵּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ, בֵּן
תַּחֲנוּנוֹ וְתַקְוָמָנוּ, וְתַאֲסוּף גְּלוּתֵינוּ
לְחַצְרוֹת קִדְשֶׁךָ, לְשִׁמּוֹר חֲסִדֶּךָ,
וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וְלַעֲבֹדְךָ בְּלֵב שָׁלֵם.
עַל שְׂאֻמָּהּנוּ מוֹדִים לָךְ, בְּרוּךְ אַתָּה
הַהוֹדָאוֹת:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׂאתָהּ הוּא יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד, צוּר חַיֵּינוּ, מִנֵּן יִשְׁעֵנוּ
אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר, נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר
תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ,
וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל
נְסִיךְ שִׁבְכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ
וְטוֹבוֹתֶיךָ שִׁבְכָל עֵת, עָרֵב וּבֹקֶר
וְצַהֲרָיִם, הַטוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ.

וְהַמְּרַחֵם כִּי לֹא תִמוּ חֲסִדֶּיךָ, מַעֲוֹלָם קוִיֵּנוּ לָךְ; וְעַל בָּלָם יִתְבַּרְךָ
וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מִלִּכְנוּ תִּמְיֵד לְעוֹלָם וָעֶד; וְכָל חַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה.
וַיַּהֲלֵלוּ אֶת שִׁמְךָ בְּאַמֶּת, הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סֶלָה; בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַטוֹב שִׁמְךָ וְלֶךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

שְׁלֹום רַב עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תְּשִׁים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אֲדוֹן
לְכָל הַשְּׁלֹום, וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת
וּבְכָל שָׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ; בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלֹום:

יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְסֻנְיָהּ, יְהוָה צוּרִי וְנוֹאֲלִי:

אֱלֹהֵי, נִצַּר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ וּשְׂפִיתֵי מוֹדֵב מִרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תִרְם, וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכָל תַּהֲרָה.
פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ, וּבִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדֶּךָ נַפְשִׁי, וְכָל חוֹשֵׁשִׁים עָלֵי רַעְיָה, מִהֲרָה הִסֵּר עֲצָתָם
וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם; עֲשֵׂה לִמְעַן שִׁמְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן וּמִיָּנֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן קִדְשֶׁךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן תִּתְרַחֵךְ,
לִמְעַן יִתְלַצֵּן וְיִדְרִיךְ חוֹשֵׁיעָה וּמִיָּנֶךָ וְעַנְנִי: יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְסֻנְיָהּ, יְהוָה צוּרִי
וְנוֹאֲלִי: עֲשֵׂה שְׁלֹום בְּמִרְמוֹי, הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלֹום עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָא בְּיָמֵינוּ, וְנִן
תִּקְלָנָה בְּתוֹרָתְךָ; וְשֵׁם נִשְׁבָּרְךָ בְּרָאָה כִּימֵי עוֹלָם וּבִשְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת; וְעָרְבָה לִיהוָה מִנְחַת
יְהוָה וִירֻשָׁלָּיִם, כִּימֵי עוֹלָם וּבִשְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

במנחה ביום שאין בו תחנון ובערבית אומרים כאן קדיש תתקבל.

סדר תחנון:

וַיֹּאמֶר דְּוָד אֶל גִּדְרָא לִי מֶאֶד, נִפְלָא נָא בִּיד וְהוּהָ כִּי רַבִּים רַחֲמִיו, וְכִיד אָדָם אֵל אִפְלָה:

רחום וחנון חטאתי לפניך. יהוה מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני: יהוה אל באסף תוכיחני. ואל בתמתך תיפרני: חנני יהוה כי אמלל אני. רפאני יהוה. כי נבדלו עצמי: ונפשי נבדלה מאד. ואתה יהוה עד מתי: שובת יהוה חלצה נפשי. הושיעני למען חסדך: כי אין בנות זכרך. בשאול מי יודה לך: ונעתי באנחתי. אשחה בכל לילה מטתי. בדרמעי ערשי אמסח: עששה מבעס עיני. עתקה בכל צוררי: סורו ממני כל פעלי און. כי שמע יהוה קול בכיי: שמע יהוה תחנותי. יהוה תפלתי יקח: יבשו ויבדלו מאד כל איבי. יבשו יבשו רגעי:

שׁוּמֵר יִשְׂרָאֵל. שׁוּמֵר שְׁאֲרִית יִשְׂרָאֵל. וְאֵל יֹאכֵד יִשְׂרָאֵל. הַאֲמִירִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל: שׁוּמֵר גּוֹי אֶחָד. שׁוּמֵר שְׁאֲרִית עַם אֶחָד. וְאֵל יֹאכֵד גּוֹי אֶחָד. הַמִּיתִים שְׁמַח וְהוּהָ אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

שׁוּמֵר גּוֹי קְדוֹשׁ. שׁוּמֵר שְׁאֲרִית עַם קְדוֹשׁ. וְאֵל יֹאכֵד גּוֹי קְדוֹשׁ. הַמְשִׁלִּים בְּשֹׁלֶשׁ קְדוּשׁוֹת לְקְדוֹשׁ:

מִתְרַצָּה בְּרַחֲמִים וּמִתְפִּיִּים בְּתַחֲנוּנִים. הַתְרַצָּה וְהַתְפִּיִּים לְדוֹר עֲנִי. כִּי אֵין עֲזָר: אֲכִינוּ מִלְכֵנוּ חֲנֻנוּ וְעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

וְאֲנַחְנוּ לא נדע מה נעשה. כי עליך עינינו: זכר רחמיך יהוה וחסדך. כי מעולם המה: יהי חסדך יהוה עלינו. כאשר יחלנו לך: אל תזכר לנו עונות ראשונים. מהר יקדמונו רחמיך. כי דלנו מאד: חננו יהוה חננו. כי רב שבענו בזה: בקרן רחם תזכור. כי הוא ידע יצרנו. זכור כי עפר אנחנו: עזרנו אלהי וישענו על דבר כבוד שמוך. והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמוך:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

קדיש תתקבל:

יְתַקַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. בְּעֻלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעֲיָתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּתִיבְכּוֹן
וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻנְיָא וּבְזִמְנָא קָרִיב. וְאָמְרוּ אָמֵן: וְהָא
שְׁמֹה רַבָּא מְכַרֵּךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא. וְיִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְחַלֵּל שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא דְאִמְרִין בְּעֻלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבְעִינְתְּהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קָדָם אֲבוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא, וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עוֹשֶׂה שְׁלֹמֹם בְּמִרְמֵיּוּ הוּא וְעֹשֶׂה שְׁלֹמֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֹדוֹן הַכֹּל. לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית.
שְׁלֹא עֲשָׂנוּ בְּגוֹיֵי הָאָרֶצוֹת. וְלֹא שָׁמְנוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת
הָאֲדָמָה. שְׁלֹא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם וְגוֹרְלָנוּ כָּכָל חֲמוּנָם:
שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַכֵּל וְרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל אֵל לֹא
יוֹשִׁיעַ: וְאִנְחָנוּ בּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֵה שָׁמַיִם
וְיוֹסֵד אָרֶץ. וּמוֹשֵׁב יָקָרוֹ בְּשָׁמַיִם מְמוּעַל. וְשׁוֹכֵנֵת עִזּוֹ
בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֵמֶת מְלֻבָּנוּ.
אָפֶם זוֹלָתוֹ. בְּכַתוּב בְּתוֹרָתוֹ. וְיִדְעָתָּ הַיּוֹם וְהַשָּׁבָת אֵל
לְבַבְךָ. כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מְמוּעַל וְעַל הָאָרֶץ
מִתְחַת. אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֹאוֹת מַהֲרָה בְּתַפְאָרֶת עֲזָךְ.
לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים בְּרוֹת וּבְרָתוֹ. לְתַמְנָן
עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי. וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ לְחַפְּנוֹת אֱלִיךָ כָּל
רִשְׁעֵי אָרֶץ. וּבִירוֹ וְיִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל. כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרֶךְ.

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תִּשְׁבַּע כָּל לַיְשׁוֹן. לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ ויִּפְלוּ. וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ
יָקָר וְתַנּוּ. ויִקְבְּלוּ כָלֶם אֶת עַל מַלְכוּתֶךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד.
כַּפְתּוֹב בְּתוֹרָתֶךָ. יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֹאמַר. וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל כָּל הָאָרֶץ. בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד:

קדיש יתום

יְתֵנָּה לְ ויִתְקַדֵּשׁ שְׁמֶה רַבָּא. בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן
וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֶזְרָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן: וְהָא
שְׁמֵה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעוֹלָמִי עֲלֵמִיא. וְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:
עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמוֹי הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

בערבית מוסיפים:

חזן: בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ.

קהל: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

ברכת המזון

בחול קודם ברכת המזון אומרים:

על נהרות כָּבֵל שֶׁם יִשְׁכְּנוּ גִם־כְּבִינוּ
בְּזִכְרֵנוּ אֶת־צִיּוֹן: עַל־עֲרֻכִּים
בְּתוֹכָהּ תֵּלִינוּ כְּנֻזֵּינוּ: כִּי שֶׁם שְׁאַלְנוּ
שׁוּבֵינוּ דְּבַר־יִשְׂרָאֵל וְתוֹלְלֵנוּ שְׂמִיחָה
שִׁירֵנוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: אִידָּךְ נִשְׂרִי אֶת־
יִשְׂרָאֵל עַל אֲדָמַת נָכַר: אִם־אֲשַׁכְּחֶךָ
יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמֵינוּ: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי
לִחְכֵּי אִם־לֹא אֲזַכְּרֵכִי אִם־לֹא אֵעֲלֶה
אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי: זָכַר
יְהוָה לִבְנֵי אָדָם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם

ביום שא"א תחנון אומרים:

יִשְׂרָאֵל הַמַּעֲלֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת־שִׁיבָת
צִיּוֹן הֵינִי בְּחֻלָּמִים: אֲזִי יִמְלֹא
שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֲזִי יִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם
הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהֵי: הַגְּדִיל
יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינִי שְׂמֵחִים: שׁוּבָה
יְהוָה אֶת־שִׁבְיָתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנֶגֶב:
חֹדְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֹּךְ יֵלֶךְ
וּבִכָּה נִשָּׂא מִשָּׁךְ הַזֶּרַע בְּאֵיבָא בְּרִנָּה
נִשָּׂא אֶלְמָתָיו:

הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד חִסּוּרָהּ: בְּתִכְכֵּל הַשְׂדֵּינָה אֲשֶׁרִי שְׁיִשְׁלֵם־לָךְ אֶת־גְּמוּלָךְ
שְׂנֵמֻלָּת לָנוּ: אֲשֶׁרִי שִׂיאֲחֵזוּ וְנִפְּסִין אֶת־עַלְלָךְ אֶל־הַסְּלַע:

אֲבָרְכָהּ אֶת יְהוָה כָּכֵל עַת תִּמְיד תַּחֲלֶנּוּ בְּפִי: סוֹף דְּבָר הַכֵּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים
יִרְא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאֲדָם: תַּחֲלֵת יְהוָה יִדְבַּר פִּי וַיִּכְרֹךְ כָּל
בָּשָׂר שֶׁם קָדְשִׁי לְעוֹלָם וָעֶד: וְאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ יְהִי מַעֲשֶׂה וָעֶד עוֹלָם הַלְלוּהָ:

מִים אַחֲרוֹנִים חֻבֵּה קוּדֵם בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, וְלֹא לְהַפְסִיק בֵּין נְטִילַה לְבְּרַכַּת הַמְּזוֹן אִף בְּדַבְרֵי תוֹרָה. וְיִשִּׁים מִגְּבַעְתּוֹ
עַל רֹאשׁוֹ כְּשֶׁמִּבְרַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן מִשׁוּם הַכּוֹן לְקִרְאָת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁנוֹטֵל כּוֹס לְבֶרֶךְ בְּרַחֲמֵי נוֹהֲגִין לֹמֵר:

בּוֹם יִשְׁעוֹת אִשָּׁא וּבִשֵּׁם יְהוָה אֶקְרָא:

כַּת בְּסִדּוֹר בֵּית יַעֲקֹב ז"ל יִכוּן לְקִי"ם מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה בְּבִרְכּוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, לְכֵן נוֹחֲמִים יִדְּאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׂמוֹ
לֹמֵר קוּדֵם שִׁיתְחִילוּ בְּרַחֲמֵי כּוֹס נְטוּס הַזֶּה.

הַנֶּגֶד מוֹכֵן וּמִזְמֵן לְקִי"ם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן שְׁנֵאמַר, וְאִכְלָתִי וְשִׁבְעָתִי
וּבְרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאֲרִיץ הַטּוֹבָה, אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

שְׁלוֹשָׁה שֶׁאֵכְלוּ כֹּאחַד חֵי"ב בְּיוֹמָנוּ, וְכך מִזְמָנִין:

הַמְּזֻמָּן אֹמֵר: **רְבוּתִי. מִיר וְעֵלָן בְּעֵנִימִשָּׁן (רְבוּתִי נִבְרָךְ):**

הַמְּסוּבִים עֹנִים: **יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מַעֲשֶׂה וָעֶד עוֹלָם:**

הַמְּזֻמָּן חוֹזֵר יְהִי שֵׁם וְכו': **בְּרִשׁוֹת מִרְנָן וְרְבוּתִי נִבְרָךְ (בַּעֲשֵׂרָה אֱלֹהִים) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹ:**

וְאוֹמְרִים הַמְּסוּבִים וְאִם הַמְּבָרַךְ: **בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה אֱלֹהִים) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹ וּבְטֻבֵּי חֵינֵינוּ:**

מִי שֶׁלֹּא אָכַל עֹנֶה: **בְּרוּךְ (אֱלֹהִים) וּמְבָרַךְ שְׂמוֹ תִּמְיד לְעוֹלָם וָעֶד:**

ברכת המזון

יחיד אינו אומר: ברוך הוא וברוך שמו.

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. הן את העולם כלו בטובו
בחן בחסד וברחמים. הוא נותן לחם לכל בשר. כי לעולם
חסדו. ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם
ועד. בעבור שמו הגדול. כי הוא אל הן ומפרנס לכל ומטיב לכל
ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא: ברוך אתה יהוה הן את הכל:**

גודה לה יהוה אלהינו. על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל
שהוצאתנו יהוה אלהינו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים. ועל בריתך
שהתמת כבשרנו. ועל תורתך שלמדנו. ועל חקיך שהודעתנו. ועל חיים הן וחסד
שהזנתנו. ועל אכילת מזון שאתה הן ומפרנס אותנו תמיד. בכל יום ובכל עת
ובכל שעה:

**ועל הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לה ומברכים אותך. יתברך
שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ככתוב. ואכלת ושבעת
וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לה: ברוך אתה
יהוה על הארץ ועל המזון:**

**רחם (נא) יהוה אלהינו על ישראל עמך. ועל ירושלים עירך. ועל ציון משכן
בביתך. ועל מלכות בית דוד משיחך. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא
שמו עליו: אלהינו אבינו רענו וזננו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו. והרות לנו יהוה
אלהינו מהרה מקל צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה אלהינו לא לידי מתנת בשר
ודם ולא לידי הלואתם. כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. שלא
נבוש ולא נקלם לעולם ועד:**

בשבת אומרים:

**רצה ותמליצנו יהוה אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי
יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באהבה במצות רצונך וברצונך הנית
לנו יהוה אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה בינם מנחתנו והראנו יהוה אלהינו בנחמת ציון
עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל תשועות ובעל הנחמות:**

ברכת המזון

בראש חדש אומרים:

אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע וישקד ויזכר ויזכנו ויפקדוננו ויזכרון אבותינו ויזכרון משיח בן דוד עבדך ויזכרון וירושלם עיר קדשך ויזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפניך לטובה לחן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום כיום ראש החדש הזה: זכרנו יהוה אלהינו בו למזבח ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים. ובדבר ושוועה ורחמים חוס וחסנו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עיינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ויבנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה בונה ברחמי ירושלים. אמן:

מי ששכח לומר רצה בשבת או יעלה ויבא בראש חודש, ונזכר קודם שאמר השם מברכת בונה ירושלים, אומרו שם. אבל אם אמר השם, אם נזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר:

בשבת: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית: ברוך אתה יהוה מקדש השבת:

בראש חודש: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל ויזכרון:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. האל אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב. רוענו רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. שבכל יום ויום הוא מטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרוח הצלה והצלחה ברכה וישועה נחמה פרנסה וכלכלה ורחמים וחסים ושלום וכל טוב. ומכל טוב לעולם אל יחסרנו: אמן.

הרחמן הוא ימלך עלינו לעולם ועד: הרחמן הוא יתקדש בשמים ובארץ: הרחמן הוא ישתבח לדור הדורים. ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים. ויתדבר בנו לעד ולעולמי עולמים: הרחמן הוא יפרנסנו כבוד: הרחמן הוא ישמר שלנו מעל צוראנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו: הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרבה בפרת חוה ועל שלחן זה שאכלנו עליו: הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו

ברכת המזון

הַנְּבִיא זְכוֹר לְטוֹב וְיִבְשָׁר לָנוּ בְּשׂוֹרֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת: הִרְחֵקֵנוּ הוּא יְבָרֶךְ
אֶת (אֲבִי מוֹדִי) בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה וְאֶת (אֲמִי מוֹדֵת) בַּעֲלַת הַבֵּית הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם
וְאֶת זֶרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. (וְאִם סִמּוּךְ עַל שִׁלְחַן עֲצָמוּ יֹאמְרוּ: הִרְחֵקֵנוּ הוּא יְבָרֶךְ אוֹתִי
(וְאֲבִי וְאֲמִי) וְאֶשְׁתִּי וְזֶרְעִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי.) אוֹתָנִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַכְנוּ
אֲבוֹתֵינוּ אֲבִרָהּם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, בְּכָל. כָּל. כֵּן יְבָרֶךְ אוֹתָנִי כְּלָנוּ יַחַד בְּבִרְכָּה
שְׁלָמָה. וְנֹאמַר אֲמִין:

**בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת שֶׁתֵּהָא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם.
וְנִשָּׂא בְּרַכָּה מֵאֵת יְהוָה. וְיִצְדָּקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא
חֵן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:**

לשבת: הִרְחֵקֵנוּ הוּא יְבָרֶךְנוּ יוֹם שֶׁכָּל שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

לראש חודש: הִרְחֵקֵנוּ הוּא יְבָרֶךְנוּ יוֹם הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:

אם הוא אוכל על שלחן אחרים יברך לבעה"ב:

יְהִי רַצוֹן שְׁלֵא יִבּוֹשׂ בַּעַל הַבֵּית בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. וְיִצְלַח מְאֹד בְּכָל נִכְסָיו.
וְיִהְיוּ נִכְסָיו וְנִכְסֵינִי מוֹצְלִיחִים וְקַרוֹבִים לְעִיר. וְאֵל יִשְׁלַח שִׁטָּן לֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו וְלֹא
בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. וְאֵל יִדְמַק לֹא לִפְנֵינוּ וְלֹא לִפְנֵינִי שׁוֹם דָּבָר הַרְהוּר הַטָּא וְשִׁבְרָה וְעֵין מַעֲתָה וְעַד
עוֹלָם:

**הִרְחֵקֵנוּ הוּא יְבָרֶךְנוּ לְיָמֵינוּ הַיְּמִינִים וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:
בְּחֹל: מִגְדִּיל (כִּיּוֹם שִׁישׁ בּו מוֹסֵף אוֹמֵר: מִגְדִּיל) יְשׁוּעוֹת מְלָכֵנוּ
וְעִשָּׂה חֶסֶד לְמִשְׁיָחוּ לְדוֹד וְלִזְרָעוֹ עַד עוֹלָם: עִשָּׂה שְׁלוֹם
בְּמָרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרוֹ
אֲמִין:**

יִרְאֵנוּ אֶת יְהוָה קִדְּשׁוּ בִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבֹ וְרָשִׁי וְהוֹהָ לֹא
יִתְסָרוּ כָּל טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: פּוֹתַח אֶת דֶּרֶךְ וּמִשְׁבִּיעַ
לְכָל חַי רַצּוֹן: בִּרְכָּה הַגָּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהִתָּה יְהוָה מִקְטָחוֹ: נֶעֱר הִיטִית גַּם
זְמַנִּיתִי וְלֹא רְאִיתִי צָדִיק נֶעֱזֵב וְזֶרְעוֹ מִכְּבֹּשׁ לָחֵם: וְהוֹה עַד לְעָמוֹ וְיָמָּה יְהוָה יְבָרֶךְ אֶת
עָמוֹ בְּשְׁלוֹם:

ברכת מעין שלש

ברכת מעין שלוש:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

על היין	על פירות מז' מינים	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
על הַגֶּפֶן	על הָעֵץ	על הַמִּתְּחָה	על הַמִּתְּחָה וְעַל הַכֶּלֶל
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן	וְעַל פְּרֵי הָעֵץ	וְעַל הַכֶּלֶל	וְעַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן

וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ הַמִּדְבָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְחִלָּה
לְאַבְוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל מִפְּרִיָּהּ וְלִשְׂבֹּעַ מִטּוֹבָהּ. רַחֵם (נא) יְיָהוָה
אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדְךָ
וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הַיְכָלְךָ, וּבִגְּמַת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשִׁמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוֹבָהּ
וְנִבְרַכְךָ עָלֶיךָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְמַהֲרָה:

בשבת: ירצה והחליצנו ביום השבת הזה: ברא"ח: וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

כִּי אַתָּה יְיָהוָה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנִזְדָּה לְךָ עַל הָאָרֶץ

על היין	על הפירות	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן:	וְעַל הַפְּרוֹת:	וְעַל הַמִּתְּחָה:	וְעַל הַמִּתְּחָה
בְּרוּךְ אַתָּה	בְּרוּךְ אַתָּה	בְּרוּךְ אַתָּה	בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה
יְיָהוָה	יְיָהוָה	יְיָהוָה	יְיָהוָה
עַל הָאָרֶץ	עַל הָאָרֶץ	עַל הָאָרֶץ	עַל הָאָרֶץ
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן:	וְעַל הַפְּרוֹת:	וְעַל הַמִּתְּחָה:	וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן:

* (בא"י וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן):

** (בא"י וְעַל פְּרוֹתֶיהָ):

בורא נפשות

ברכת בורא נפשות:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת
וְחִסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרֵאתָ לְחַיִּיּוֹת בָּהֶם נַפְשׁ
כָּל חַי. בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול
ברכת המזון | ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח עדות המזרח

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

לְיֵשׁ יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָּהּ, בְּרַחֲלֵנוּ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילֵנוּ, לְיִתְרָא
שֵׁם יוֹד קָ"י בּוֹא"ו קָ"י בְּיַחְוָדא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אָנֹכֵנוּ בָּאִים
לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁתִּשְׁמַע יִצְחָק אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַקְּלוּלוֹת
בָּהּ, לְתַמְנֵן אֶת שְׂרָשָׁה בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת נֶחֱת רֹחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹן
בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהי נָעִם אֲדֹנֵי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה רְדִינֵנוּ בּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה רְדִינֵנוּ
בּוֹנֵנָהוּ: (שתי פעמים)

תפילת ערבית

(בליל ראש חודש יש הנוהגים לומר מזמור זה קודם ערבית)

בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלָּת מַאֲד חוֹד וְהָרַר לְבִשְׁתִּי: עֲטָה אוֹר בְּשִׁלְמָה
נֹטָה שָׁמַיִם בְּרִירֵיָהּ: הַמְקַרְה בָּמִים עֲלִיוֹתַי הַשֶּׁם עֲבִים רַכּוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל
כְּנָפֵי רוּחַ: עֲשֵׂה מִלְאכָיו רוּחוֹת מְשַׁרְתָיו אֵשׁ לַחֵט: וְסֹד אֶרֶץ עַל מְכֻנְיָה בַּל תְּמוּט
עוֹלָם וְעַד: תְּהוֹם כְּלוּשׁ כְּסִיתוֹ עַל הַיָּם יַעֲמִדוּ מַיִם: מִן גְּעֻרָתָךְ יִטְסוּן מִן קוֹל
רַעְמָךְ יִתְפֹּסוּן: יַעֲלוּ הַיָּם יִרְדּוּ בְּקַעֲוֹת אֵל מָקוֹם זֶה יִסְדֹּת לָהֶם: גְּבוּל שִׁמְתָּ בַּל
יִעֲבְרוּן בַּל יִשׁוּבוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ: הַמְשַׁלַּח מַעֲנִינִים בְּנְחָלִים בֵּין הַיָּם יִתְלַכּוּן: יִשְׁקוּ
כָּל חַיֵּי הַיָּם יִשְׁבְּרוּ פָּרָאִים צִמָּאִים: עָלֵיהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם יִשְׁמֹן מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ
קוֹל: מִשְׁקָה הַיָּם מַעֲלִייתָיו מִפְּרִי מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁבַּע הָאָרֶץ: מִצְמִית חֲצִיר לְבַחְמָה
וְעֵשֶׂב לְעֹבֶרֶת הָאֲדָם לְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ: וַיֵּן יִשְׁמַח לִבָּב אֲנוּשׁ לְהַצְחִיל פָּנִים
מִשְׁמֹן וְלָהֶם לִבָּב אֲנוּשׁ יִסְעֵד: יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי יְהוָה אֲרָצוֹ לִבְנוֹן אֲשֶׁר נָטַע: אֲשֶׁר שָׁם
צִפְרִים וְקָנְנוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה: הַיָּם הַגְּבוּהִים לְיַעֲלִים סִלְעִים מִחֶסֶד לְשִׁפְנִים:
עֲשֵׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שִׁמְשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ: תִּשְׁתַּח שֶׁחַף וְיֵהי לְיָלֵה בּוֹ תִּרְמַשׁ כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ:
הַכְּפִירִים שֹׁאֲנִים לְמִרְקָר וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֶכְלָם: תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יִאֲסֹפּוּן וְאֵל מְעוֹנָתָם
יִרְבְּצוּן: יֵצֵא אֲדָם לִפְעֹל וְלַעֲבֹדָתוֹ עַד עָרֵב: מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיו: יְהוָה כָּלֵם בְּחֻכְמָה
עֲשִׂית מְלָאכָה הָאָרֶץ מְנַגֵּד: זֶה הֵים גְּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שֵׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיִּית
קִטְנוֹת עִם גְּדֻלוֹת: שֵׁם אֲנִית וְיִתְלַכּוּן לְוִיתֵן זֶה יִצְרֵת לְשִׁחָק בּוֹ: כָּלֵם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לְתַת אֶכְלָם בַּעֲתוֹ: תִּתֵּן לָהֶם וְלִקְטָנוֹן תִּפְתַּח יָדָךְ יִשְׁבְּעוּן טוֹב: תִּסְתִּיר פָּנֶיךָ וְיִתְחַלֵּן
תִּפְקֵר וְיִתְחַס וְאֵל עֲפָרִים יִשׁוּבוּן: תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאן וְתַחֲדַשׁ פָּנֵי אֲדָמָה: יְהִי
כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: הַמְבִיט לְאָרֶץ וְתִרְעַד יַעַב בְּהָרִים וְיִעֲשֶׂנוּ:
אֲשֶׁרָה לִיְהוָה בְּחַיִּי אֲזַמְרָה לֵאלֹהֵי בְעוֹדִי: יַעֲרֵב עָלַי שִׁיחִי אֲנִכִּי אֲשַׁמֵּחַ בִּיהוָה:
יִתְמוֹ חֲסָאִים מִן הָאָרֶץ וְרִשְׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה הַלְלוּהָ:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

לְמַנצַחַח עַל הַגָּתִית לִבִּי קָרַח מְזֻמּוֹר: מַה יִּדְרֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה
נַפְשִׁי לְחֻצְרוֹת יְהוָה לִבִּי וּבִשְׂרֵי יִרְגְּנוּ אֶל אֵל חַי: גַּם
צִפּוֹר מִצְאָה בֵּית וּדְרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר שָׁתָה אֶפְרָחֶיךָ אֶת
מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מִלְכִּי וְאַלְהֵי: אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי
בֵּיתְךָ עוֹד יִחַלְלוּךָ סֶלָה: אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ כִּךָ מַסְלוֹת
בְּלִבָּכֶם: עֲבָרִי בַעֲמֻק הַכָּכָא מַעֲיֵן יִשִּׁיתוּהוּ גַם בְּרוֹכוֹת
יַעֲטָה מוֹרָה: יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהִים
בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמָעָה תַּפְלָתִי הַאֲזִינָה
אֱלֹהִי יַעֲקֹב סֶלָה: מְגַנְנוּ רֹאֵה אֱלֹהִים וְחַבֵּט פָּנַי מִשִּׁיחָךָ:
כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצִירֶיךָ מֵאֶלֶף בַּחֲרָתִי הַסְתוּפָה בְּבֵית אֱלֹהִי
מְדוּר בְּאֶהֱלִי רִשְׁעִי: כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים חֵן וְכְבוֹד
יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֲלֻכִים בְּתַמִּים: יְהוָה צְבָאוֹת
אֲשֶׁרִי אָדָם בֵּטַח בְּךָ:

תפילת ערבית

לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינָתָה, בְּדַחֲלוֹ וּרְחוּמוֹ, וּרְחוּמוֹ וּדְחִילוֹ, לְיִחְדָּא
שֵׁם יוֹד ק"י בְּרָא"ו ק"י בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים
לְהַתְּפִיל תַּפְלַת עֶרְבִית, שְׁתַּקֵּן יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל חַמּוּצוֹת הַקְּלוֹלוֹת
כֹּה, לְתַקֵּן אֶת שְׂרָשָׁה בְּמִקּוֹם עֲלִיּוֹן, לַעֲשׂוֹת נֶחֱם רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן
בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהִי נֶעֱם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ
בּוֹנֵהנוּ: (שְׁתֵּי פַעַמִּים)

יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁנֵב לָנוּ אֱלֹהִי יַעֲקֹב סֶלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת קָרְבְּנִי לְחֹמֵי לֵאשִׁי רֵיחַ נִיחָחִי תַשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
בְּמוֹעֵדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנִים לַיּוֹם עַלֶּה תְּמִיד: אֶת הַכֶּכֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר
וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: וְעֲשִׂירִית הָאִיפָה סֶלֶת
לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רְבִיעֵת הֶהָיִן: עֹלֹת תְּמִיד תַּעֲשֶׂה בַּהֹר
סִינִי לְרֵיחַ נִיחָחִי אִשָּׁה לַיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הֶהָיִן לְכֶכֶשׁ הָאֶחָד
בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּף נִסְךְ שֹׁכֵר לַיהוָה: וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים
בְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּבְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָחִי לַיהוָה:

תפילת ערבית

אָדָם בָּטֵחַ בָּךְ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנִי כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

(ואומר החזן חצי קדיש)

וַיִּתְפַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. [אמן] בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וַיְמַלִּיף מַלְכוּתָהּ,
וַיַּצְמַח פְּרָקְנָהּ, וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. [אמן] בְּתַיִכּוֹן וּבְזוּמִיכּוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְזָא וּבְזוּמִן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יהא שְׁמִיָּה רַבָּה ...] יְהָ שְׁמִיָּה רַבָּא
מְבָרַךְ לְעֹלָם וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵיָא יִתְבָּרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח. וַיְתַפְּאֵר. וַיְתַרְומֵם. וַיִּתְנַשֵּׂא.
וַיִּתְהַדָּר. וַיִּתְעַלָּה. וַיִּתְחַלֵּל שְׁמֹה דְּקִדְשָׁא, בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֹלָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא
שִׁדְתָּא, תַּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית, וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ,
וְלֹא יַעִיר כָּל חַמָּתוֹ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנִי
כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרָךְ:

(ואומר החזן:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

**אֱתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת
קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קֵיָם, בְּאִשֶּׁר
צִוִּית אֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ בְּכַתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:**

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחָלֶת וְחִלְבֵּנָה סָמִים
וְחִלְבֵּנָה זָכָה בַּד כֶּבֶד יִהְיֶה: וַעֲשִׂית אֶתָּה קְטֹרֶת רִקְחַ מַעֲשֶׂה
רוֹקַח מְמַלַּח טָהוֹר קָדֹשׁ: וּשְׁחַקֶּת מִמֶּנּוּ הָרֶק וְנִתְּתָה מִמֶּנּוּ לִפְנֵי
הָעֵדֻת בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָךְ שְׁמָה קָדֹשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:
וְנֹאמַר: וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֵן קְטֹרֶת סָמִים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת
הַנֵּזֶר וְהִקְטִירָנָה: וּבִהְעֵלֶת אֶהְרֵן אֶת הַנֵּזֶר בֵּין הָעֲרֵפִים וְהִקְטִירָנָה
קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:**

תפילת ערבית

וַעֲנוּם הַקֹּהֵל: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעַד:

ואומר החזן: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעַד:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּדָבָר
מַעֲרִיב עֲרֵבִים בְּחֻכְמָה, פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים בְּתוֹכָנָה,
מְשַׁנֶּה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת הַזְּמָנִים, וּמַסְדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים
בְּמִשְׁמְרוּתֵיהֶם בְּרָקִיעַ בְּרָצוֹנוֹ, בּוֹרֵא יוֹמָם וְלַיְלָה, גּוֹלֵל
אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר, הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמִבֵּיא
לַיְלָה, וּמְבַדֵּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּעֲרִיב עֲרֵבִים:**

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

תנו רבנן, פטום הקטרת ביצר, שלש מאות וששים ושמונה מנים
היו בה, שלש מאות וששים וחמשה קמנן ימות החמה מנה בכל
יום, מחציתו בבקר ומחציתו בערב, ושלשה מנים יתרים שמהם
מכנים כהן גדול ונוטל מהם מלא חפניו ביום הכיפורים, מחזירין
למכתשת בערב יום הכיפורים כדי לקים מצות דקה מן הדקה
ואחר עשר סמנים היו בה ואלו הן: הצרי והצפורן והחלבנה
והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. מור, וקציעה ושבלת נרד
וכרכם, משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקשט שנים עשר,
קלופה שלשה, קנמון תשעה, בורית פרשינה תשעה קבין, וין
קפריסין סאין תלת וקבין תלתא, ואם לא מצא וין קפריסין, מביא
חמר חור עתיק. מלח סדומית רובע, מעלה עשן כל שהוא. רבי
נתן הבבלי אומר: אף כפת הירדן כל שהיא, אם נתן בה דבש
פסלה, ואם חסר אחת מכל סממניה, חייב מיתה:

תפילת ערבית

אֱהָבָה עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֱהָבָה, תוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמִדָּת. עַל כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּשֹׁכֵבְנוּ
וּבְקוֹמָנוּ נִשְׁיַח בְּחִקְיָךְ, וְנִשְׁמַח וְנַעֲלֶז בְּדִבְרֵי תִלְמוּד תוֹרָתְךָ,
וּמִצְוֹתֶיךָ וְחֻקֹּתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הֵם תִּיּוֹנוּ וְאֵרֶךְ יָמֵינוּ, וּבָהֶם
נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה. וְאֱהָבָתְךָ לֹא תִסּוּר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, כְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, אוֹהֵב אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

(בלחש:) בָּרוּךְ, שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

רִבֵּן שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֲצַר אֵינוֹ אֵלָּא שָׂרָף הַנוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקֶּטֶף. בּוֹרִית בְּרִשְׁיָנָה לָמָּה הָיָא בָּאָה, בְּדִי לְשָׁפוֹת בָּה אֶת הַצִּפּוֹרִן, בְּדִי שְׁתַּחֲוֶה נָאָה. יֵינן קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָּא, בְּדִי לְשָׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפּוֹרִן, בְּדִי שְׁתַּחֲוֶה עֲזָה. וְהֲלֹא מִי רִגְלִים יָפִין לָהּ, אֵלָּא שְׁאִין מִכְנִיסִין מִי רִגְלִים בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

תְּנִינָא, רַבִּי נְתַן אוֹמֵר: כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק, אוֹמֵר הֵדֵק הֵיטֵב, הֵיטֵב הֵדֵק, מִפְּנֵי שֶׁהִקְוֶה

תפילת ערבית

וְאַחֲבָתָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיהָ כָּכָל לִבָּהּ וּכְכָל נַפְשָׁהּ וּכְכָל מַאֲדָּהּ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מַצֹּה חַיִּים עַל לִבָּהּ. וְשִׁנְנָתָם לִבְנִיָּה וְדַבָּרָתָם בְּשִׁבְתָּהּ. בְּבִיתָהּ וּבְלִבָּתָהּ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבָּהּ וּבְקוֹמָהּ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדָהּ וְהָיוּ לְמִטְפֹּת בֵּין עֵינֶיהָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתָהּ וּבְשַׁעְרֶיהָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצֹּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַחֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ כָּכָל לִבְכֶּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפֹּת דִּגְנָה וְתִירִשָׁה וְיִצְהָרָהּ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לִבְהֵמָתְךָ וְאִכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכֶּכֶם וּסְרָתָם וְעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִיאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאִכְרָתָם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּכֶם וְעַל

תפילת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

יפה לבשמים. פטמה לחצאין כשרה: לשליש ולרביע, לא שמענו. אמר רבי יהודה: זה הכלל אם כמדתה כשרה לחצאין, ואם חסר אחת מכל סממניה, חוב מיתה.

תני בר קפרא אחת לשישים או לשבעים שנה היתה פאה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קרטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: והנה צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: והנה צבאות אנשי אדם בטח בך: והנה הושיעה המלך יעגנו ביום קראנו: וערכה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמניות:

תפילת ערבית

נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את פניכם לדבר פס בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

ויאמר יהוה אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי כגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם. אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

**אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלְלוּךָ סֶלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם
שִׁכְבָּה לֹא אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיְהוּדָה אֱלֹהֵינוּ:**

תפילת ערבית

אַתֶּכֶם מֵאַרְיָן מִצָּרִים לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ועונים הקהל: **אָמֵן:** וחזור החזן: **יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵן:**

וְאִמּוֹנָה כֹּל זֹאת וְקִיָּם עָלֵינוּ, כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זֹלָתוֹ,
וְאִנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים, הַגָּאֵלְנוּ מִלְּכֵנוּ
מִכַּף כָּל עָרִיצִים, הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ, הַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל
אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ, הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא נֶתַן לַמוֹט רַגְלֵנוּ, הַמְדְּרִיכֵנוּ
עַל כְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וְיָרֵם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שׁוֹנְאֵינוּ, הָאֵל הַעֲשֵׂה לָנוּ
נִקְמָה בַּפֶּרַעַח, בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים בְּאֶדְמַת בְּנֵי חָם. הַמְבַּחֵשׁ בְּעֶבְרָתוֹ
כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְיוֹצִיא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם,
הַמְעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יָם סוּף, וְאֶת רוּדְפֵיהֶם וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם
בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע. רְאוּ בָנִים אֶת גְּבוּרָתוֹ, שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ, וּמִלְכוּתוֹ
בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עָלֵיהֶם. מוֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה
רַבָּה, וְאָמְרוּ בְלֶם מִי כְמוֹכָה בָּאֵלֶם יְהוָה, מִי כְמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ,
נִזְרָא הַחֲלֹת עֲשֵׂה פֶלֶא: מִלְכוּתְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ רְאוּ בְנֵךְ עַל הַיָּם,
יַחַד בְּלֶם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֹאמַר: כִּי
פָדָה יְהוָה אֶת יַעֲקֹב, וּגְאָלוֹ מִיַּד חֹזֵק מִמֶּנּוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, גָּאֵל
יִשְׂרָאֵל:

הַשְׁפִּיבֵנוּ אֲכִינוּ לְשָׁלוֹם, וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּכֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים
וּלְשָׁלוֹם, וּפְרֹשׁ עָלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמְךָ, וְתַקְנֵנוּ מִלְּכֵנוּ

תפילת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

תְּהִלָּה לְדוֹר אַרְוֻמָּךְ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךְ
לְעוֹלָם וָעֶד: כָּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָ וְאֶהְלֵלָה שְׁמֶךְ
לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֵלָל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר:
דוֹר לְדוֹר יִשְׂבַח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגְדֹּדוּ: הָדָר כְּבוֹד
הַדּוֹף וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעִזּוֹ נִזְרָאֲתֶיךָ יֹאמְרוּ
וּגְדוֹלָתֶךָ אֲסַפְּרָנָה: זָכֹר רַב טוֹבֶךָ יִבְעִי וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְנֶנוּ:
חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרָךְ אַפִּים וּגְדֹל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל
וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל מַעֲשֶׂיךָ וְחַסִּידֶיךָ
יִבְרַכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ יִדְבְּרוּ:
לְחֹדִיעַ לִבֵּנִי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשָׁלָתֶךָ בָּכָל דּוֹר וָדוֹר:
סוּמָךְ יְהוָה לְכָל הַנִּפְלָאִים וְזִזְקָה לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כָל
אֱלֹהִים יִשְׁפְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בָּעֵתוֹ: פּוֹתֵחַ
אֶת יַדְּךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן: צַדִּיק יְהוָה בָּכָל דְּרָכָיו

תפילת ערבית

בְּעֶצֶה טוֹבָה מִלִּפְנֶיךָ, וְהוֹשִׁיעֵנו מִחֶרֶד לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְהַגֵּן בְּעַדֵּנוּ,
וְהַסֵּר מֵעֲלֵינוּ מִכֶּת אֹזִיב, דָּבָר, חֶרֶב, חֶלִי, צָרָה, רָעָה, רָעָב, וְיָגוֹן
וּמִשְׁחִית וּמַגֵּפָה. שָׁכֹר וְהָסֵר הַשָּׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, וּבְצֵל
כְּנָפֶיךָ תִּסְתָּרֵנוּ, וְשִׁמּוֹר צִאתָנוּ וּבֹאֲנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמַצִּילָנוּ אַתָּה מִכָּל דָּבָר רָע
וּמִפֶּתַח לְיָלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׁוֹמֵר אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַד. אָמֵן.

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תפילת מנחה

וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קְרוֹב יְהוָה לְכָל קִרְאָיו לְכָל אִשָּׁר
יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת: רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שְׁוַעֲתָם יִשְׁמַע
וְיִזְשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲחָכָיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים
יִשְׁמִיד: תַּהֲלֵת יְהוָה יְדַבֵּר פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְיָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:
תַּבְּחֵן תַּפְּלֵתִי קִמְדֵּת לִפְנֵיךְ מִשָּׂאת כְּפִי מִנְחַת עֶרֶב: חֲקִשְׁיֶכָה לְקוֹל
שׁוֹעִי מִלְכִּי וְאַלְהִי כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל:

ואומר החזן חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמוֹהּ רַבָּא. [אמן] בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא, כְּרַעוּתָהּ, וַיְמַלִּיךְ
מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרָקְנָהּ, וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אמן] בְּחַיִּיכוֹן
וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶזְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב, וְאִמְרוּ
אָמֵן. [אמן - יהא שְׁמִיָּה רַבָּא ...] יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא
וַיִּתְבָּרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלָּה
וַיִּתְהַלָּל שְׁמוֹהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֶלְמָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁירְתָּא
תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

תפילת ערבית

ואומר החזן חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמוֹהּ רַבָּא. [אמן] בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא, כְּרַעוּתָהּ, וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ,
וַיַּצְמַח פְּרָקְנָהּ, וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אמן] בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶזְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יהא שְׁמִיָּה רַבָּא ...] יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא
מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא וַיִּתְבָּרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר
וַיִּתְעַלָּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמוֹהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֶלְמָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁירְתָּא
תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

תפלת מנחה וערבית לימות החול

אֲדֹנָי, שְׁפֹתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם, אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל,
הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיּוֹן, גּוֹמֵל חֲסָדִים מְזִכִּים, קוֹנֵה
הַכֹּל, וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת, וּמַבִּיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן
שְׁמוֹ, בְּאַהֲבָה, מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן, בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, מַגֵּן אֲבֹרָהֶם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם, אֲדֹנָי. מַחֲיֶה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ. מוֹרִיד
הַטָּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד, מַחֲיֶה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים,
סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים, וּמַתִּיר אֲסוּרִים, וּמַקְנֵם אֲמוּנָתוֹ
לְיִשְׁרָאֵל עַד. מִי כִמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת, וּמִי דוֹמָה לָךְ, מְלֶךְ מֵמִית
וּמַחֲיֶה וּמַצְמִיחַ יִשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, מַחֲיֶה הַמֵּתִים:

בחות הש"ץ:

בְּקִרְיָשָׁךְ וּבְעִרְיָךְ כְּנֻעַם שִׁית סוֹד שְׁרָפִי קְדוֹשׁ, הַמְשַׁלְשִׁים לָךְ קְדוּשָׁה. כְּכַתוּב עַל יַד נְבִיאָךְ:
וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר: קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, יְהוָה צְבָאוֹת. מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.
לְעִמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִקְדָּמוֹ. וּבִדְבָרֵי קְדוּשָׁה כְּתוּב לֵאמֹר: וְיִמְלֹךְ יְהוָה
לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, תְּלָלוּתָהּ.

אַתָּה קְדוֹשׁ, וְשִׁמּוֹךְ קְדוֹשׁ, וּקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יִתְלַלְלוּךָ
סֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַקְדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּמְלַמֵּד לְאִנּוּשׁ בִּינָה. חַנּוּן מֵאֲתָךְ חֲכָמָה
בִּינָה וְדַעַת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ, וְקַרְבֵּנוּ מִלִּבֵּנוּ לַעֲבוֹדָתְךָ, וְהַחְזִירֵנוּ
בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַרוֹצֵה
בְּתִשׁוּבָה:

סֶלַח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטֵאנוּ, מַחֵל לָנוּ מִלִּפְנֵי כִּי פָשַׁעְנוּ, כִּי אֵל טוֹב
וְסֶלַח אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, חַנוּן הַמֵּרַבֵּה לְסֶלַח:

רֵאֵה נָא כַּעֲשִׂינוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּמַהֲרָה לְגַאֲלֵנוּ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה לְמַעַן
שְׁמֶךָ, כִּי אֵל גּוֹאֵל חֹזֵק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רַפְּאֵנוּ יְיָהוָה וְנִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה, כִּי תַחֲלֹתֵנוּ אַתָּה, וְהַעֲלֵה
אֶרְוָכָה וּמִרְפָּא לְכָל תַּחֲלֹאֲמֵינוּ וְלְכָל מַכְאוּבֵינוּ וְלְכָל
מַכּוֹתֵינוּ, כִּי אֵל רּוֹפֵא רַחֲמָן וְנִצְמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, רוֹפֵא
חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַבֵּנוּ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵינוּ. וּבְרַךְ שְׁנֵתָנוּ בְּטָלְלֵי רְצוֹן
בְּרָכָה וּנְדָבָה. וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתָהּ חַיִּים וְשָׂכָר וְשְׁלוֹם בְּשָׁנִים
הַטּוֹבוֹת לְבָרְכָה. כִּי אֵל טוֹב וּמְטִיב אַתָּה וּמְבָרֵךְ הַשָּׁנִים. בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָהוָה, מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵירוֹתֵנוּ, וְשֵׂא נֶם לְקַבֵּץ גְּלִיּוֹתֵינוּ, וְקַבְּצֵנוּ
מִהֲרָה יַחַד מֵאֲרָבַע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָהוָה, מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרָאשׁוֹנָה, וְיִזְעָצֵנוּ בְּבַתְחָלָה. וְהַסֵּר מִמֶּנּוּ
יָגוֹן וְאַנְחָה, וּמִלֶּךְ עָלֵינוּ מִהֲרָה אַתָּה יְיָהוָה לְבִדְדָה, בְּחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים, בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מִלֶּךְ אוֹהֵב צְדָקָה
וּמִשְׁפָּט:

לְמִינִים וּלְמַלְשִׁינִים אֵל תְּהִי תַקְנָה, וְכָל חַזְדִּים כִּרְנַע יֹאכְדוּ, וְכָל
אֹיְבֶיךָ וְכָל שׂוֹנְאֶיךָ מִהֲרָה וּבִרְתּוֹ, וּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה
מִהֲרָה תַעֲקֹר וּתְשַׁבֵּר וּתְכַלֵּם וּתְכַנִּיעַם בְּמִהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָהוָה, שׁוֹבֵר אֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל שְׂאֵרֵי עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל
זַקְנֵיהֶם וְעַל פְּלִטַת בֵּית סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גְּרֵי הַצָּדֵק וְעַל לִינוֹ, יְיָהֲמוּ
נָא רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ
בְּאַמֶּת, וְשִׁים חֲלֻקְנוֹ עִמָּהֶם, וְלַעֲוֹלָם לֹא יָבוֹשׁ כִּי כָךְ כְּטַחְנוּ, וְעַל
חֲסִדְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת נִשְׁעַנְנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוּוָה, מַשְׁעֵן וּמַבְטָח
לַצַּדִּיקִים:

תִּשְׁכּוֹן בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ, וְכִסֵּא דָוִד
עֲבֹדְךָ, מִהֲרָה כְּתוּבָה תִּכְיֶין, וּבְנָה אוֹתָהּ בְּגִין
עוֹלָם בְּמִהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֵת צִמְח דָּוִד עֲבֹדְךָ מִהֲרָה תַצְמִיחַ, וְקִרְנוֹ תְרוּם בִּישׁוּעָתְךָ. כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינִי
וְצַפִּינוּ כָּל חַיִּים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מַצְמִיחַ קֶרֶן יִשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, אֲבִי הַרְחֲמֵן רַחֵם עָלֵינוּ,
וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבִרְצוֹן אֶת תַּפְלָתֵנוּ, כִּי אֵל
שׁוֹמֵעַ תַּפְלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה, וּמַלְפָּנֶיךָ מַלְפָּנוּ, רִיקָם
אֵל תִּשְׁיָכֵנוּ. חֲנֻנוּ וְעֲנֵנוּ וְשְׁמַע תַּפְלָתֵנוּ. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ
תַּפְלַת כָּל פֶּה, בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה.

רַצָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל, וּלְתַפְלָתָם שְׁעָה, וְהַשֵּׁב הַעֲבוּדָה
לְדָבִיר בֵּיתְךָ, וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתַפְלָתָם מִהֲרָה בְּאַהֲבָה תִקַּבֵּל

תפלת מנחה וערבית לימות החול

ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בראש חודש ובחול המועד מוסיפים:

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא, יגיע וראח וינצח, ישמע ופקד ויזכר, וזכרנו וזכרון אבותינו, וזכרון וירושלים עירך, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה, למזכה, לחן, לחסד ולרחמים לחיים טובים ולשלום ביום: ראש חדש הזה לרחם בו עלינו ולהושיענו. זכרנו יהוה אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים, בדבר ישועה ורחמים. חוס וחסנו, וחמל ורחם עלינו, והושיענו כי אליך עינינו, כי אל מלך חנוך ורחם אתה:

ואתה, ברחמיך הרבים, תחפץ בנו ותרחםנו. ותחזיקה עינינו בשוכך לציון ברחמים. ברוך אתה יהוה, המחזיר שכינתו לציון:

מודים דרבנן

מודים אנחנו לך, שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי כל בשר, וזכרנו יוצר בראשית. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש, על שהחייטנו וקיימתנו. בן תמינו ותחננו ותאסוף גלותינו לחצרות קדשך, לשמור חסדך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם, על שאנחנו מודים לך, ברוך אל ההודאות.

מודים אנחנו לך, שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד, צורנו צור חיינו ומגן ישענו אתה הוא לדרך ודר. נודה לך ונספר תהלתך, על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיד שבעל יום עמנו, ועל

נפלאותיך וטובותיך שבעל עת, ערב ובקר וצהריים. הטוב, כי לא כלו רחמיך, המרחם, כי לא תמו חסדיך, כי מעולם קיינו לך:

וְעַל כָּלם יתְבַרַךְ וַיְתַרּוּמם וַיַּתְנַשֵּׂא תְמִיד שְׁמךְ מִלְּפָנֵינוּ
לְעוֹלָם וָעַד. וְכָל הַחַיִּים יִירֹדוּךָ סֶלָה:

וַיַּחֲלֵלוּ וַיְבָרְכוּ אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם כִּי
טוֹב, הָאֵל יִשְׁוּעַתָּנוּ וְעֲזָרְתָּנוּ סֶלָה, הָאֵל
הַטוֹב. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַטוֹב שְׁמֶךָ וְלֶךְ נָא
לַהוֹדוֹת:

שְׁיִם שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה, חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וּבִרְכָּנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ
כְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ, כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתַּתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
תוֹרָה וְחַיִּים אֲהַבָּה וְחֶסֶד, צְדָקָה וְרַחֲמִים בִּרְכָּה וְשְׁלוֹם.
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכָנוּ וּלְבָרַךְ אֶת כָּל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַב
עֵז וְשְׁלוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַמְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם. אָמֵן:

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרִי כִּי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנָאֵלִי:

אֱלֹהִי, נֹצַר לְשׁוֹנֵי מִרְעִי, וּשְׁפַתִּי מִדְּבַר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי
תָּדַם, וְנַפְשִׁי כְּעֹפֶר לִבְל תִּהְיֶה, פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ, וְאַחֲרֵי
מִצְוֹתֶיךָ תִּדְרֹךְ נַפְשִׁי. וְכָל חַקִּמִים עָלֵי לְרַעְיָה, מִהֲרָה חֲפֹר עֲצָתָם
וְסִלְקֵל מִחֲשָׁבוֹתָם. יְהִי כְמוֹן לִפְנֵי רֹחַ. וּמִלֵּאךְ יְהוָה דוּחָה. עֲשֵׂה
לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יְמִינְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן תוֹרָתְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן
קִדְשָׁתְךָ, לִמְעַן יִחַלְצֵנוּ וְיִדְרִיךְ. הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי.

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרִי כִּי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנָאֵלִי:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא בִּרְחֻמָּיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּכַנֵּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, לַעֲשׂוֹת חֻקֵּי רָצוֹנְךָ וּלְעֲבֹדְךָ בְּלֵב טָהוֹר:

במנחה בימים שאין בהם תחנון ובערבית של חול יש אומרים יהי שם וכו'

יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ. מַעֲשֶׂה וְעַד עוֹלָם: מִמְּנוֹחַ שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵר. מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: רֵם עַל כָּל גּוֹיִם וְיְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ; וְיְהוָה אֲדוֹנֵנוּ. מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ כָּל הָאָרֶץ:

ויאמר החזן קדיש תתקבל (מופיע לאחר תחנון)

במנחה אומרים כאן תחנון

אֲנֵּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאַל תִּתְּעַלֵּם מִלִּבֵּנוּ מִתְחַנֶּתֵנוּ. שְׂאִין אֲנַחְנוּ עוֹי פָּנִים וְקָשִׁי עֶרֶף לֹאמֹר לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חַטָּאֵנוּ. אֲבָל חַטָּאֵנוּ. עוֹיֵנוּ. פִּשְׁעֵנוּ. אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ וְאֲנָשֵׁי בֵיתֵנוּ: אֲשָׁמֵנוּ. בְּגַדְנוּ. גִּזְלָנוּ. דְּבַרְנוּ דָּפִי וְלִשׁוֹן הָרַע. הָעוֹיֵנוּ. וְהִרְשָׁעֵנוּ. זָדֵנוּ. חֲמֻסָּנוּ. טָפְלָנוּ שָׁקָר וּמְרֻמָּה. יַעֲצֵנוּ עֲצוֹת רְעוּת. בּוֹזְנוּ. בָּעֶסֶנוּ. לָצֵנוּ. מְרִדְנוּ. מְרִינוּ דְּכָרֶיךָ. נֹאצֵּנוּ. נֹאפְנוּ. סָרְרָנוּ. עוֹיֵנוּ. פִּשְׁעֵנוּ. פְּגָמֵנוּ. צָרְרָנוּ. צַעֲרָנוּ אֵב וְאֵם. קָשִׁינוּ עֶרֶף. רָשָׁעֵנוּ. שִׁחַתְנוּ. תַּעֲבֹנוּ. תַּעֲיִינוּ וְתַעֲתַעֲנוּ. וּסְרָנוּ מִמִּצּוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ. כִּי אָמַת עֲשִׂיתָ. וְאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעֵנוּ:

אֵל אֶרֶךְ אַפִּים אַתָּה וּבַעַל הַרְחָמִים. גְּדֹלַת רַחֲמֶיךָ וְחֶסְדֶּיךָ תִּזְכֹּר הַיּוֹם לְזֵרַע יִדִּיךָ, בְּמוֹ שְׁהוֹדַעְתָּ

לְעֵנֹי מִקְדָּם. וְכֵן כְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ. וַיֵּרַד יְהוָה בָּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב
עִמּוֹ שָׁם. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם. יְהוָה: וְשָׁם נֶאֱמַר:

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא, יְהוָה | יְהוָה, אֵל רַחוּם
וְחַנּוּן, אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת, נוֹצֵר חֶסֶד
לְאֵלָפִים, נוֹשֵׂא עֲוֹן וּפֹשֵׁעַ וְחַטָּאָה, וְנִקְיָה:

רַחוּם וְחַנּוּן חֲטָאֵנוּ לִפְנֵיךָ רַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

יאמר בישיבה

לְדוֹד אֱלֹהֶיךָ יְהוָה נִפְשִׁי אֲשָׁא: אֱלֹהֵי כֶךְ כְּמַחְתִּי אֵל אֲבוֹשָׁה אֵל
יַעֲלֶצוּ אֵיכִי לִי: גַם כָּל קִיּוֹף לֹא יִכְשׁוּ יִכְשׁוּ חַבּוּגִידִים רִיקָם:
דְּרָכֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֶרְחוּתֶיךָ לְמַדְנִי: הִדְרִיכֵנִי בְּאִמְתְּךָ וּלְמַדְנִי
כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתְךָ קִוִּיתִי כָּל הַיּוֹם: זָכַר רַחֲמֶיךָ יְהוָה
וְחִסְדֶּיךָ כִּי מַעֲוֹלָם חָמָה: חַטָּאוֹת נַעֲוִירִי וּפִשְׁעֵי אֵל תִּזְכֹּר בְּחִסְדְּךָ
זָכַר לִי אַתָּה לְמַעַן מִוִּכֶּךָ יְהוָה: טוֹב וַיֵּשֶׁר יְהוָה עַל כֵּן יוֹרֵה חַטָּאִים
בְּדֶרֶךְ: וְדֶרֶךְ עֲנּוּיִם בְּמִשְׁפָּט וּלְמַד עֲנּוּיִם דְּרָכּוֹ: כָּל אֶרְחוֹת יְהוָה
חֶסֶד וְאֱמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַדְתָּיו: לְמַעַן שְׂמֶךָ יְהוָה וְסִלְחָתְךָ לְעוֹנֵי
כִּי רַב הוּא: מִי זֶה הָאִישׁ יֵרָא יְהוָה יוֹרֵנוּ בְּדֶרֶךְ יִבְחָר: נִפְשׁוֹ כְּטוֹב
תִּלִּין וְזָרְעוֹ יִירֹשׁ אֶרֶץ: סוֹד יְהוָה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם: עֵינֵי
תְּמִיד אֵל יְהוָה כִּי הוּא יוֹצִיא מִרְשֶׁת רִגְלִי: פָּנָה אֵלֵי וְחַנּוּנִי כִּי יִחִיד
וְעֵינֵי אֲנִי: צְרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְּצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: רֵאֵה עֵינֵי
וְעִמְלִי וְשֵׂא לְכָל חַטָּאוֹתַי: רֵאֵה אוֹיְבֵי כִּי רַבּוֹ וּשְׂנֵאת חֶמְסִי שְׂנֵאוֹנִי:
שְׂמֹרָה נִפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אֵל אֲבוֹשׁ כִּי חֲסִיתִי כֶךְ: תָּם וַיֵּשֶׁר וַיִּצְרוּנִי כִּי

קוֹיִתִּיד: פָּדָה אֱלֹהִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו: וְהוּא יִפְדֶּה אֶת
יִשְׂרָאֵל, מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו:

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹב מִחֶרֶן אַפָּךְ. וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה
לְעַמְּךָ:

אֲבִינוּ מַלְכֵנוּ אֲבִינוּ אֶתָּה. אֲבִינוּ מַלְכֵנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹא אֶתָּה.
אֲבִינוּ מַלְכֵנוּ רַחֵם עָלֵינוּ: אֲבִינוּ מַלְכֵנוּ חַנּוּן וְעֻנּוּן כִּי אֵין
בָּנוּ מַעֲשִׂים. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד לְמַעַן שְׁמוֹךְ הַגָּדוֹל וְהוֹשִׁיעֲנוּ:
וּבְנִחְנוּ לֹא נִדַּע מִה נַּעֲשֶׂה כִּי עֲלִיף עֵינֵינוּ:

זְכוּר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחֶסֶדֶךָ. כִּי מַעֲוֹלָם הָמָּה: יְהִי חֶסֶדֶךָ יְהוָה
עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מִהֶרֶץ
וּקְדָמוֹנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מָאֵד: עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה. עֲשֵׂה שְׁמִים
וְאֶרֶץ: חַנּוּן יְהוָה חַנּוּן. כִּי רַב שְׂבָעֵנוּ בּוֹ: בְּרַגְלֵנוּ רַחֵם תִּזְכֹּר. בְּרַגְלֵנוּ
אֲחֻבָּה תִּזְכֹּר: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרָאנוּ: כִּי הוּא יִדַּע
יַצְרָנוּ. זְכוּר כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דָּבָר כְּבוֹד שְׁמוֹךְ.
וְהַצִּילְנוּ וּכְפָר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמוֹךְ:

ואומר החזן קדיש תתקבל

וְתַגְדִּיל וְתַקְדִּישׁ שְׁמֹה רַבָּא. [אמן] בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרִיעֻתָּה וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָּה,
וְיַצְמַח שְׂרָפְתָּהּ וְיַקְרֵב מְשִׁיתָּה. [אמן] בְּחִיבֻכּוֹן וּבִיּוֹמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶזְרָא וּבְזִמְן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יְהֵא שְׁמִיה רַבָּה ...] יְהֵא שְׁמִיה רַבָּא
מִכְרֶךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא יִתְבָּרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְתַּדָּר
וְיִתְעַלֶּה וְיִתְחַלֵּל שְׁמֹה דְקָדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. [אמן] לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרִכְתָּא שִׁירָתָא
תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

תפלת מנחה וערבית לימות החול

תִּתְקַבֵּל צְלוֹתָנָא וּבְעוֹתָנָא עִם צְלוֹתְהוֹן וּבְעוֹתְהוֹן דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲבוּנָא דְבִשְׁמִיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא, תִּיִּים וְשָׂכַע וַיְשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזָּכָא וְרַפּוּאָה וְגִאוּלָּה
וְסְלִיחָה וּכְפָרָה וְרוּחַ וְהַצְלָה, לָנוּ וּלְכָל עַמּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל כָּל עַמּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

במנחה אומרים:

לְמִנְצַח בְּנִינַת מְזֻמּוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחֲנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יְאֵר
פָּנָיו אֲתֵנּוּ סֶלָה: לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָכָךְ בְּכָל גּוֹיִם
יִשְׁוּעָתְךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: יִשְׁמְחוּ
וַיִּרְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׁוֹר וּלְאֻמִּים בְּאֶרֶץ
תִּנְחָם סֶלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: אֶרֶץ
נִתְּנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
וַיִּירָאוּ אֹתוֹ כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ:

בערבית אומרים:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יָבֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם
יְהוָה עֲשֶׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ: אֵל יִתֵּן לַמּוֹט רִגְלְךָ אֵל יָנוּם שְׁמֶרְךָ:
הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה צִלְךָ עַל
יָד יְמִינְךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְבֶּה וַיְרֵם כְּלִילְךָ: יְהוָה יִשְׁמְרְךָ
מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ: יְהוָה יִשְׁמַר צִאתְךָ וּבּוֹאְךָ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם:

תפלת מנחה וערבית לימות החול

קדיש "יהא שלמא"

יְתַבְרַל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. [אָמֵן] בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא בְּרֵעֵיתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ
וְיַצְמַח פְּרָקְנָהּ וְיַקְרֵב מְשִׁיחָהּ. [אָמֵן] בְּתִיבּוּכּוֹן וּבְיוֹמִיבּוּכּוֹן וּבְתִיבּוּכּוֹן דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְיוֹמָן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן - יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא ...] יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא
מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא יְתַבְרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר
וְיִתְעַלָּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּכַדְדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אָמֵן] לְעֶלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא, חַיִּים וְשֹׁבְעֵי וְיִשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיבָא
וּרְפוּאָה וְנִגְאָלָה וְסְלִיחָה וְכַפָּרָה וְרִינָת וְהַצְלָה. לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן] (הַאֲמִירִים קִדִּישׁ פּוֹסְעִים שְׁלוֹשׁ פְּסִיעוֹת לֵאחֹר) עוֹשֶׂה
שְׁלוֹם כְּמוֹרָמִיו, הוּא בְּרַחֲמֵיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן.]

הַאֲמִירִים קִדִּישׁ בְּעֶרְבִית - אֲמִירִים: בְּרַכּוּ אֶת יְהוָה הַמְבָרֵךְ:

וְהַקּוֹהל עֲוִים: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית,
שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת
הָאֲדָמוֹה. שֶׁלֹּא שָׁם חָלְקָנוּ כָּהֵם, וְלֹא גִזְרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנָם,
שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק, וּמִתְפַּלְלִים אֶל אֵל לֹא
יוֹשִׁיעַ. וְאִנְחָנוּ מִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹטֵה שְׁמַיִם וְיִסַּד אָרֶץ, וּמוֹשֵׁב
יָקָרוֹ בְּשָׁמַיִם מְמוֹעַל, וְשֹׁכֵנֵת עִזּוֹ בְּגִבְהַי מְרוֹמִים. הוּא
אֹלֵהֵינוּ וְאֵין עוֹד אַחֵר, אֲמֵת מַלְכֵנוּ וְאִפְסָם זִילְתּוֹ. בְּכַתּוּב
בַּתּוֹרָה: וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּךְ כִּי יְהוָה הוּא

הָאֱלֹהִים בְּשִׁמְיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְרֹאוֹת מִתְּהַר כְּתִפְאֶרֶת עֲזָךְ,
לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ, וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת יִכְרְתֶנּוּ, לְתַנְּן
עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי, וְכָל בְּנֵי כָשָׁר וְקָרָאוּ בְּשִׁמְךָ, לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל
רִשְׁעֵי אָרֶץ. וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תִבְלָה, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ,
תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן. לִפְנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרַעוּ וַיִּפְּלוּ, וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ
יִקָּר וַיִּתְנוּ, וַיִּקְבְּלוּ כָלֶם אֶת עַל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מִתְּהַר
לְעוֹלָם וָעַד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא, וְלַעֲזוּלְמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכֹבוֹד.
כַּכְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד: וְנֹאמַר: יְהוָה יְהוָה לְמֹלֶךְ
עַל כָּל הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהוָה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:

ברכת המזון

יטול מים אחרונים, וטוב שיאמר

לְמַנְצַח בְּנִינֵת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יְהִנֵּנוּ וְיִכְרְכְנוּ יָאֵר כְּנִיז אֲתָנוּ סֶלָה: לְדַעַת
בְּאֶרֶץ דְּרָכָה בְּכָל גּוֹיִם יִשְׁעֶתְךָ: יוֹדִיעַ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדִיעַ עַמִּים בָּלָם:
יִשְׁמַחוּ וְיִרְעְנוּ לְאֵמִים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשׁוֹר וּלְאֵמִים בְּאֶרֶץ תַּנְחֵם סֶלָה: יוֹדִיעַ
עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדִיעַ עַמִּים בָּלָם: אֶרֶץ נִתְּנָה וְכוּלָּהּ וְיִכְרְכְנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: וְיִכְרְכְנוּ
אֱלֹהִים וְיִירְאוּ אֶתְּךָ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ:

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה בְּכָל עֵת תְּמִיד תִּהְיֶה לָּנוּ כְּפִי: סוּף דְּבַר הַכָּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים
וְרָא וְאֵת מַצּוֹתָיו שָׁמַר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: תִּהְיֶה יְהוָה וְדַבֵּר פִּי וְיִכְרְךָ כָּל
כֶּשֶׁר שֶׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וְעַד: וְאֶנְחֵנוּ נִכְרְךָ יְהוָה מִשְׁתַּח וְעַד עוֹלָם הִלְלוּהָ: וְיִדְבֵּר אֱלִי
זֶה הַשְּׁלֵחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

אם המסובים שלושה או יותר חייבים לזמן

ויאמר המזמון: **חֵב לָךְ וְנִכְרִיךָ לְמַלְכָּא עֲלָאָה קַדִּישָׁא**

והמסובים עונים: **שָׁמַיִם**

ואומר המזמון: **בְּרִשׁוֹת מַלְכָּא עֲלָאָה קַדִּישָׁא וּבְרִשׁוֹתְכֶם נִכְרְךָ** (בעשרה
ויותר: אלהינו) **שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:**

והמסובים עונים: **כְּרוּךְ** (בעשרה ויותר: אלהינו) **שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵינֵנוּ:**

והמסובים עונים: **כְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵינֵנוּ:**

**כְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָיָל הַזֶּן אוֹתָנוּ
וְאֵת הָעוֹלָם בְּלוֹ בְּטוֹבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרִיּוֹת
וּבְרַחֲמִים רַבִּים, נִתֵּן לָחֶם לְכָל בֶּשֶׁר. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:
וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל, תְּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מְזוֹן**

תמיד לעולם ועד. כי הוא אל זן ומפרנס לכל, ושלחנו
 ערוך לכל, והתקין מהיה ומזון לכל בריותיו אשר ברא
 ברחמיו וברוב חסדיו, כאמור. פותח את ידך. ומשביע
 לכל חי רצון: ברוך אתה יהוה הן את הכל:

גודל לך יהוה אלהינו, על שהנחת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית
 ותורה, חיים ומזון. על שהוצאתנו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים.
 ועל בריתך שחתמת בקשרנו. ועל תורתך שלמדנו. ועל חקי רצונך שהודעתנו.
 ועל חיים ומזון שאתה זן ומפרנס אותנו:

על הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים את שמך כאמור
 ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ המזכה
 אשר נתן לך: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל המזון:

רחם יהוה אלהינו עלינו ועל ישראל עמך. ועל ירושלים עירך.
 ועל הר ציון משכן כבודך ועל היכלך. ועל מעונך. ועל
 הבית. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. אבינו רענו
 זיננו. פרנסנו כלכלנו. הרויחנו הרונו לנו מהרה מכל צרתינו. ונא
 אל תצריכנו יהוה אלהינו לידי מתנות כשר ודם. ולא לידי
 תלואתם. אלא לירך המלאה והרחבה. העשירה והפתוחה. יהי
 רצון שלא נבזש בעולם הזה. ולא נכלם לעולם הבא. ומלכות בית
 דוד משיחך תחזירנה למקומה במהרה בימינו:

בשבת מוספים:

רצה ותחליצנו יהוה אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי. השבת הגדול והקדוש הזה כי
 יום גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו ונגנו בו ונתענג בו במצות חקי רצונך. ואל
 תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו. והראנו נהנמת ציון במהרה בימינו. כי אתה הוא בעל הנהגות
 ונחם שאכלנו ושתינו חרבן ביתך הגדול והקדוש לא שבתנו. אל תשכחנו לנצח ואל תנתנו
 לער כי אל מלך גדול וקדוש אתה:

ברכת המזון

בראש חודש מוסיפים:

אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו, יעלה ויבא, ויגיד ויראה ויגדל, וישמע ויפקד ויזכר, וזכרוננו וזכרון אבותינו, וזכרון ירושלים עירך, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה, לטובה, לחן, לחסד ולרחמים לתמים טובים ולשלום ביום: ראש חדש זה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. זכרנו יהיה אֱלֹהֵינוּ בו לטובה, ויפקדנו בו לברכה, והושיענו בו לתיים טובים, בדרך ישועה ורחמים. חוס וחננו, וחמל ורחם עלינו, והושיענו כי אליך עינינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה.

וּתְבַנֶּה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם (ואומר בלחש) אָמֵן:

אם בשבת שחכ לומר "רצה והחליצנו" נזכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שְׁבֻתוֹת לְמַנוּחָה לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִקְדָּשׁ הַשָּׁבֶת:

אם שחכ לומר "יעלה ויבא" בראש חודש נזכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי הַחֳדָשִׁים לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן

אם שחכ לומר "רצה והחליצנו" וגם "יעלה ויבא" בר"ח ושבֹּת, נזכר לאחר שחתם "בונה ירושלים", יאמר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שְׁבֻתוֹת לְמַנוּחָה לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית, וְרָאשֵׁי הַחֳדָשִׁים לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִקְדָּשׁ הַשָּׁבֶת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי הַחֳדָשִׁים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם לַעֲד, הָאֵל אֲבִינוּ מְלַכְנוּ אֲדִירֵנוּ. בּוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ. קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבָּכַל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַטֵּיב לָנוּ. הוּא מְטִיב לָנוּ. הוּא יִיטִיב לָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ לַעֲד חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרִיוּחַ וְהַצְלָה וְכָל טוֹב:

הַרְחֵמֶן הוא ישתבח על כפא כבודו הַרְחֵמֶן הוא ישתבח בשמים ובארץ הַרְחֵמֶן הוא ישתבח בנו לדור ודור הַרְחֵמֶן הוא קרן לעמו וְרִים הַרְחֵמֶן הוא יתפאר בנו לנצח נצחים הַרְחֵמֶן הוא ופרנסנו בכבוד ולא בכוזי, בְּחֵתֶר ולא באסור, בְּנֵחַת ולא בְּצֵעַר הַרְחֵמֶן הוא יתן שְׁלוֹם בִּינֵינוּ הַרְחֵמֶן הוא יִשְׁלַח בְּרָכָה וְרוּחָה וְחֶזְקָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ הַרְחֵמֶן הוא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ הַרְחֵמֶן הוא יִשְׁבֹּר עַל גְּלוֹת מִתְּרָה מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ הַרְחֵמֶן הוא יוֹלִיכֵנוּ מִתְּרָה קוֹמִמִּיּוֹת בְּאַרְצֵנוּ הַרְחֵמֶן הוא יִרְפָּאנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וְרְפוּאָת הַגּוּף הַרְחֵמֶן הוא יִפְתַּח לָנוּ אֶת יְדוֹ הַרְחֵמֶן הַרְחֵמֶן הוא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בְּשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁנֶּתְקַבְּרוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל מִכַּל כָּל יוֹם וְיִבָּרֵךְ אוֹתָנוּ יְתֵר בְּרָכָה שְׁלֵמָה. וְכֵן וְהִי רָצוֹן וְנִאֲמַר אֲמֵן הַרְחֵמֶן הוא יִפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמוֹ:

בשבת: הַרְחֵמֶן הוא יַחְזִילָנוּ עוֹלָם שְׁבֹלֵי שֶׁבֶת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.

בר"ח: הַרְחֵמֶן הוא יַחְדֹּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וּלְבָרָה.

הַרְחֵמֶן הוא יִשַּׁע תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ וְתַהֲיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵינוּ לְבִלְתִּי נִחְטָא. וְיִדְּחוּ כָּל מַעֲשֵׂי־נוֹשֵׁם שְׁמִים:

הַרְחֵמֶן הוא יַחְיֵינוּ וְיַזְכֵּנוּ וְיַקְרִיבֵנוּ לִיְמֵוֹת הַמְּשִׁיחַ וּלְבָנָיו בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

מִגְדִּיל (כשבת וביום שמתפללים מוסף יאמר: מגדיל) יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ. וְעִשָּׂה חֶסֶד לְמַשְׁיחוֹ לְדוֹר וּלְדוֹרָעוֹ עַד עוֹלָם: בְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְיוֹ. וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב: נָעַר הָיִיתִי גַם זִמְנָתִי וְלֹא רֵאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב. וְזָרְעוּ מִבְּקֵשׁ לָחֶם: כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמְלִיחַ וְזָרְעוּ לְבָרָה: מִחַ שֶׁאֵבְלָנוּ יְהוָה לְשֹׁבְעָה. וּמִחַ שֶׁשִּׁתֵּינוּ יְהוָה לְרְפוּאָה. וּמִחַ שֶׁהוֹתַרְנוּ יְהוָה לְבָרָה בְּדִבְרֵיב וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּזְתְּרוּ בְּדִבְרֵי יְהוָה: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עוֹשֶׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה. וְהָיָה יְהוָה מְבֻטָּחוֹ: יְהוָה עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם: עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרוּ אֲמֵן:

ברכת מעין שלש

ברכת מעין שלוש:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם

על מזונות	על פירות מז' מינים	על חיין
על המתיח	על העיץ	על הנפך
ועל הכלכלה	ועל פרי העיץ	ועל פרי הנפך

ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת
לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה. רחם יהוה אלהינו
עלינו, ועל ישראל עמו, ועל ירושלים עירו, ועל הר ציון משכן
כבודו, ועל מזבחה, ועל היכלו, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה
בימינו והעלנו לתובה ושמהנו כבנינה ונברכה עליה בקדשה
ובטהרה:

בר"ח: וזכרנו למזבח ביום ראש החדש הזה:

בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה:

כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על מזונות	על הפירות	על חיין
ועל המתיח	ועל הפרות:	ועל פרי הנפך:
ועל הכלכלה	ברוך אתה יהוה	ברוך אתה יהוה
ברוך אתה יהוה	על הארץ	על הארץ
על הארץ ועל המתיח:	ועל הפרות:	ועל פרי הנפך:***

* (בא"י ועל מתיחה):

** (בא"י ועל פירותיה):

*** (בא"י ועל פרי הנפך):

בורא נפשות

(לאחר האכילה - על פרות האילן (חזין מז' מינים), על פרות האדמה, ועל דבר שאין גידולו מן הארץ

(חזין מן היין), אם אכל כזית בכדי אכילת פרס (4 דקות, וי"א 8 דקות), או שתה רביעית בבת אחת, מברך)

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת
רְבוּת, וְחֹסְדִּין עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ, לְהַחְיֹת
בָּהֶם נַפְשׁ כָּל חַי, בָּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים.**

תשובות לשאלות על נוסח התפילות,
לעורר הכוונה ושימת הלב לפירוש המילות

א.

בתפילת מעריב אומרים: "המכה בעברתו כל בכורי מצרים", והיינו בכעסו.

ב.

אנו אומרים בתפילת שחרית [והוא פסוק בספר נחמיה ט' ט'] "זאת זעקתם
שמעת על ים סוף", הרי שהתפללו ונענו.

ג.

הביאור לזה נאמר תכף בסמוך: וּמִקְבְּלֵי דִין מִן דִּין וְאֶמְרִין א. קָדִישׁ בְּשָׁמִי
מְרוֹמָא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִנְתֵּיהּ, ב. קָדִישׁ עַל אֲרָעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתֵּיהּ, ג. קָדִישׁ לְעֵלָם
וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא.

ד.

בברכות התורה אנו אומרים: "ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית
ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך", הרי שמבקשים על כך.

ה.

יש פסוק אחד שאינו מהתהילים, אלא מספר משלי (י"ט כ"א): "רַבּוֹת מְחֻשְׁבוֹת
בְּלִב־אִישׁ וְעֶצֶת ה' הִיא תְּקוּם".

ו.

בסוף ברכת יוצר אור אנו אומרים: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית
כאמור "לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו", והוא פסוק בתהילים (קל"ו ז).

ז.

אנו אומרים בתחנון: "אֶשְׁחָה בְּכָל לַיְלָה מִטְּתִי" (תהילים ו' ז), הרי שהיה ישן על
מיטתו.

ח.

נאמר בפסוק (תהילים ק"ו מ"ז) ומזכירים בתפילה: "וְקִבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶךְךָ", ומבואר שהבקשה היא שיקבץ גליותנו כדי שנעלה לירושלים להודות לשם קדשו.

ט.

בפיטום הקטורת שאומרים לפני מנחה נאמר: וּמַחֲזִירָן לְמִכְתָּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְשׁוֹחֲקוֹן יָפָה יָפָה כְּדִי שֶׁתֵּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה. ומכך שנצרך להחזירו למכתשת בערב יו"כ ולא ביום הכיפורים משמע שיש בזה איסור טוחן.

לימוד המוסר היומי

בהוצאת ארגון "ארחות יושר"

"ארחות המוסר"

הינו מכון, אשר הוקם ע"י ארגון
"ארחות יושר" ובו עמלים
תלמידי חכמים מופלגים,
על חלוקת ספרי המוסר לשיעורים
יומיים, כשתוספת ביאורים ועיונים
הנכתבים על ידם מבארים ומניחים
את הדברים על לב הלומדים.

ספרי מוסר אלו, אשר נתבארו
וחולקו ע"י חברי המכון,
מודפסים ומופצים ע"ג
עשרות אלפי חוברות חודשיות
אשר עושות דרכן אל הלומדים
הרבים הקובעים בהן את לימודם
מידי יום. וכך הופך לימוד המוסר
לחלק מסדר יומם של רבים.

עד כה הצטרפו למעגל הלומדים
115 כוללים, 142 ישיבות,
101 תתי"ם, 235 שיעורי תורה,
16 מדרשויות וסמינרים –
36,000 לומדים ברחבי הארץ
והעולם שותפים למהפכת
לימוד המוסר היומי!

**הצטרף אף אתה
למהפכת המוסר,
בלימוד יומי של כ - 10 דקות!**

טל': 077-9230219

נייד: 052-7167812

פקס: 077-4230219

ת.ד. 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק

מתעלים

ארחות יושר

חדש!!!

מעלות התורה

עד עתה,
בוארו וחולקו הספרים:
"ארחות יושר" למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל
"ארחות צדיקים", "מסילת ישרים" לרמח"ל
"שערי תשובה" לרבנו יונה
"חובות הלבבות" לרבנו בחיי
ו"מעלות התורה" לרבינו אברהם אחי הגר"א ז"ל
כשהם מודפסים ומחולקים באמצעות
החבורות החדושיות.
עם תום תקופת הלימוד של כל ספר מן
הספרים נאגד תוכן החבורות ויו"ל
בספר מהודר.

חובות הלבבות

מסילת ישרים

שערי תשובה

ארחות צדיקים

"ארחות ישר" הארגון אשר חרט על דגלו את ענין הפצת המוסר אינו פוסח על אף הזדמנות הנקרית לפתחו. כך מעת לעת, יוצאים לאור תכנים מוסריים, באופנים שונים.

קונטרסים בנושאים שונים, מודפסים ומחולקים לבנות הסמינרים. ולקהלים נוספים בהזדמנויות שונות ומגוונות.

קובץ "ארחות ישרים" המתקבל בהערצה מידי שנה בתקופת בין הזמנים של חודש אב, מכיל בתוכו מדורי מוסר, הלכה וחידוד ועיון - מדור נושא פרטים. ובכך מהווה חומר עיוני ומוסרי לבחורי הישיבות ואברכי הכוללים בכל מקום בו הם נמצאים.

